

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ LUNARĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redacția : Iași, Palatul Culturii, tel. 16242

ANUL I
SERIE NOUĂ

DUMITRU IGNEA — redactor șef
ANDI ANDRIEȘ — redactor șef adjunct
HORIA ZILIERU — secretar de redacție

6

OCT.
1970

CUPRINS

- 3 **Eugen Barbu**: Fragment din romanul „Ianuș”
- 18 **Corneliu Sturzu**: Baladă marină, Întoarcerea în somn, Echin-
nox de timpuri, Inscripție, Schimbarea la față, Culegătoarea
de scoți
- 22 **Ion Chiriac**: Romă, Desigur, Domnișoara aceea unică, sen-
timentul, Nemăsurat..., În livada cu mere, Epistolă.
- 28 **EPOCA**
George Macovescu
- 32 **Haralambie Țugui**: Fugaces, Poarta, Voci, Umbre, Luminile
veșnice
- 35 **Ion Istrati**: În pofida misoghinilor (poveste comică în 3 acte)
- 66 **CRONICA LITERARĂ**
Al. Andriescu: Ion Chiriac: „Răsărit de față mare”
Al. Călinescu: Nicolae Manolescu: „Contradicția lui Maio-
rescu”
- 76 **CONVORBIRI CRITICE**
Theodor Codreanu: La ospățul criticii
Al. Dobrescu: Quousque tandem?...
- 78 **RESTITUIRI**
Daniel Dimitriu: Despre „irealitatea imediată”

- 81 **CONVORBIRI ȘTIINȚIFICE**
Teodor Dima : Cunoașterea „formeii” la Bacon
-
- 85 **LITERATURA ȘI ȘCOALA**
Doru Scărlătescu : Polemica Gherca-Maioreșcu și manualele noastre școlare
-
- 87 **CĂRȚI REVISTE**
Constantin Pricop : Radu Petrescu : „Matei Iliescu”
Haralambie Țugui : Ion Moldoveanu : „Zbor peste ape”
N. Valeriu : Ion Chiriac : „Ospățul pământului”
Gheorghe Andrei : Gheorghe Suci : „Soarele neterminat”
D. Florea-Rariște : George Sorescu : „Gheorghe Asachi”
Anca Măgureanu : Albert Camus : „Teatru”
Camil Baltazar : Rudi Strahl : „Prietena mea Sybille”
George Pruteanu : Alfred Jarry : „Ubu”
Theodor Codreanu : Ramuri nr. 7/1970
C. Alexandru : Argeș nr. 7, 8/1970

FRAGMENT

DIN ROMANUL „IANUS”

Amiaza de vară ardea torid în zidurile albe, le devora ca un cancer al varului, bătea ce-i drept și o briză binefăcătoare, de sus de pe strada pietruită cu bolovani de râu se vedea înghesuiala portului și iurnicarea oamenilor strinși lângă dana de cereale. Marea bestială în devorarea acestei călduri apăsătoare care-i stătea pe creștet, lovea moale dijul de beton. Citeva coșuri de vapor fumegau leneș lângă pontoane. Scrișeau niște geamanduri în larg, pe punți se rostogoleau butoale, scrișeau macarale și se auzeau sirenele de avertizare. Hamalii cărau baloturi legate cu panglici argintii de metal ușor, lucind în lumina necrutătoare. Sub ei apa purta scinduri rupte și gunoale, zbatându-se lent într-o parte și-n alta. Coborii strada plină de coji de pepene și de semințe privind absent vitrinele moarte ca și când ar fi fost golite de răufăcători. Mai erau încă trăsuri în crașul acesta, prin gara veche și înghesuită trecusem în multe rinduri.

Perdele de mărgelă la frizerii, un fel de cilindru tărcat de sticlă care se învîrtea ca în China unde le văzusem prima oară, nu aici, chemînd mușterii coplesii de căldură, răstigniți în scaunele de piele, cu bărbile pline de o zăpadă de săpun mirositor, cu brice sclipind în soare, cu colivii cîntătoare în care păsări exotice dau pur și simplu sticleții naționali cîntau de-și rupeau micii lor plămîni ca să facă atmosferă acestui oraș, lumini ca eclaturile reflectorului, tăind campusul deșinuților, și acele rafale sfîșiiind bezna cu gloanțe trasoare ca să intimideze pe cei dintre gardurile de sîrmă ghimpată... Briza nu mai ajungea pînă la mine, treceam pe sub perdelele de pînză ciuruită, căutînd umbra privind absent la femeile ce se întorceau de la plajă, singura plăcere în amintire ce mă ținuse departe de disperare cînd stăteam acolo unde se făceau apeluri noaptea pe neașteptate. La o stație de benzină se umpleau rezervoarele unor Moskviciuri, se stîrnise pe neașteptate un vînt fierbinte, plin de praf, semințele golite se ridicau în aer ca o ninsoare de vară inedită. Femei vulgare de port glumeau cu marinarii în permise pe terasele berăriilor. Trebuia să mînc ceva, picam prost, la o oră cînd dacă soseam trebuia să fiu invitat la masă și cum sînt coconos, vorba lui

Mihai, nu puteam să primesc așa ceva de la cineva pe care nu-l cunoșteam, de altfel din descriere rezulta că erau o adevărată colonie, de desenatori și graficieni, cu vestele lor, buni camarazi, să-i pui pe piine, cum zicea prietenul meu, dar firma e firmă, așa încît căutaî ceva ce știam mai demult. Trecu un autobuz vechi, dărăpănat, cu o caroserie cîntătoare ca orga de la Biserica Neagră, ce-i drept nu avea acuratețea acesteia, dar scotea zgomote solemne, oricum. Mă oprii în fața unei torării, în vitrină săreau pe trapeze de lemn papagali galbeni, se curicau cu nerușinare și așteau brusc, căzînd într-un somn bestial cu ciocul virit în penele fastucase. Negustorii de mărunchșuri își strîngeau tarabele, sticlele colorate și colanele albe de scoici, înveseleau amiaza de vară marină. Peste acoperișurile de olane roșii zburau stoluri de porumbei ca și cînd cineva ar fi aruncat în aer cu grenade albe. Explodau deasupra mării, cădeau iar pe suprafețele ondulate, mîncate de ploii și-mi dădeau un sentiment total de libertate. Jos vedeam o plajă stîncosă și o gîmie cu turla ei ascuțită ca un creion, pe acolo se afla adresa dată de Mihai, dar mai era vreme. Prin ușile deschise se auzea zgomotul unor puluri de lemn mutate cu bătaie pe o suprafață lucioasă și apoi căderea unor zaruri. Firmele decolorate de sticlă, cu vopseaua mîncată de roaderea soarelui erau de neidentificat, toate semănau între ele, produse la aceeași cooperativă, fond albastru, litere albe, puteai să te dai cu capul de pereți și tot nu nimeriai dacă ai fi căutat un magazin special. Colane de aterine în balcoane de lemn, o prăvălie alimentară mirosînd greu a ulei scurs pe o dușumea împutită. Pe un trotuar un băiețel care arunca în sus și în jos un fel de mașină de călcat cu o siluetă de locomotivă în care ardeau sau încercau să se aprindă niște cărbuni ce luceau ca rubinele. Găsisem în marea anonimă de firme ceea ce căutam: La Ciali, birt economic, resturile civilizației burgheze cu firme particulare, cu patroni, cu ucenici de croitorie ca acela care în-virtea acum mașina lui de călcat în care se aprindeau cărbunii... Muște, roiuri de muște ca pe timpul ciumei lui Tucidide, un morman de hamsii, mirosuri pestilențiale de carne împutită ce nu stătea în răcitoare cu gheață naturală sau în frigider, descompunîndu-se în amiaza portului plină de flacără. Și pe fundal mirosul ardent al mării, sărat, curățînd putoarea. Mi-am amintit atunci, o știu bine, de prima călătorie, la Alexandria, de duhoarea cărnii de măgar, de sanșurile imunde de lingă port și de copiii aceiași, ca pretutîndenii în lume, țîpînd, jucîndu-se nepăsători la mizeria din jur. Un tătar sau un turc, ras pe cap cu yul Brinner dădu la o parte perdeaua de mărgele și lacom de un client ca un vîntor de capete mă viri înlăuntru, aducîndu-mă pînă în fața unei mese acoperite cu mușama albastră, cum tot era albastru în acest oraș al mării.

— Bună ziua...

Pereții erau scoroiți, mirosea indecis a toate, a pește fript, a ciorbă, îmi adusei aminte de Lawrence Durrell de straniul lui Quartet citit parțial într-un vagon de dormit între Berna și Budapesta.

— Cu ce vă servim la dv.? Vorbea prost românește, dar asta nu-l deranja deloc. Voi pescari cam soioși, îmbrăcați în cămăși și ele albastre, cu mincile răsucite mînceau la o masă, cu o foame de nasor hăpăind lung și agîtînd lingurile metalice, coclîte. Din ușa bucătăriei mă privea o hapsină de mulere de 120 de kilograme cu un șorț dinainte, cu mîini de matroz. De dincolo de ea îmi trăznea nările un guice iz de kebab, să nu fi fost dinții de aur ai lui Ciali care sclipeau amenințător as fi căzut pe jos de poită.

— Mi-ați putea da un kadîn budu, coapsă de femeie, precizai ca să vadă că știam despre ce era vorba, m-a trimis un prieten la dumneata și mi-a spus să nu plec din Constanța pînă nu mîncînc un kadîn budu...

— Cum să nu? făcu patronul încîntat că avea în fața lui un tip cult, dacă doriți putem face la dv. și un kadîn gôbegi, asta buric de femeie estem...

— Ia urmă, zisel, pentru că e un fel de halva, nu-i așa?

— Chiar așa, la dv. cunoaștem, bun bărbat, bătu din palme, femeia cea grasă se scurse pe cimentul unsuros pe lingă cei doi pescari care tot mai leorbăiau la ciorba lor de pește sau la cine știe ce altceva.

Crochetele sosiră în cîteva minute ca și cînd numai asta așteptase Ciali să-mi dea. Plăcerea lui era să mi le infățișeze în persoană pe o tavă încinsă de

alpaca, cu care probabil că-i servea numai pe inspectorii săi financiari. Mîncarea era excelentă, puțin prea grea și grasă pentru un stomac care trecuse prin altele. Ce curios, mîncai fără să mă gîndesc la nimic, abia afară după ce plătisem și primisem complimentele patronului și ale nevastei sale, plus invitația de a mai trece prin micul sanctuar murdar al plăcerilor gastronomice, îmi adusesi aminte cînd auzisem și de la cine, invitația de a trece pe la Ciali și de a cere un buric de femeie.

Strada gemea de aglomerație, orașul acesta mă făcuse să sufăr și altă dată, mă făcea să sufăr și acum, ar fi trebuit să cer să fac o expoziție oriunde numai aici nu, dar puteai să te mai tocmești cînd cineva vrea să te tragă din fundul în care ai fost aruncat? Femei, marinari și copii se înghesuiau pe trotuare, se auzeau glasuri nepăsătoare fără identitate așa cum sînt glasurile în amiază cînd nimeni nu mai ascultă pe nimeni și totul pare un halou stins de cuvinte fără formă, fără culoare. Un turc trecea pe lingă mine ca în basmele orientale sunînd dintr-un giușin împodobit cu monede de aur ce cîntau. Negustorul de limonadă alunga ceata de puști vagabonzi care-l hirjoneau cerîndu-i pe gratis un pahar din lichidul acela gălbui, fără zahăr din care își trăgea zilele. O piață plină de geamuri roșcate în lumina unui amurg neașteptat pentru că era abia patru, dar soarele zăcea nițelărit ca un cap de sfînt Ioan Botezătorul pe tîpsia verde a mării, totul arăta ca un acvariu în strania lumină nefirească a astrului retezat de nori rebeli sosiți din larg. Sirene, huruiala macaralelor uriașe, miros de oțetari încinși. Poșta cea mare înconjurată de porumbei grași cit niște giște, cercuri în care felițe săreau într-un picior, un stol de canna indica, roșii și ele, de o culoare mușcătoare, plină de remușcări. Mica stradă pe care apucasem arăta ca un tub de canalizare, avea trepte scurte de piatră, parcă aș fi coborît într-un purgatoriu la capătul căruia mă aștepta o coroană de alge, de midii mișcătoare... Era mai răcoare, undeva în fund ghiceam hăul albastru sau negru al mării cu valurile ei simetrice ca niște volanuri de rochie și spre mine venea o canoadă repetată, tunînd de sus, prăbușind ceva, o suprafață uriașă de apă, orga ei răsturna amlaza spre mine, mă strivea între copertina vagă a cerului și piatra albă, ostentivă. Ca de pe o cîmpe imensă de apă sosea triumfător briza, ocoala copacilor opăriți și balcoanele pline de costume de baie multicolore, din ziduri cădea o mătreață de var cu un zgomot aproape imperceptibil, totul era erodat, totul dispărea în timp, în această amiază imemorială... În fața, o casă rusească, cu cerdacuri ciudate își arăta încăperile întunecoase din care desluseam focurile roșii ale unor țigări, ar mai fi trebuit să aud cîntecul multiplu al unor samovare pintecoase. Un golf întunecat mi se arăta în scîlpătul de deasă a amiezii ucise de întunecarea cerului. Apa avea ceva neliniștit. Trebuia ca aici, în acest loc să mi se întîmple ceva de care avea să-mi pară poate mai tîrziu rău, dar acel lucru trebuia să mi se întîmple, nu puteam da înapoi, sufletul meu era pregătit să întîmpine acest rău, să încerce să-l depășească... O ceață iscată de frigul neașteptat al mării se iscă în larg și acoperi tot orizontul.

— Va fi furtună, am gîndit în minutul acela, nu mai e mult și voi fi la adăpost, în colonia arhitecților și graficienilor... Ajunsesem de fapt în fața unei vîlle cu obloane verzi, acoperind geamurile. Era totuși o oră cretină, patru și jumătate, lumea dormea, vrui să mă mai invîrt dar era prea tîrziu, uraganul sosea dinspre Amzacea cu pași mari, rostogolea niște nori colosali ca pe niște quadrige. Străbătui o curte scurtă, sugrumată care dădea spre o intrare parcă dosnă. Trepte, două cite două, din piatră helicoidală, tocite și alunecoase între care abia se iscașeră asfodelele, pe zidurile albe se tîrseau la vîntul violent teci de clematite clătînd flori galbene ca niște crenvurști. Sunai, se auzi într-un tîrziu cînd și începuse să plouă cu picături mari niște pași pe o scară de lemn și un glas de femeie tinăre care întreba:

— Cine e?

Îmi spuseli numele și auzii un răspuns incredibil:

— A, componistul lui Mihail...

Îmi venea să rîd, mă credeau reparator de plane sau Beethoven în persoană, dracu să-i ia, aveau humorul lor, fusesem deci semnalat cu o telegramă pentru că pe vremea aceea scrisorile făceau o săptămînă pînă la Constanța.

În cadrul ușii stătea un fel de fată de 18 ani (mai târziu aveam să aflu că avea 26) îmbrăcată în dangarezi bleu-marin și într-o bluză marinărească, dungată, de căpitan de vapor. Ochii plini de întuneric, de mioapă mă izbiră, semănau cu ai unei mai vechi prietene care și ea se ascundea să arate că în particular poartă ochelari. Avea un păr tuns scurt, tifos, sini agresivi, părea înaltă, în sandalele fără toc, își strîngea centura de piele plină de ținte de aluminiu ceea ce arăta că o deranjasem pentru că dormise deși nu o arăta și se îmbrăcase încă pe scări venind ca să-mi deschidă...

— Mă scuzați, nu am nici o vină, m-a trimis Mihai Pooopescu...

— Știam, poftim...

O răcoare profundă, cîștigată cu ajutorul acelor obloane groase de lemn, închise ermetic mă întîmpină. Dibuiaam și simții cum mă apucă de mină.

— Te duc eu pînă te obișnuiești cu obscuritatea asta...

Intrasem într-un salon lăcuit ca de vapor în care se mîncă sau se joacă cărți pe mări, ca să treacă timpul; jos de tot, sub tavan, lucea o lampă roșcată de alamă, mai mult ghici pentru că în întuneric învășasem să mă orientez repede. O masă pe care o evital, duș de mîna ei caldă, feminină, turburătoare. Cred că de aici mi s-a tras, de la acest prim contact, de la complicitatea întunericului atît de neașteptată și plină de taină. Mirosea a vopsea, a lemn împregnat de ulei, a pereți lăcuți. Era o construcție de inginer naval care voia să se simtă acasă, la el în vilă, ca pe vasul pe care lucra, era evident. Începusem să văd dar nu renunțam la mîna fetei cu părul retezat, cu mersul acela atît de feminin.

— Comutatorul e dincolo, veni explicația, pentru că trebuia să vină. Naiba știe de ce l-au pus tocmai acolo cînd eu ridicat casa...

— Poate aveau o altă usă, spre mare, spusei...

— Ești un om deștept, zisese ea ștregărește, cu o camaraderie imediată.

Înlăuntrul acestei vaste sufragerii sau birou de studii era destulă viață, o știu. Ceva neliniștit mișuna în jurul meu și nu-mi dădeam seama de unde venea senzația asta. Un miros marin, altul decît al mărilor, oprit de obloanele grele care interziceau lumina. Răbufni un tunet și ceva scripi prin crăpătura obloanelor, pe mare trăzni, se auziră valurile uriașe iute stîrnite de vînt bătînd într-un dig apropiat, pierdusem orice noțiune de orientare, în mod ciudat și deși țiam că mă aflu într-o casă crezui cîteva secunde că mă zbat pe puntea unui vas. Îmi pierdusem pe neașteptate echilibrul fiziologic, mă cuprinsese o senzație ciudată de slăbiciune avută numai de două ori în celulă și numai din cauza nemîncării, și doar astăzi, adică în acea zi despre care vorbesc, mă săturasem, mîncasem suficient... Brusc se făcu lumină, un bec chior se aprinse deasupra. Mă aflam sub un tavan de birne adunate, lăcuite, așa cum bănuisem. Din perete, în clipa în care becul din perete se aprinsese, izbucniră alte lumini mici aruncînd razele lor palide sub niște acvării. Erau patru sau cinci, neînsuflețite încă, dar din care, în cîteva secunde, începu să miște ceva, mai mulți pești cu ochi bulbucați, bănuitori, scăriți dungați, Sumatrans portocalii, pești telescopici cu ochi bazedovici, Hifo, cu cozile lor de evantaiu și alte specii care-mi scăpau, pentru că nu eram un cunoscător.

— Bună seara, spuse după aceea ca și cînd atunci am fi intrat amîndoi în casă și era într-adevăr seară. Mă cheamă Dina, sînt soția lui Tizu...

Mă măsură o secundă infinită, mă prețalui, cum ar fi spus Mihai Pooopescu fără să arate asta, pe urmă întrebă firesc:

— Vrei să faci un duș?

— Aș vrea.

Îmi arătase o scară interioară lăcuită și ea. O luase înainte. Se mișca ușor, nu făcea vreun efort ca să-mi arate anatomia ascunsă de tricotul acela, de dangarezi și în general de tot harnașamentul monden. Secret începuse să cocheteze cu mine și nu-mi dădeam seama cum.

— Cloul e în stînga scării, baia aici. Prosoape ai sau să-ți aduc eu?

Aveam cu mine un sac de antrenament vechi, răpciugos, la care ea privi cu interes.

— Regby? întrebă.

— Nu, pe vremuri am jucat fotbal, în ultimii ani am fost destul de ocupat ca să mai practic vreun sport,

Se uita la mușchi mei istoviți de cărat roabe, roabe pline de piatră ca în Colina, nu știu dacă vă mai amintiți de filmul acela bestial.

— Ești prieten cu Mihai?

— Da.

— De mult.

Eram prieteni de mult, de pe vremea cînd el făcuse pușcăriile și eu mă descurcam cum puteam ca să-i trimit pachete.

— Cam de mult.

Voia să spună că eu n-arătam de vîrsta lui Mihai și la urma urmelor nici nu eram alit de bătrîn. Își aranja centura de piele galbenă bătută în ținte. Ar fi vrut să mai spună ceva, eu lăsam să se înțeleagă că vreau să fac un duș, ne încurcam unul pe celălalt.

— Și jos, ce-i cu muzeul acela oceanografic? întrebai într-o doară.

— A, e al proprietarului vilei, o să-l cunoști, vine seara să joace bridge...

M-am ars, mă gîndii, așaia or să mă așeze la masă cînd n-or să fie destul și eu jucam prost și nici nu-mi plăcea.

— E un tip foarte interesant, adăugase. Cît stai?

— Știu eu? Mihai m-a angajat. De el depind...

— Înțeleg. Totuși ai un prosop?

— Am.

Nu-i răspusesem încă la întrebare.

— Și costum de baie și celelalte? mai întrebă. Se uita la pantalonii mei de oraș, la costumul acela alit de nepotrivit pentru un sezon la mare.

— Nu vrei să mergem mîine să cumpărăm niște pantaloni de doc de gata? Rîdea puțin batjocoritor.

— Nu prea ești dotat. Dacă îți vor fi mari îți-i potrivescu eu, nu-mi plac manșetele largi la bărbați. Să știi că mă pricep, avem jos și o mașină de cusut, e o plăcere...

— Crezi că o să am nevoie de alți pantaloni? o întrebai la rîndul meu cam nedumerit.

— Dar cum? fu ea și mai mirată. E cald, trebuie să alergi, să sui pe scări la expoziție, nici nu te-am întrebat: ce ești arhitect sau grafician?

— Mi se pare că organizăm expoziții în altă viață!

— În altă viață? se miră. Doar nu vii de pe lumea cealaltă...

— Poate...

— Ești enigmatic...

Rise frumos, înduioșat, mai mă măsură odată.

— Nu arăți prea bine, constată. Vii de pe vreun șantier unde s-a servit numai orez fiert nu-i așa?

— Cam așa ceva...

— Totuși du-te și fă un duș și mai vorbim...

— Bine, mulțumesc...

— Și dacă nu curge apa cînd tragi de lanț, nu te speria, așa e la Constanța: canalizarea nu e prea bună, adăugă fliresc ca și cînd am fi vorbit despre altceva. Afară se auzea zgomotul teribil al furtunei de pe mare.

Dina coborise, o auzeam pe scări, mirosul de lac, de lemn vechi, de mediu marin cu plante și nisip ros de putreziciune, mișcarea secretă a vieții din acvarii îmi dăduseră de la început un fel de complicitate cu ceilalți ocupanți ai casei despre care nici nu întrebasesm. Erau ori la plaje, ori la expoziție. Casa părea goală, părăsită. Auzeam ecourile unor chiuvete ce lăsau să se scurgă apa și pe urmă totul era acoperit de uraganul de afară care zgâlțîia obloanele de lemn. Mă dezbrăcai la înțeleal, eram plin de praf și-mi veni să rid cînd îmi văzui pantalonii mototoliți și cămașa cu mîneci lungi. Aveam un pluover pentru seara și-aiut. Nu eram dotat. Mai prepară pour la vie, cum zicea Mihai. Trebuia într-adevăr să-mi cumpăr și un tricou și o pereche de pantaloni de doc. Banii îmi erau cam numărați, ce-mi dăduse Mihai ca avans, trebuia să mă mișc prudent. Apa era rece, sălcie, plăcută. Deschisei ferestruica care dădea spre mare. În fața geamului un zid negru de apă se rostogolea amenințător spre țarm. Furtuna de nisip și de zăbre vechi plutea deasupra largului, totul era învălmășit, cvadrițele văzute mai devreme, nori și vînt, arătau sălbatic, părea că vor strivi orașul. Minaretele subțiri și albe ale orașului zgîrliau această confuzie neagră, străzile se pustiseră, se auzeau sirene disperate chemînd

din adâncurile depărtărilor. Orice furtună are ceva plăcut pentru cel de pe țarm pentru că el realizează într-o secundă sentimentul de securitate, binefacerile unor ziduri care te adăpostesc. „Cam frumoasă” gândii pe neașteptate și mă înjurai pe mine însumi. Oamenii îți dau adăpost și tu te și gindești la blestemății. Pe pereții care însoțeau scara spre apartamentele de sus (patru uși, două pe dreapta, două pe stînga) erau hărți marine, imense, pline de bizare meridiane verzi și roșii. Îmi amin-tisem senzația stranie de rigiditate a acvariorilor în clipa cînd se aprinseseră micile becuțele, în spațiile spongioase ale fundurilor acoperite cu nisip cenușiu care mărea senzația de mediu înghețat, de transparență rece, pîndiseră parcă multă vreme acei pești necunoscuți, cu ochii lor glaciali, egali, plini de mister. Un regn care ne scrutează, o lume care așteaptă catastrofa lumii noastre pentru ca s-o ocupe. Peștii stătuseră o secundă nemișcați în lumină, erau sticloși, rigizi, dînd impresia unui mediu mort care dintr-o dată înviase, zvîcnise și se reinscrisese pe orbita existenței. Ciudată spaimă, notată înconștient undeva. Era ca senzația de înecare avută odată cînd era să mă prăbușesc de oboseală cu roabă cu tot de pe o îngustă punte ce se rupsesse și totul se prăbușise cu mine în valuri și nu atît apăsarea apei cît senzația de incongruență, de lipsă de putere era să mă omoare. Aici ceea ce era straniu mă înfricoșa, gîndul că trebuia să stau laolaltă cu atîția oameni și eu eram sătul de locuțul împreună cu alții, de inghesuiala de pe priciuri și înnebuneam la gîndul că mă voi izbi la baie, la clou, cum spusese puștoaica asta, de ce mi-o fi precizat, de atîta lume, îi voi găsi în chiloți, în pielea goală, vom spune cu toți pardon și ne scuzați și permiteți și eu aveam nevoie de o mare singurătate, să mă adun, să încerc să mă reconstitui, să fac ceva și pentru mine cel pulverizat.

— Hei, gata? strigă cineva. Sau te-ai înecat?

Era Dina. Deschise ușa și spusei că sosesc imediat. Se afla la mijlocul scării și-mi privea pieptul gol din care mai rămăsese ceva din frumusețea lucrului sportiv de altă dată, pielea albă cred că-i jîgnea privirile.

— Vreau să-ți arăt unde o să dormi. Ai pijama? Știi, nu te mira, bărbații sînt tare cășcați, pleacă la drum fără să se gîndească la nimic.

— Cred că da, zisei și-mi acoperii bustul cu prosopul meu de 14 lei, din ațică...

Nu-i plăcea nici prosopul, știui după felul cum se uita la el. Am dat de dracu! Aștia sînt snobi și cînd dorm trebuie să fie îmbrăcați într-un fel special. Arhitecții aveau boală la haine ultimul tip, la cămăși tivite nu oricum, la manșete făcute special, și cite și mai cite. Să vezi ce-ai să pătimesti, spusei în gîndul meu, cu al cincilea glas, al spășirii. Îmi așezai cămașa iute, o virii în pantaloni, nu eram sfîos și asta îi plăcea, nu mă rușinam ca fetițele în fața unei necunoscute, așa că o însoții în odaia îngustă de lingă scară a cărei ușa o deschise. Un pat de o persoană, un tablou cretin, copie după Știubei, fabricatorul de marine care nu avea plumbul, greutatea și uleiul venețienelor lui Petrașcu, semănau a confecție... o masă, două scaune, un dulap de haine, pe jos linoleum, o fereastră dînd și ea spre dig. Aici obloanele nu erau lăsate și se vedea afară unde vîrtejul continua și era întuneric aproape și tuna și fulgera și hîrțile luate de pe străzile Constanței erau purtate ca niște obiecte grele ce mereu își schimbau formele ca mobilurile lui Calder.

— Vai de cel de pe mare, spuse femeia cu un glas batjocoritor. O și clasificasem. Știam ce este, ce vrea, ce speră, cel puțin așa îmi închipuiam atunci..

— Ai mîncat? mai întrebă.

— Da.

— Vrei să bei ceva?

— Nu.

— Vrei să te odihnești puțin?

— Nu sînt obosit. Unde sînt ceilalți? Aș vrea să știu ce am de făcut?

— O, nu te grăbi. E destulă vreme. Stăm pînă în octombrie aici, sau mai bine zis, nu aici, de aici plecăm să organizăm o expoziție lingă Doi Mai, știi unde e Doi Mai?

— Atunci nu știam...

— Nu, zisei.

— O localitate la graniță, acolo se merge pe bază de autorizație, seara la 7 se închide localul, ca să spun așa și se viră lumea în casă, se ară plaja cu call

și nani, nani până la 9 dimineața cînd putem să facem plaje. O să-ți placă. Vine numai lume bună. Scriitori, artiști, cucoane, apropo, ești căsătorit?

— Nu...

Se apropiase de mine și mă privea cu ochii ei de mioapă.

— Stai să-ți ridic minele la cămașe, parcă ești un civil...

— Ce-i acela un civil? întrebai...

— A, nu ai de unde să știi, civil este orice individ care nu face parte din tribul nostru...

— Ce trib? mă mirai.

— Am un trib de băieți, o să-i vezi. Vin cu motocicletele simbăta. Sînt ingineri, fug de la serviciu mai devreme și seara sînt aici ca să-mi prezînte omagiile, au motociclete foarte bune, fac patru ore pînă la Constanța. Pleacă duminica la miezul nopții și luni o iau de la capăt...

— Și nu mor de oboseală? pentru că îmi închipui că nu închid un ochi cînd vin aici...

— Încă nu am înregistrat nici un mort pînă acum în lista mea civilă!

Risese iar cu o dantură perfectă, sănătoasă, cu buzele acelea cărnose, grele.

— Cobori? terminase cu răsucitul mincilor, fusese foarte aproape de mine, îi simțisem parfumul trupului tinăr, ceva ce mirosea a mare, a alge, a păcură scursă în nisip, tot amestecul acela pe care trupurile noastre îl împrumută de la soare, de la bucuriile sălbatice de pe plajile pustii.

O luase înainte și-mi arătă acvariile: —

— Molinesia lyra... gurami...

Pești negri cu coada în formă de liră, mișcînd scurt în lumina roșie a încăperii, pești albi, musculoși cu puncte negre...

— Uite aici e o rhizostoma pulmo, un fel de meduză, nu o ciupercă de gelatină cum ar părea unul neavenit, asta înseamnă că în bazin e apă sărată, de mare. Ce spui?

Semăna cu o conopidă plină de porți, acoperită de un fel de pălărie albicioasă cu margini albastre.

— Are opt brațe și găurile pe care le vezi sînt de fapt guri. Iată și o colonie de brizoare, niște actinii, alga cladosphora... numele curgeau unele după altele, cu rezonanțele lor ciudate. Se vedea bine că-i face plăcere să le înșire, să arate că știe pe dinafară.

— Iată și racul Diogenes, locuind într-un fel de butoi. De fapt este cochilia unui melc numit nassa. Mi se pare foarte pretențios, dacă vrei să vezi cum arată trebuie să-i schimbi apa, asta îl asfixiază...

Acvariile aruncau pe linoleumul încăperii reflexe verzui. Sub pereții de sticlă umbrele peștilor se mișcau ușor, cu propulsii moi, afară tuna încă și fulgere nevăzute iscau scăpărări de pe scară, iritînd egala, moarta lumină a încăperii. Totul era alterat de tăcerea misterioasă a răgazurilor din munca uraganului intermitent.

Într-o vitrină se zbăteau niște pești turtiți.

— Îl vezi pe ăsta? Se numește solea nasuta sau limba de mare. Are ochi asimetrici, pe o singură față. Îi place foarte mult nisipul, e un fel de porc acvatic. Iată aici și un pleuronectas flesus, animal foarte curios. Știi de ce? Nu știam.

— Cit e pui, are ochii neegali. Cînd lungimea corpului ajunge la circa un centimetru, se turteste, începe să înoate pe o parte a trupului și ochiul de pe spate migrează în față. Dar de balaurul ăsta în miniatură ce spui?

Îmi arătă un pește cu un cap ca al cailor de mare. Corpul lui părea îmbrăcat în zale și țepii spinării îl făceau fioros. La o scară mai mare ar fi fost îngrozitor prin expresia rigidă a capului și mai ales prin creșterea proporțiilor cozii cuirasate.

— Hippocampus sau călușelul de mare. Iată și un scomber-scomber sau scrumbia albastră. Cu asta proprietarul are necazuri și m-a pus să veghez. Cum se încălzește apa trebuie să l-o schimb... Ziceai că ai mâncat pentru că altfel ți-aș face eu ceva cald...

— Nu e nevoie...

— Bine, deci uscat acest pește devine ătr...

Se întoarse spre mine surîzînd ca un copil:

— Despre ciupea delicatula și despre sardina pilchardus îți vorbesc miine. Dă-mi un ban!

Cerșea în felul puștilor, întinzind o mână și avind pe față o expresie rugătoare. Mă căutai în fundul buzunarelor și găseai o monedă.

— Ai face carieră la un muzeu, zisei...

— Crezi?

Se întoarse cu spatele și urcă încet scările.

— Nu vrei să intrăm la mine și să trecem pe terasă de unde putem privi furtuna?

— Cum să nu? Nu am altceva mai bun de făcut.

Deschise o ușă și intrară într-o odaie evident feminină deși locuia acolo cu soțul ei, asta o văzui după hainele puse pe spătarele scaunelor. Totul era plin de danteluțe, de rochii de-a valma, de bluze răsturnate pe un pat, de geamantane deschise lăsând să se vadă moliciunea unor furouri de mătase sau rigiditatea de sticlă a celor de nylon. Ciorapi aruncați la întâmplare, un fel de calet de socoteli, centuri, altele decât cea care-i sugrumau mijlocul, tot bătute în ținte, tot de piele, fantezii, sandale cu o curea transversală, cu mai multe curele mici, altele cu ținte, pantofi cu tocul cui, iar rochiile și iar geamantane mai mici, saci de voiaj.

— La ce te uiți? întrebă. A, lucrurile mele, nu sînt prea ordonată... Îți plac bluzele?

— Da, spusei ca să zic ceva.

— Dumneata nu cumperi de la madam Haș pentru cucoane?

— Nu știu cine e madam Haș.

Mă privea curios.

— Pe ce lume trăiești? Spui că ești neînsurat. Nu faci cadouri prietenelor d-tale? Numai la ea se găsesc lucruri bune. Cînd ai să ai nevoie să-mi spui, să te duc. Găsești ce vrei și ce nu vrei: parfumuri, stofe englezești, pantofi italieni, tablouri, apropo, luna asta a vîndut un Ciucurencu, o minune. Te pricepi la tablouri? Dar ce te mai întreb dacă te pricepi, dacă ești organizator de expoziții... Componist... Tematician, cum zice Mihai... Ieșim afară?

Deschise o altă ușă care dădea spre o terasă spălată de ploale care cădea necruțător. O masă de trestie împletită, șase scaune puse cu picioarele în sus.

— Arena, zise.

— Ce arenă?

— Aici se joacă bridge, ori nu joci bridge?

— Habar nu am, minții.

— Atunci de ce te-a adus Mihai?

Era dezamăgită cu totul.

— Te pomenesti că nici nu știi să înoți?

— Cam așa ceva...

Lăsă să treacă o secundă de stupeoare.

— Ei, nu că Mihai e nebun. O să am treabă cu dumneata. Să te îmbrac, să te învăț să înoți. Dansezi? făcu bănuitor.

— Da, de unde!

— Îți bați joc de mine...

Nu putea concepe că ditamai sdrahonul ca mine nu știe nici să danseze.

— Ascultă eu sînt blestemată sau ce ca să aștept numai simbăta să dansez? Cadavrele astea joacă bridge și nu dansează, Mihai pînă îl pornești este o nenorocire, bărbatul meu nu se ridică și dacă se ridică mă calcă pe picioare. Ascultă, se alarmă brusc, beți?

— Destul și numai cînd e cazul...

— Am bănuț.

Am ris și eu, părea sincer îngrijorată.

— Pariez că nu ți-ai luat nici instrumentele de bărbierit!

Era ceva cu totul neașteptat.

— Vrei să ți le arăt?

— Da...

Ieșii și mă dusei să-mi aduc săculețul cu micile mele fleacuri. Știam de ce mă trimisese după ele, voia să-și mai dea cu un pieptene prin păr sau să se rujeze puțin deși părea că nu se rujează. Cînd mă întorsei privea furtuna de-afară.

— O să plouă cu pești, ca în Biblie, zise și mă uitai la părul ei. Și-l pieptănaș cît lipsisem, cu ruj nu-și dădea, într-adevăr. Se ivise și ceva nou: la încheietură avea acum o brățară armenescă de argint vechi. Mîinile lungi erau înnegrite

de soare, abandonate în fața mării. Îi arătați rabla mea de aparat de bărbierit cu care trecusem prin atâtea și snopul tocit al pământului.

— Phi! făcuse ea disprețuitor. Miine îți cumpăr unul nou din păr de cămilă. Dă banii încoace. 28 de lei și 50. I-am luat și lui Tonny unul acum o săptămână... Cadouri nu fac la bărbați că nu merită...

Scosei banii pe care nu-i mai numărai. Ea făcu lucrul ăsta în vîntul care venea dinspre mare. Se auzeau firmele de tablă ale orașului, cite mai erau, zbîrniind, vibrînd ca o uriașe orgă de metal. Un nor de praf roșu, de nisip de la o carieră se ducea spre far, erau un fel de sac ce înghițea puțină lumină. Atunci văzui micul port, Tomis, cu digul lui știrb, lîngă care fuseseră strînse ca niște gîște citeva cutere, cu catargele urlînd și ele de disperare în vînt. Pe terasa joasă a Salvamarului se zbăteau cițiva marinari ca să lege cu odgoanele colacii de salvare decorativi, gref, umpluți cu cîlți, cu ceva care să-i facă rezistenți la asemenea asalturi eoliene. Două geamanduri erau zvîrlite spre țărmlul care se dezagrega, marea rodea nisipul, îl căra spre larg și iar îl arunca, sinuoasa siluetă a plăjii era mereu modificată de jocurile apei. În întunericul brusc lăsat zvîcneau serpentine albe de spumă ca și cînd cineva ar fi scăpat în valuri cordoane de plumb, era o joacă teribilă acolo, sus, mai ales sus, unde încă tuna și izbucneau lumini. Geamandurile izbîră pereții cabanei clădirii aceia de lurtă, cu balconașe și se auziră zgomotele făcute parcă de două ghiulele. Citeva pinze de cort erau tirite pe nisip cu viteză, se ridicară în aer, urlașe smee, se prăbușiră și iar se înălțară, pălmuiau apa cu fața lor grea, umezită, pe urmă dispărură în haloul valurilor ca niște batiste nesemnificative. Strigăte de sirene din larg și eu lîngă femeia aceea necunoscută care nu mai spunea nimic, privea numai fără spalmă largul și fulgerele și dezastrul de pe mare.

— Dacă dă Dumnezeu, spuse cinic, eșuează vreun vapor grecesc și miine avem portocale și ulei de Hios...

Risese scurt cu dinții ei de minz. Uriașul bal acvatic se domolea, trecusem de clipa lui se suspense, serpentine de platină se adunau sub digul de piatră din stînga, marinarii de la Salvamar pescuiseră o față de masă tărcată venită de cine știe unde și care nu apucase să se ude. Farul, tîrziu, dar mai bine decît niciodată, începuse să arunce brațe agitate de lumină pe mare. Horbote, evantalii de spumă, meduze aruncate în turme, cu discurile lor mate, lipicioase de materie moale erau pescuite pe nisipul moale, negru de copiii care se iviseră de sub garduri, din încăperile clădirilor semănînd cu niște cazărmi din jur. Marea era cenușie, încerca să-și recapete culoarea adevărată dar trebuia să treacă multă vreme pînă atunci, malurile de lut de la Trei papuci abia se zăreau, numai spre scările vechii plăji se zăreau striațiile proaspete săpate în malurile înalte. Dacă ar fi încetat o clipă zgomotul surd al hulei ai fi auzit cum se prăbușește lutul. Perdelele de creton care acopereau ferestrele din camera Dinei se zbuciumau încă la vînt, făcînd un zgomot de mitralieră.

— Stăm? mă întrebasese femeia răsturnînd un scaun ușor de nulele cu fața în sus.

— Stăm. Cînd vin ceilalți?

— Diseară.

Era aproape șase.

— Nu ai o întîlnire, ceva, ai venit singur? mă interogase.

— Încă nu.

— Oh, ce încrezut ești! Avem fete frumoase în trib, spuse, soții lor nu sînt geloși pentru că le umblă ochii după altele. De fapt la mare nu se vine cu nevasta. E vremea vacanței. Dar noi care am apucat să fim neveste nu avem ce mai face... Diseară nu or să-ți placă cu toatele. Vor fi ostenite, au lucrat din greu astăzi. Eu nu m-am dus pentru că m-am simțit rău. Fetele au ca și mine diaree...

Rise iar, scurt.

— Nu te superi că-ți spun toate astea, dar apa e imposibilă în Constanța și apă minerală nu le dă în gînd să aducă de la Sovata. A trebuit să gătesc, facem de serviciu cite una în fiecare zi, acolo, la expoziție, bărbații noștri mîncă ce-apucă, un sandviș, ceva, seara au o foame de lup, de fapt nu mă amuză nimic din toate astea. Le fac salăți și cite o ciorbă lungă, mai deschid o conservă, mai plicticos este să speli vasele, dar aici toată lumea spală vasele și bărbații, așa încît să nu strîmbi din nas, este un regulament...

— N-am să strîmb din nas...
 Se auzi soneria.
 — A venit proprietarul să vadă dacă cumva nu i-a luat pe sus casa furtuna asta. Mă duc să-i deschid...
 — Pot să merg eu să-i deschid.
 — Nu te cunoaște, poate să aibe un atac de inimă.
 — Arăt atît de suspect?
 — Poate...
 Coborise, era jos, vorbea cu un bărbat de vreo 50 de ani, îmbrăcat într-un costum cam uzat, care-și inspectă peluzele cu flori zdrențuite. Mormăia ceva, Dina îl lăsase singur, el cobora printr-o porțiță spre mica plajă din față plină acum de tinichele, de resturi de ziare și de bucăți gudronate de lemn, smulse de cine știe unde. Aerul se purificase, era sărat, acid, tăia.
 Mai era pînă să se însereze. Soarele melancolic fugea spre port și fusese decapitat de niște garline care legau parimele bătrînului dig. Pe strada pietruită cu bolovani de rîu trecea un mic cărucior tras de un măgar alb și placid, ud și înțelept. Pe faleza de piatră ce înfipsea un pinten de piatră în mare se adunau cetele de copii, culegînd scoici.
 — E frumos aici, spusese...
 Dina se întorsese iar, sta pe scaunul ei de nuiele și îmi arăta un profil tînăr, pur și ochii acela melancolic, plin de lumină negre.
 — De cînd n-ai mai fost la mare? mă întrebă pe neașteptate.
 — A, de anul trecut...
 — Mergi în fiecare an la mare?
 — Am fost cîțiva ani la rînd, dar asta e un fel de a vorbi că am fost la mare...
 Dacă mergeam în fiecare an la mare? Sigur că mergeam... Ni se plătise. Mie cel puțin mi se plătise regește. Călătorisem pe mări, locuisem în hoteluri de clasa întâi, mă culcasem cu femei frumoase, văzusem muzee, dar fantoma mea era aceea care călătorea în sleeping-car, nu eu, cel tînăr, cel ucis de o mie de ori...
 — La ce te gîndești?
 — O, fleacuri, spusel. Ce-a spus proprietarul despre furtuna asta?
 — O să vină peste noi și o să-ți facă, uite așa, capul...
 Îmi arătă cu gesturile ei atît de plastice cum o să mi se facă capul.
 — Vorbește ca o femeie... Dacă nu aș fi puțin bolnavă aș ieși cu dumneata la plimbare, să-ți arăt colțurile necunoscute ale acestui oraș...
 — De unde le cunoști atît de bine?
 — Taică-meu a lucrat pe aici, ne aducea în fiecare vacanță școlară. Cunoști catacombele, vechile catacombe ale Constanței?
 — Nu.
 — Vrei să ți le arăt?
 — Păi o să avem vreme? Doar aici e treabă de făcut...
 Dina izbucnise iar în ris.
 — Dar, nu înțelegi, omule, că stăm pînă în octombrie, că e vreme destulă?
 — Înțeleg.
 — Începeam să înțeleg. Expoziția era un pretext. Era într-un fel de vacanță. Mihai se gîndise la tot. Dacă ți-ai fi pus mintea să muncești puteam pleca la București după o lună. Asta era...
 Proprietarul urcase pe terasă, gîfîind ușor, avea ceva de negustor de cafea, părea un om plin de haz arătîndu-și mereu un dînte de aur rău pus care-i dădea un aer canin.
 — Bună seara, spusese.
 — Nene, făcuse Dina, ți-ai inspectat peștii?
 — Inspectat.
 — Au răspuns toți la apel?
 Răspunseră. Se vedea cît de colo că bărbatului acesta care se plictisea cîteva luni bune pe an îi făcea plăcere să stea între femeile tinere ale arhitecților și graficienilor.
 — Domnul? întrebă înainte ca să-i fiu prezentat.

— Întăriri de la București.
 Îmi spusel numele, el mă măsură în treacăt.
 — O cafea? îi propusese Dina.
 — Bineînțeles, dar băieții?
 — Acuș vin. Cred că furtuna asta le-a stricat lucrul la exterioare, dacă nu s-o fi întâmplat ceva și mai rău.

Se auzea ceva fierbind pe un reșou. Femela avea o mare îndeminare, parcă nici nu părăsise terasa, stătea cu noi și în același timp adunase de undeva trei cești, pusese o față de masă pe suprafața rotundă de trestie împletită, căutase și găsisese un ibric, golise o cutie de tablă pe jumătate de conținutul ei de cafea rășnită mai demult și-acum ne privea aproape amuzată cum ne respingem tăcut, cum simțim o gelozie reciprocă și cum încercăm să ne acomodăm, vorbesc despre mine și noul sosit, proprietarul, care avea și un nume ciudat: Ceamburu, parcă, dacă reținusem bine. De undeva de dincolo de Constanța care mirosea în general a petrol sosea un vînt plin de pelin și chimen, cîmpiile arse de dincolo de Trei Papuci expirau în amurgul ciudat. Falnicul bărbat din fața mea avea un repertoriu și-i dăduse drumul după obiceiul celor care fac oratorie din profesie. Începuse să vorbească despre furtuna de mai înainte și ajunsese la marea de toamnă. Nu vorbea rău, era puțin sisit ca și cînd fiecare cuvînt s-ar fi împiedicat în dintele acela de aur care sărea înaintea buzelor sale poficioase, cu care și începuse să soarbă cafeaua fierbinte. Nu-l ascultam, trăgeam numai cu urechea aprobîndu-l cînd și cînd ca să am aerul că sînt atent, pentru că Dina avea treabă dincolo, se extrăgea din cînd în cînd și mie îmi revenea rolul de interlocutor, și-atunci începeam să clilesc des ca și cînd curiozitatea de a-l urmări mă solicita extrem și el credea că eu puteam să leg toate acele cuvînte ale lui în memorie, dar care ar fi putut la urma urmelor să lege ceva: euripe, adică curenți rapide, cum scanda gros, ca la școală ca să bag în cap, Marea Mediterană, pe urmă un citat din lucrarea Sistemul Lumii de Pierre Duhem, dacă auzisem de Pierre Duhem? Evident că nu auzisem, dar dăduse, din cap, aspirînd mirosul profund al mării și ascultînd valurile care tot mai munceau sub digul de piatră și privînd cuterele care se risipiseră în micul port Tomis, într-adevăr ca niște giște rătăcite și spulberate de un vînt prea mare. Legea mareelor era cunoscută pînă și de sfîntul Ambrozio, zicea domnul Ceamburu și eu îi repetam numele în gînd pentru că suna, avea un fel de tunet interior, ador numele care se pot scanda ca un vers, tot în materia asta, apăsa el, putea fi citat naturalistul Pliniu... Pe mare apăruseră și portocalele Dinei din vasul grecesc eșuat, se iviseră într-adevăr niște lăzi distruse de furtună și pe apele negre, mai negre decît noaptea care venea, se vedeau niște mingi mici, portocalii, aș fi vrut să i le arăt, dar trebuia să dau din cap, să mă prefac că ascult ceea ce mi se spunea. Țărnușul își aprindea luminile, un colan nesfîrșit electric de globuri, de undeva venea o melodie melancolică, ciudată pe care o cunoșteam, se vede treaba că Dina pusese un pik-up în priză și pe disc se răsucea o spirală muzicală, lunguroasă și se auzea vocea lui Yves Montand, persuasivă, insinuantă, plină de o voluptate amară: „Et la mer efface sur le sable, les pas des amants desunis...”. Cîntecul cădea și se ridica, bătea un vîntuleț nu rece, cît amărui, avea un gust amărui și eu știam să dau vîntului o culoare, să-l cataloghez... Domnul Ceamburu îi dădea zor cu Macrobe, cu lupta dintre curenții care brăzdează oceanele, cu Poincaré care arăta că intervenția lunii, în materie de marea, chiar așa spunea, în materie de marea, și pe urmă trecu la Carusso care spărgea un pahar de cristal cîntînd continuu cu o notă mai sus nu știu ce melodie... Discul se schimbă, pe fața cealaltă nu se mai auzea glasul grav, bărbătesc, plin de sămință și melancolie, adio cu *feuilles mortes* și cu altele, acum se deslușeau ritmurile unui rock sau așa ceva, cine mai știe, confund mereu timpul și locul. Proprietarul peștilor, al acvariiilor și al vilei acesteia în care nimerisem din întîmplare își continua discursul său. Terminase cafeaua, acum Dina îl așezase în față o farfurioară plină cu niște pișcoți, el îmi făcea semne să iau și eu, dar eu mă uitam la marea moale ce-și astimpărase hergheliile de spumă și părea o basma flască abia mișcată într-o gară de provincie. Trecusem la schema sîzigiilor, la marea de apă vie, pe urmă la marea de apă moartă, ale contrariilor, adică de respingerea celor două atracții: ale soarelui și ale lunii, pe urmă fui bombardat cu Kepler, cu Ismael Bouilliaud care, și aici gura voluptoasă a domnului Ceamburu se rotunji, sorbi aerul plin de iz de pelin și chimen și expectoră

totul într-o avalanșă: care a inventat Astronomia filolaică, am auzit eu de astronomia filolaică? Evident că nu auzisem, dar dădeam din cap. Prin ușa care se deschidea spre terasă trecea din când în când Dina, cu tonsura ei tifosă, cu ochii aceia mai adânci decât noaptea care venea dinspre mare. Ea auzise probabil de o mie de ori micul repertoriu al proprietarului, așa că pe domnul Ceamburu nu-l mai interesa dacă e prezentă sau nu la discuție, eu eram victima, pe mine mă devora, aplecându-se peste farfurioara cu pișcoți în care nu mai rămăseseră decât niște firmituri ce nu se mai zăreau în incertitudinea orei ce înainta. Când ajunse la Newton vru să mă dea gata: știam eu că mărul acestuia era, e drept, atras de către pământ, dar că și mărul, de asemenea, trăgea pământul?

Ar fi trebuit să aplaud, dar din stradă se auzeau glasuri amestecate de bărbați. Soseau băfeșii, viitorii mei colegi, eram salvat. Într-o adevărată cascadă științifică mai apucă să află că masa lunii atrage masa fluidă a apelor de pe pământ, că un oarecare Lucien Rudeaux a scris, și citatul îmi fu dictat ca și când ar fi trebuit să-l vir în cap în fața unui pistol gata să tragă: din combinarea declinărilor lunii și ale soarelui rezultă importanța relativă a marelui...". Se auzeau apeluri amicale în încăperea de jos, cineva căuta comutatorul pus atît de aiurea și înjura, Dina urla cît putea: „Huuu! Parcă sînteți barbari, mai potoliți-vă, prosoapele le găsiți pe rampa scării!" Nu știam cîți sint, dar erau destul. „Întîi fetele, întîi fetele!" strîga o voce alto, afumată de țigări Mărășești, evident o voce de femeie, se produse o busculadă, domnul Ceamburu continua împerturbabil lecția învățată pe dinafară: soarele dacă vreau eu să știu era o stea pitică deși are un cortegiu de 9 planete principale, și dă-i cu orbita lui Pluton și cu orbita lui Uranus care nu făcea, auziți, decît un unghi de 0 grade și 46'! cu planul elipticii, și eu ardeam de nerăbdare să văd ce recoltă de pițipoance îmi rezervase mie Mihai, trimețindu-mă în acest cuib de vipere tinere. Se auzea dușul suprasolicitat, noroc că apa lui sosea cu avînt acum, pe seară, nu era ca dimineața cînd din cauza nevoilor menajere presiunea e mică. Iar strigăte, iar fete ciupite de fund care urlau în gura mare: „Să nu fi obraznic, impotentule!" și risete și salutări trimise lui Ceamburu care era strigat pe nume și alintat: Salve, nea Gogule! Venim! Nea Gogu nu mă iertase: „Cum îți spuneam, domnule... Îi repetasem numele de familie pe care el îl memorase încîntat și continuase cu afeliu, cu periheliu, cu apogeul, perigeul și revoluția siderală, de-mi făcuse capul calendar. Cînd ajunsesem la revoluția sinodică apărui Tizul. Știam că el este din descrierile lui Mihai Poopescu: înalt, athletic, bronzat, leneș, cu o figură ironică de tenisman, umeri largi și un piept bine dezvoltat, în costum alb. O ținea patern pe Dina pe după umeri. Ea îmbrăcase peste bustul provocător un pulover alb. Schimbase și pantalonii, nu mai erau dăngarezii, erau niște pantaloni de buret alb, foarte strînși pe corpul frumos. Părea că e fiica Tizului, rîdea privindu-l și-l așeză cravata strîmbată pușîn în repezeala de a se echipa. Îi strînsei noului sosit mina, amical, mă știa și el din relațiile telefonice sau telegrafice ale amicului nostru comun. „Eu sînt prințul consort al șefului tribului", spuse, arătînd spre Dina, ca să știu de la început ce grad avea în mulțimea aceasta zgomotoasă. Vorbea cu lenea pe care i-o trăda și fața, părea bine crescut, lipsit de energie, cu acea întîrziere în a spune și a face pe care o au oamenii foarte plictisiți sau foarte activi, dar care nu vor s-o arate. Domnul Ceamburu nu renunșase la lecția lui și scăpîndu-mă într-o clipă divină trecu direct la noul venit: „Spuneam domnului... iar îmi uitase numele, i-l repetai, că viitorul în materie de maree este hidrodinamica. Cînd am studiat producerea mascaretului, știți ce-i acela un mascaret?". Nu știam, evident. — „Un mascaret era un val înalt care urcă împotriva cursului unui fluviu, și repetam studenților mei (abia acum înțelegeai că era profesor universitar sau așa ceva) că... Cu răbdarea unui om dispus să ia locul altuia pe rug. Tizul simula aceeași atenție pe care eu o jucasem pînă atunci. Dina trecuse în spate și își așezase o mină pe umărul meu și îmi șoptise: „Componist te-a nenorocit!" Așa era, dar nu recunoscul și simțeam că intrașem într-o capcană, că besna asta moale a mărlă, sărată, perversă, plină de glasuri de femei care se îmbrăcau pentru seară după ce făcuseră duș și pe care le așteptau prepelicarilor mei lacomi, să le vadă, să le cîntărească, mă tirăște în ceva primejdios. Se auzeau zgomotele tirșite ale valurilor mici de noapte și în locul pelinului și-al chimenului venea un iz de ghiol, violent, cărat în mod arbitrar prin cer de către vîntul de noapte fără busolă. Dina sta încă în spatele meu, mă pîndea,

se juca cu mine, știam ce vrea, voia să mă înscrie în ceața ei de adoratori pe care aveam s-o văd, acum, peste câteva minute sau mai târziu când vor sosi motocicliștii. Tizul nu o privea, era absent, sau obișnuit cu apropierea ei instantanee, dar eu făceam alertă ca o rachetă în cosmos când oxigenul se scurge afară și obloanele de supraveghere ale stelelor s-au înțelesat... Ceamburu tuna iar către soful Dinei pe latinește: Spuneam studenților mei: Aurum igne probatur... pentru că domnule arhitect sau inginer, ce sînteți, noi învățăm aici limbile homerice: elina, latina universității la universități! Aproape striga și înțelesei de ce, se adusese un fel de rachiul de casă din care aprigul proprietar al vilei sorblise fără să bag de seamă, jumătate.

— Te lăudai că bei ... spuse femeia din spatele meu și pletele ei iar se revărsară pe umărul meu drept și simți un parfum care nu mă amețea, mă revolta!

Alături se aprinsese un fel de fanar vîrit într-o colivie de rafie și lumina scursă pe fața ei înnegrită de soare, colanul de scoici de la gît și brățările armenesti sugerau un vitraliu bizantin, sau eu voiam să înfrumusețez această seară. Infii izbucni în mine ceva ce se împotrivea începutului de noapte.

— Facem o partidă de bridge? izbucni cineva pe ușă și apărură un alt bărbat, mai scund, cu mușchi agresivi, îmbrăcat tot în alb, cu un pulover cu dungă neagră în jurul glesnelor de la mină, cu aerul pasiv al lui Osvaldo Valenti, o față roșcovană, nu îndestul de neagră chiar în acea lumină scursă prin rafia felinarului. Pantaloni de buret alb, era aproape o uniformă. „Miine o întind”, hotărîi brusc, revoltat,ăștia mă vor privi ca pe un servitor. Dar, nu; erau amicali. „Bună, Componist, dumneata ești, nu-i așa? întrebases! Tedy mă cheamă (probabil Toader de la mămică lui) dar nu mai avea ceva și o importanță acum, trecu pe lângă mine și se așeză la masă. Se aduse repede un fel de veioză. „Joci?” mă întrebă careva, apăruse un al treilea personaj, tot bronzat, ceva mai mic și mai neliniștit, spuse un nume pe care nu-l reținui, erau toți în formă, mă băfuseră pe umăr, cu proprietarul și cu Dina și cu ce mai venea erau destul, totul se amestecă și eu trecui în penumbră, mă uitară deși mă îndemnau mereu să golesc paharele umplute cu rachiul acela de casă ce era mereu improspătat de Dina. Celelalte fete încă nu se iviseră, mai aveau de reparat ceea ce credeau ele că trebuie reparat. Cînd în sfîrșit apărură împreună: încă două, mai târziu aveau să fie trei, proprietarul satisfăcut de ciștigul neașteptat al nu știu cărei faze a pasionantei partide, strigă tare acoperind vîntul dinspre larg: „Spuneam totdeauna studenților mei: Plenus venter non studet libenter!” pe urmă sughiță și mai spuse ceva și eu simți iar mina cu brățări zornăitoare: „Nu te simți bine cu noi?” „Ba, da”, negai repede și mă hotărîi să încep să beau și începui să beau și totul se transformă într-o magmă moale, ușoară, într-o noapte plină de farmec în care fetele și ceilalți băieți erau adevărați îngeri binefăcători și totul devenea sînge și vis și irepetabilitate și eu trăiam sfertul de ceas în orgiile efemere ale uitării, cum spunea Pater și urma o incertitudine bizară: băieții aceștia, riolly sau Tedy și fetele parcă fără sîni ca niște ființe de un sex incert, pluteau în jurul meu ca într-un dans. Una era Helga, sora unui inginer ce avea să sosească abia simbată pe seară cu îngerii iadului, cum își spuneau și alta era Corina care părea soția celui ce făcuse să înceapă partida de bridge, și beau și erau camarade, și voiau să mă încurajeze să mă simt bine între ei și nu erau două fete cum credeam, mai sosise una, tot în alb, toate erau îmbrăcate în alb, în cînstea mea, imi spuseră și erau drăguțe, atente și umblau la pick-up și mă chemau să dansez și eu nu voiam, eu fixam încăpățînat digul cu colanul lui de mărgăritare astrale și voiam să sosească din besna putredă un vapor fantomă, un aer-elefant, din acelea ce s-au inventat abia peste 10 ani, un Boeing 727 sau mai puțin, un Jumbojet, cum a fost botezat și să mă ducă undeva într-un cîmîtir fără cruci, numai cu gropi acoperite cu nisip peste care pășteau acum probabil caprele pentru că urmele lui ruseseră astupate de către autorități sau numai de munca vîntului și văduve credincioase căraseră de-acolo coșciuge încă neputrezite sau cadavre pe jumătate descompuse și le căraseră în cîmîtirile familiare de lingă case, așa cum ai fiine să ai morții pe lingă foc ca pe pisici sau pe ciîni, să mai plîngi din cînd în cînd în cînstea lor, prefăcîndu-te că nu i-ai uitat. Și pe discurile puse cu grijă, cu mi-gală de fetele acelea care credeau că asta înseamnă a trăi: să tragi de dimineată

pină la cinci, să faci o baie în mare și pe urmă să joci bridge și să dansezi cu oăieții ăștia și ei în alb care-și schimbau soțiile într-o poligamie abia stăpinită de relații sociale, de prejudecăți, de prietenie sau cine știe ce încă, și a doua zi s-o iei de la cap și să crezi că a mai trecut o zi, o săptămână, că ți-ai făcut datoria sau cine mai știa ce era în capul lor, oh, îmi venea să plîng odată cu Memphis Slim, nu știu dacă el cînta pe atunci sau altcineva, un boogie-woogie, un fel de iurtună în pian, un galop de cai tătărești care era foarte posibil într-o astfel de noapte, aici, pe o terasă din Constanța, la marginea Asiei, scrutînd stelele înfășurate în ceață, albe, șuierînd spre larg și în vîntul ăsta sexual care făcea ca prepelnicarii mei să umble aiurea și să caute de fapt ce? Le măsuram fără să știu: Helga era o aschîmodie lăptoasă, emanînd o tristețe de ghetou polonez, avea ceva speel, insignifiant chiar cînd stătea pe colac la clou, vorba Dînei, părul ei incert cădea în vițe sălbatic, nu avea 22 de ani, era ruptă de sexul său, dar cu ceva senzual în privirile acaparatoare, sinii abia se ghiceau sub bluza bine întinsă, trebuia urgent introdusă pe aripă într-un cinsprezece trimis în Franța la Turneul celor cinci mari ai rugbyului. Dansa lipită bine de Tizu care lăsase masa de joc și Dina pentru că era astfel fentată, îi luase și ea bărbatul la dans și își lipise obrazul negru de gura acestuia, de obrazul parcă epilat, atît cît puteam să i-l văd în lumina puțină lăsată de raia veiozei. Îi uram pe tipul ăsta fără motiv, deodată mă simțeam frustrat de ceva ce nu-mi aparținuse niciodată și veni cealaltă, Corina și își așează și ea mina pe umărul meu și zornăi și ea o brătară din scoici pe lingă urechile mele și mă întrebă: Nu dansezi? — Ba, da, zisei, acum îmi era indiferent dacă știam sau nu să dansez ca ei de bine, alcoolul mă scosese din închisoarea mea, din capcana mea care începuse cu foetusul ce eram la naștere și nu se terminase nici măcar odată cu celula de scînduri în care stătusem o săptămînă cu genunchii la gură, sufocîndu-mă, pentru că totdeauna stăm într-o gogoasă metafizică, într-un cocon de mătase, într-un oul plin de nimic ... „Ești timid?”, mă întreba ea ca pe un copil care scăpase în recreația mare. „Da, de unde, spusese, și o strînsesem mai tare la piept ca să-i simt sinii, pentru că prin sini, cum spune parșivul ăla de Proust, femeile ies, agresiv în lume, simt; sinii sînt antenele colectoare cu care senzații, mizerie și minciună vin spre ele, le avertizează, le face șretele, misterioase, grele de o taină pe care nici o Madonă nu ne-a trădat-o ... Era lungă, cu copane de iapă, cum ar fi zis un derbedeu, avea ceva posesiv, mă absorpise în bazinul ei concav, mă sugea cu pîntecele musculos, a, deci așa se vedeau lucrurile. Proprietarul se îmbătase și plecase acasă pe nesimțite, nici nu știu cînd se retrăsese. Acum cînta Ella Fitzgerald sau altă negresă cu un glas... marea trimetea eluviile ei bete spre terasa asta care era ultimul promontoriu al lumii. Timpul se mistifica: în alte locuri erau zorile sau amiaza, ploii tropicale topeau savana sau un val de iarbă mare, la asta mă gîndeam mereu ACOLO ca să uit arșița, ploii mari, furtuni sau în Himalaia urcam cu coarda, pe stînci sure și bătea un vișcol rece care-mi îngheța urechile și fața și careva cădea, riuri mari se poluau, erau înghițite de marea de petrol, nu, ăsta trebuie să fie un gînd de mai tirziu, dar nu avea nici o importanță; cineva, vorbind cu mine de la Paris, era nebunul de Edy, mă întrebasese pe neașteptate într-o seară: Cum e vremea la voi? Aș veni acolo, acum! Cu asta tăiașe distanțele dintre noi, ceea ce ne separa. Ninge în Paris și noi văzusem asta la televizor cu o jumătate de ceas înainte și era încîntat că șliam neobișnuitul fapt fizic în acel anotimp în Paris, cînd de obicei plouă, pentru că atît cît plouă în Paris nimeni nu știe în afară de mine care crede că mai mult plouă în Londra. Eram beat, dar și Helga care mă mușca ușor de ureche. Nu știam dacă era și ea măritată, dacă era sora șefului îngerilor iadului care trebuiau să sosească simbătă pe motocicletă BMW cu ceata lui. Îmi mozolea urechea deși abia mă văzuse și gîfîia ușor și eu trebuia să mă prefac că nu înțeleg sau că-mi place sau că iau asta numai ca pe o joacă începută sub lumina complice a veiozei ce scăpa lumina printr-o colivie de rafie. Se auzeau sirenele de ceață chemînd sufletele din larg și mă aflam poate pe puntea unui vapor cu care fusesem mai demult pînă în Venezuela și nu mă bucurasem atunci pentru că totul fusese prea pe neaștep-

iate, prea semăna a scuze și a pardon, și mai uitați și dv., pentru că vedeți cum știm noi să reparăm ceea ce am făcut ... Nu găseam un cuvânt, îl găsi, în sfârșit, un păhărel din rachiul ăla de ienupăr mi-l adusese din memoria mea avariată : eram un sigisbeu, un sigisbeu al acestor fete de familie venite să petreacă. Nimic nu putea să existe în realitate decât bridge-ul și rachiul de ienupăr, proprietarul care recitase latinește și vorbise despre stele și marea. La București, aceste doamne, acești androgini în costume albe n-or să mă cunoască, eram atit : un sigisbeu pentru ele, cineva care trebuia să le ducă gențiile de plaje sau sacii de pînă în care țineau costumele de baie și rochiile de stambă colorate și dangarezii și sandalele cu curele încrucișate și ținte de metal ...

Jos, lingă dig, Constanța mi se păru în noaptea fără identitate, un oraș fictiv ...

CORNELIU STURZU

Baladă marină

Am coborît în port de pe galeră
flămînd de tine, o, nevăzuto, mi-am cusut
o noapte-ntreagă nasturii la haină
și cizmele mi-am uns cu seu de chîit
Chipul mi l-am cioplit ca pentru sărbătoare
Și puntea era dreaptă ca o rază
de lună răsturnată-n ape

Te-am căutat printre femeile din port
Se clătina pămîntul lovindu-și țărmul
înalț de noapte
Mai blonde ca un undelemn de chios
îți erau pletele, mai roze
ca piersicile îți erau genunchii
cînd ai trecut desculță printre case
și miinile ți-am așezat pe umeri
și te-am întors încet spre mîne
parcă ne drăgostisem mai nainte-o vară

Și-apoi cuțitu-nfipt hoțește-n spate
de mîna celuiilalt. A fost un soare roșu
cînd l-am ucis cu cangea de la proră
Eu nu voiam decît să-ți spun
că am venit și-apoi să-ți dăruiesc
un chip săpat de lemn de abanos
pe care mi l-a dăruit femeia neagră

De-aș fi știut că nu mă recunoști
Ori doar oglinda dată celeilalte
a fost de vină, pentru întimplări
Eu doar aicea te lăsasem, la fereastră
ștergînd un geam și cum treceai
cu mîna peste zarea lui, mi s-a părut
că semn îmi faci, de-acolo cu năframa
de bun rămas. Și, vezi, doar numai tu
ești vinovată de această
greșeală cînd te-am prins duios de umeri
și de această veghe de o noapte
cînd mi-am cusut toți nasturii la haină.

Întoarcerea în somn

Paznic la cîntecele de sărbătoare
aruncate-n răscrucea străzilor sînt. Putrezire-i de vis
în gunoaiele lumii. Fosforescentă lumină
în scrumu-așteptărilor rămîne-n fereastră

Frumoși sînt înecații cu spada la sold
de pe plajele-ntinse. Ascunde-te
cînd intră bărbatu-n odaie și-aruncă peștii
și plasele negre. Cutremurare-i în gîndul femeii
Cutremurare-i în toate la porțile somnului.

Echinox de cîmpuri

Smuls de pe ochi e bandajul acestui
prea vechi orizont cu țărmuri de cretă și drumuri pierdute
și case vechi. Fiindcă nu țipătul vîslei, nu plajele
cu palmieri, nu aurul vechi din temple, dragostea mea,
rămasă fără de lacrimi, nu tirzia glorie a reîntoarcerii
mă cheamă, nu oboseala
carbonizatelor nopți tropicale, nu femeile-n cîmp adorate
mă cer din hotărîta călătorie

Doar amintirea, doar ruga
de tine, chemată în ora singurătății,
eu, sortitul cu umbra-ți purtată pe umeri
legănată peste nisipuri și ierburile negre,
prin cîmpul de alge fosnînd în brațele mării
Strigătul meu se numește, întors în carnea meduzelor
lîngă pietrele fără văzduh, lîngă mărgeanul
nesiluit de cuțit, lîngă pielea caldă-a delfinilor
în lumina crescută în pinzele mari
ale speranței.

Inscripție

Eu nu ți-am spus : du-te !, nu ți-am spus să rămii
Plecat ai fost și-am ridicat altarul
ofrande-am ars ca zeii mării să te-ajute
Înainte ca sclavul să-mi intre în așternuturi

Nu m-am tînguit cînd venirea ți-au amînat-o furtunile
Am vîndut sclavul și-am cumpărat un asin
și-am pus să cioplească chipul tău
un pietrar și chipul l-am așezat în altar
și-am găsit un sclav bun de douăzeci de ani

Toamna împărțeam daruri femeilor
jertfind un berbec în cinstea laurilor tăi
iar copiii au crescut și se jucau pe corăbii străine
și-o fată s-a dus în lupanarul din port
și tu ai găsit-o acolo cînd te-ai întors
și soață pentru-o noapte ți-ai făcut-o

Iar eu am chemat iarăși pietrarul
să-ți scrie aceste cuvinte de laudă
a treia zi după ce sclavul cel tînăr
te-a înjunghiat la porunca zeilor atotputernici

Iar tu fi voios trecătorule.

Schimbarea la față

Lăsat-am oile, vîntul în fluiere uitat,
semințele așteptătoare-n saci, trezirea
în laptele fîntînilor. Venita-i ca
un duh de secetă în răzvrătirea

șerpilor blînzi din temeliiile acestui sat
Temeiul casei în pămînt se adînci, și-n tremurare
crescu un arbore de rai. Potcoava grea, din prag,
de aur se făcu. Se luminară vechile altare

M-ai fost chemat cu-nsemn de lîngă plug
Miresme ațîțătoare-n curățenia de fînuri
trecură. Și un rug se-aprinse drept
Venită-ai fost din altele tărîmuri

Un lanț mai greu ca dragostea cădea
pe resemnarea zării. Nu virtutea care
din țarină crescuse pînă-atunci. Doar tu
tărîm lipsindu-mi veșnic din pridvoare

Lin coborîră magii din înaltul car
și-n stîlpul porții ai crescut, fecioară
O liră-n cer se încordă cînd au sunat
streine vorbe-n porți. Cetățile-n oglinzi se ridicară.

Culegătoarea de scoici

Dimineța cînd mă trezesc patul e de sidef
și e cald, însă vecina mă strigă
De-abia arunc pumnul de apă-n obraz
pînă să-mi iau sacul. Plaja e ca un ogor
cu roadele date în pîrg. Ca un ogor de cartofi
este nisipul crescut cu scoici. Iar eu mă grăbesc
înaintea soarelui și-a vîntului
să culeg fructele negre-ale mării

Un glas nevăzut îmi tot spune că e păcat
să trezesc zorii cu umbletul meu, valurile
aduc pretutindeni aceste sicrie ovale din care-au plecat
zeii mărunți ai apelor, inutilele coji de semințe
scuipate peste umărul furtunilor aspre
pe malul unde stau
ca o veche carenă de barcă înfiptă
în mirosul veșted
așteptînd duhul mărunților zei
să mă treacă odată în patria lor

ION CHIRIAC

Romă

Depinde ce îndrăgești, desigur depinde
Pentru ce îți cheltui viața, pentru cine accepți
Să ardă-n dureri capătul trupului în care moartea se-aprinde
Să se-nclcească usturător ritmul pașilor drepți

Depinde, cine nu știe orașul cu cele șapte coline
Cine nu-l știe de fagure-al graiului; aurul lui nesecret
Și cine nu știe că-ntr-însul coastă de os fiecare colină devine
Și-că-n gloria-i care descrește pare ades un schelet

Trebuie, desigur, salvat, cu-orice preț, dar depinde
Nu se poate oricum, cu spiritul lui ofilit, nici cu junii
Copacul e-n cer și din ceruri vine funia care se-ntinde
Cu lațul cum e conturul de aur al lunii.

Și nici prin trecutu-i nu se poate mișca
Fără să superi, fără-să trezești liliecii
Care-n gândurile tale ecoul emis nu și-l pot asculta
Și ți se-mpiedică-n inimă. Depinde desigur de cineva

Depinde desigur de cineva poate de tine sau poate. . .
Dar între sute de ițe nimic nu se poate cunoaște precis
O noagră albină te căuta, te găsește și-ți duce singele în fagurii negri
din moarte

Și-ntrezărești cel mai des în aceasta un vis
Ci totul e să descoperi în tine o Indie nouă ca-ntr-un ocean
Și, găsiind-o să mori pe o cruce de insule, între sulii și flinte
Depinde de vezi în tine rotundul perfecțiunii ca Magelan
Depinde de echipaj de corăbii și, ce trist e, și de apă depinde

Desigur

Nu, nu se poate, cei ce nu ne iubesc n-au cum să ne-nșele
Trebuie dragoste pentru-a-nșela, trebuie gând și simțire
Cel mai meditativ dintre noi e-acuzat de întoarcere-n stele
Cel mai îndrăzneț de nedibăcie. Cel mai de dibaci... Ce-njosire!

Prea e senin totul, prea sînt limpezi ideile
Ca să nu ne-ndoim, ca să nu ne dea de gîndit
Și vedeți voi, să deschid acest munte am încercat toate cheile
Și deși încă nu s-a deschis toate arcurile-n el au trosnit

Deci e aerul foarte amar și o stea a căzut ca un fluture
Pe turla bisericii domnești luînd-o drept floare pe-un cîmp olandez
Dar nici în biserică nu-i pe pereți nici un sfînt să mai scuture
Din pleoapele ochilor săi peste oameni polenul sfîntului crez

Goală deci ctitoria ca o floare bătrînă fără sevă, fără nectar
Casele ofilite-n oraș pînă la cel din urmă etaj
Ce s-aștepți într-un astfel de ceas cînd prin ceruri te simți ca o um-
bră de var

Decît schimbul vieții cu trupul printre oameni lăsat ca un gaj

Dar nu, nu se poate, desigur, mă iubesc mult prea mult și mă-nșel
Aceasta nu poate să fie esența ; nu-i decît picur,
Nu-i decît lumînarea ce cade aprinsă spre-un țel
Căderea esenței în sine va fi ca o dîră de ceruri aprinsă. Desigur !

Domnișoara aceea unică, sentimentul...

Nu, dar cu ea a fost altceva
Puseseră la Rîpa Galbenă neon
Și nu puteam pe întuneric sta
Cu nici o fată în pridvoarele de piatră ca-n amvon

Și, fiindcă puseră neon, în fagurii luminii crude
Spre fagurii luminii noi și încă în oraș necunoscute
Veneau tot felul de insecte, ca spre-un bord.
Gize-necate-n întuneric alunecau cu bucurie
De la țințarii de la Prut și pîn-la fluturii ziși cap de mort
Iar scara rămînea în zori
Acoperită ca de-o nea prea timpurie
Cu trupurile celor către lumina nouă zburători ;
Țințarii parcă ar fi fost semințe
Fluturii suflete de flori.

Dar ea era cu totul altceva
Spre mine nu către lumini zbura
Și mai negru amar și-noptat,
Amar mai cu spini și cu strugure mai bogat
Decît mine nu se afla-ntre toți junii
Orașului de fosta lui glorie răsfățat

Ea era prin urmare... Era altceva
Mai tîrziu fără amarul din mine a scăpătat.
Orbiseră pe stîlpii metalici cîteva lămpi de neon
Încît amar autentic păru și sufletul altui bărbat
Care venea pur și simplu să fumeze-n amvon,
Un critic literar sau poate un virtual literat
Ahtiat după meciuri de fotbal
Și de inventarea sifonului automat încîntat

Mai apoi toți poeții din urbe, cu volume sau fără,
Unii nici barem cu poezia extrasă din vis
O curtau fără noimă.
Și fără să simt că pleoapele lor o devoră
Fluture s-o las să devină-am decis.

Dar prin lumea-poeților ca prin orișice floră
Iată că brumă azi s-a născut ; ramurii iată-i putrizi
Deși unduiesc fără sens într-o zbatere policoloră
Versuri nocive, ca niște omizi.

Deci într-o astfel de imprimăvărare
Domnișoara mea unică : sentimentul acela ciudat,
Domnișoara mea unică deprinsă cu bucuria
Și gustul amar din substrat
Revine, re-nvie, rămîne, caută neîncetat
Cu moartea pre moarte călcînd, caută parcă plîngînd
Ideea și versul...

Nemăsurat...

Nemăsurat e amarul acestui pui de cîntare
Lumea întreagă a formelor parcă-ar muri
Și-n clopotul sufletului s-ar naște suspine,
Suspînul curat bărbătesc care simte cum doare
Asemenea pierdere-n fibre.

Treceam prin pădurea de ferigi, de mine-n adins îngrijită
Cu scopul precis de-a o face să crească măreață
Ca atunci sub întîia lumină surpată-n cărbuni și petrol
Și-am bănuț deodată că un sunet amar în auz îmi palpită
Un sunet născut parcă-n bronzul ascuns invizibil în gol

Desigur că aerul simplu era dar purta
Întrînsul mărgica acestui pui de cîntare
Pe care în vremea de azi înșiși umii dintre cei crescuți întru ea
Loc de mîngiere-n membrana auzului nu vor a-i mai da.
Ci aceasta e o cheștiune de-onoare
A fiecăruia, încredințată simțirii. Tu, cred,
Că îți aduci foarte bine aminte de aceea dezgropare
Cînd, în mormîntul de sub gutui,
Găsiră versuri în loc de oase și sieși, pe clipă, profet
Fiecare gîndea la mormîntul familiei lui
Dar poet.

Nu nimerise decît în mormîntul acela puțin prăbușit
Și cu flori semămate de vînt
În mormîntul acela în care după-asfințit
Se auzea adesea cîntînd.

Neferecitate-nrîncire-n răspunsuri și-aceasta
Numai din pricina certă a întrebării
Care încă bine nu știe să scape din țeasta
Sferică-a tainelor deși din adîncurile disperării
Lumină e din belșug și din orișice unghi

Oricum sub această lumină plecat,
Propria-mi, parcă, lumină
Versuri amare descopăr, oase de cîntec amare, splendori :
Versuri amare și lacrimă dulce de flori
Lacrimă, poate de muritori

În livada cu mere

Că nu exista o altă ființă mai aproape de rotunjime,
Mai aproape de vîrf, de adînc mai aproape, așa îmi părea
Și îmi părea că și îngerii prin stelele de întîia mărime
Desfățați de moarte se-ncintă privind către ea

Ea era... Dar nu ! Așa îmi părea : unică-n tot universul
Cum unic pentru fiecă stea nu-i strălucirea ci mersul
Dire prin cosmos lăsînd ; ca o matcă prin care ar curge sublim
Așa îmi părea și-mi doream nebunește
Unul și același suflet să fim

Dar pentru că dorința margini nu cunoștea
Și pentru că trupul ca o limbă de clopot în dorință suna
Umplînd-o cu sunete fine de carne, cu bucurii, cu durere...
Și pentru că în ciuda speranțelor mele tot mai mult devenea
Ca și celelalte femei
Hotărîi întîlnire să-i dau în livada cu mere

Oh, îndrăzneala unei astfel de-ncercări a credinței
Și a dragostei pure, a dragostei limpezi și pure ! ...
Ea veni negîndindu-se la ce-i hărăzit suferinței
Răsari, numai aburi, ca o ciupercă-n pădure
Cînd razele umede polenizează văzduhul și grunji
Floare și pîntec aflîndu-și într-însii.

În livada cu mere, în livada cu splendide mere
Totul trecu ca un vis prin durere
Și-n remușcări m-am simțit că plutesc
De-asupra pămîntului, pe undele vîntului
Ca printre ruinele unui templu ceresc
Pe cînd ea devenea sămîntă sub coaja pămîntului
Ca un simbur-n măr, ca un mormînt îngeresc

Așa s-a pierdut acel ideatic surîs de amor
Adolescentin pentru unii ; pentru mine o rază de geniu
Suficient să mă-mpingă-n văzduhul clarvăzător
Să mă facă să sufăr pentr-un mileniu

Biciuit mă tot simt ca un demon de coada aprinsă-a cometei,
Urcînd mă tot simt pe o scară de genunchi nu de trepte
Către ea care-atunci a venit să mă-aștepte
Lîngă durere-n livada cu mere

Dar s-a pierdut acest ideatic suris de amor
Adolescentin pentru unii, pentru mine o viață de geniu
Suficient să mă-mpingă-n zenitul clarvăzător
Să mă facă să sufăr pentr-un mileniu.

Epistolă

Tu să taci Laurențiu pentru că pînă acum
Pe toate căile ai căutat să te minți demonstrîndu-ți
Cu false-argumente că nu te-ai născut la Podu-Iloaiei
Sigur că lucrul acesta e cu totul lipsit de orîșice importanță
Pentru că fiecă punct de pe glob e aproape egal
 depărtat de miezul pămîntului
Și nu-i încă exclus ca locul de sub casa natală și-ograda
Să devină cîndva acoperit de statui precum Roma
Dar să taci, poate că-n semn de mărire
Trenul oprește jumate de oară, poate că-n semn de mărire
Casei tale, către-asfințit, îi sărută picioarele
Umbra cu izuri de piatră-a Cotnarilor.
Uite la prietenul nostru Aruștei, nefericitul înger
Pictat pe dinăuntru cu toate fațatele lumii
Cum caută să-și lepede pielea și sufletul să și-l facă văzut
Ci nenorocul lui e acela că n-are decît foarte puține buiele
Și-ades i se pare că-i prisosește tocmai aceea a singelui
Dar e, înșfîrșit, un mare maestru al esenței
Tu cum îndrăznești să-ți pierzi tocmai tălpile, Necompătimitule,
Necompătimitule, da, pentru că știu că și tu suferi
Visînd la Mecca, la Nisa și nici o femeie nu te-nsoțește...

Oh, da, cu Mihai e cu totul altă istorie
Roșcovan și cu aparență totală de Sfîntu Ilie
Sufletul sincer și-l odihnește și deja l-a făcut
Din mahalaua Ticăului împărăție
Mai pură decît cele-ale cerului
Cum în nobila noastră cetate zidite-ar putea
Fi pe toate colinele și în văile toate
Dacă cei risipiți s-ar întoarce la ea
Tu nu crezi, nu-i nimic de nu crezi
Nu-i nimic de nu cred în acestea nici alții de vază
Adunați pe aiurea prin alte cetăți ori reviste
Jignit nu mă simt chiar dacă, mi se pare, pe masă
Lacrimează pumnul acesta de litere triste.

GEORGE MACOVESCU

De ar fi trăit, la 5 noiembrie Mihail Sadoveanu ar fi ajuns la nouăzeci de ani și l-am fi venerat ca pe patriarhul literaturii române.

Cum îl socotesc un om al vremurilor noastre, al epocii pe care o trăim, să-mi fie îngăduit să aduc aici câteva însemnări mai vechi, peste care s-au așezat anii dar nu uitarea.

1 august 1954. O vreme, nu m-am mai dus, ca de obicei, simbăta seară la Mihail Sadoveanu. M-au prins grijiile „Gazetei literare”, unde se încurcă lucrurile. Greu, din ce în ce mai greu. Apoi, la 15 mai, Sadoveanu a plecat pentru șase săptămâni în străinătate, când a revenit am ezitat să-i mai tulbur odihna și la 15 iulie, ca în fiecare an, s-a așezat la Neamț pentru întreaga vară.

Acum două săptămâni, am părăsit și eu Bucureștii și m-am sihăstrit la Văratec.

Mă bucuram de tihna mea și de dulceața peisajului nemțean, când o scrisoare a lui Zaharia Stancu m-a adus la realitate. Îmi cere să mă duc la Sadoveanu și să-i iau un interview pentru numărul din 23 august al „Gazetei literare”.

Când am primit credință, prin iscoadele mele, că în adevăr Sadoveanu se află la Mănăstirea Neamțului, am pornit către munte. Drum prin Humulești, prin Vinători și către seară am sosit sub zidurile mănăstirii.

Sadoveanu locuiește sus, pe o muche de deal molcom, lângă biserica Vovideniei, în mijlocul unei livezi imense. O casă mare, în chip de culă românească, dată scriitorului pe viață.

L-am găsit pe o bancă, în fața așezării. Purta un wind-jack lung, obișnuita-i lavalieră, ochelari negri de soare și cunoscuta-i pălărie cu borurile largi.

M-am apropiat cu sfială. Sadoveanu s-a ridicat de pe locul lui, mi-a întins mina și aproape șoptit mi-a răspuns la salut.

Am șezut într-o parte, pe un butuc cioplit. Convorbirea a început cu clipe de... tăcere. Nu voi uita niciodată tăcerile sadoveniene!

După o vreme, am deschis gura și în cuvinte cumpănite i-am transmis din partea „Gazetei literare” felicitări pentru primirea Premiului de Stat. Apăruse „Nicoară Potcoavă”. Sadoveanu mi-a mulțumit printre buze și a întors capul într-o parte.

Apoi a aflat rostul călătoriei mele pînă la Neamț. Deși Zaharia Stancu îmi ceruse insistent să obțin interview-ul, eu mi-am îngăduit să-i spun lui Sadoveanu că, știindu-l la odihnă, nu îndrăznesc să-l tulbur cu cererea mea.

— Drept să-ți spun, — mi-a răspuns Sadoveanu — am fost tare sîciit chiar aici. Venisem la liniște, dar m-au găsit toți. Am scris pentru „Viața Românească”, pentru „Contemporanul”, pentru „Veac Nou” și pentru o revistă străină. Mîine aștept pe reprezentantul Editurii de stat pentru literatură. Îmi cere să scriu legende la fotografiile care vor apare într-un album. Nu zic că nu este și aceasta o treabă cu rosturile ei, dar cred că aş putea să-mi folosesc mai bine puținul timp pe care îl mai am. Dacă, însă mi se cere și este nevoie, am să o fac și pe aceasta.

Pentru „Gazeta literară” și pentru că dumneata te-ai ostenit pînă aici, trebuie să lucrez. Să vedem despre ce este vorba.

Îi citesc întrebările. Le ia pe rînd și răspunde la fiecare. Se uită undeva, peste Valea Nemțisorului, își mută uneori privirea peste codrul de alături, vorbește mai în-suflețit ca înainte și cuvintele curg așa cum numai Sadoveanu știe să le înșirue. Din cînd în cînd, se oprește și mă întreabă dacă sînt de acord cu cele ce afirmă. Mă încercă, sau simte nevoia confirmării?

Între timp, Valeria Sadoveanu aduce dulceturi și cafele. Sadoveanu golește ceșcuța dintr-o singură înghițitură.

Cînd am sfîrșit interview-ul, mă invită în casă să-mi arate locuința. Simt că îi face plăcere rolul de amfitrion. În camera lui, o masă mare, așezată la fereastra dinspre apus. Pe masă, un manuscris. Nu știu ce o fi. Un divan încăpător, rafturi cu cărți, flori, multe flori.

Mă trece apoi în camera Valeriei Sadoveanu. Ea protestează de teamă să nu fie dezordine. Sadoveanu rîde și

deschide ușa cu putere. Cărți, flori. Mă surprinde că mă uit la un patefon.

— Ne-am adus și ceva muzică. Ascultăm împreună Bach și Mozart. Mai cu seamă dimineața.

Intrăm într-o încăpere spațioasă, cu fotolii largi și comode, plină și ea cu flori.

— Aici ne odihnim și primim oaspeți. Iată colo niște scrinuri mici, vechi, ardelenesti, cioplite din bardă. Ți plac?

Pe ușa dinspre sufragerie este prinsă o hîrtie. Mă uit spre ea. Sadoveanu mă îndeamnă să citesc ce este scris, ceea ce fac imediat.

AVIZ

Voie ai să faci fum
Însă nu să-mprăști scrum
Nu-l mai lepăda pe masă
Și-n orice colț de casă
Prea cucernic fumător !
Zvirle mukul pe covor
Și rișnește-l sub picior
Ori aruncă-l după ușa
Și-l presară cu cenușă.

M. Sadoveanu

Neamț

iulie 1954

— Ți dai seama de cele întimplate dacă a fost nevoie de așa ceva, comentează Sadoveanu văzîndu-mi nedumerirea.

Ieșim pe cerdac și privim peste peisaj. Spre dreapta sclipește sub luminile apusului iazul faimos pentru crapii lui.

Frumusețea este de nespus.

— Primul meu contact cu aceste locuri, grăește Sadoveanu, a fost în 1906 și de atunci mi-au rămas dragi. Impresiile de demult le-am însemnat în „Oameni și locuri”.

Tot aici, mai tîrziu, pe cerdacul unei case — ți-o voi arăta mîine — am scris „Demonul tinereții”.

Mi-e scumpă Mînăstirea Neamțului pentru că ea a fost un fel de cetate a culturii părinților noștri. Aici s-au făcut tipărituri. Aici s-au înflorat pagini de cărți care astăzi fac cinste marilor biblioteci din lume. Aici sînt mormintele Mușatinilor. Pe aici a trecut toată intelectualitatea Moldovei din veacul în care și eu am venit pe lume.

Sadoveanu se uită peste Valea Nemțisorului și apoi tace.

15 octombrie. La mijlocul lui septembrie, Sadoveanu s-a întors la București, însă, între timp, ne-a trimis de la Neamț pentru „Gazeta literară” relatarea unei călătorii întreprinsă în timpul verii la Pasul Prislop. Versurile cu care este sfârșit acest frumos reportaj au surprins pe mulți. Unii nu aflaseră niciodată că Sadoveanu a scris cîndva și versuri. Alții n-au înțeles nimic, iar mulți s-au bucurat.

Azi m-am dus acasă la Sadoveanu. În largă bibliotecă, i-am găsit pe Mihail Sorbul cu care Sadoveanu discuta dramatizarea povestirii „Neamul Șoimăreștilor” realizată de autorul „Patimei roșii” și pe regizorul Ion Sahighian, pregătit să pună în scenă noua piesă.

Sadoveanu s-a oprit din convorbire și cu un îmbietor și molcom: „Șezi aici, lîngă mine”, m-a poftit să mă așez pe o sofa.

Cînd a terminat ce avea de vorbit cu Sorbul și Sahighian, m-a întrebat dacă ne-a plăcut „Prislop”. Apoi, a cerut „Gazeta literară” și a început să citească poezia de la sfârșit: încet, aproape șoptit, accentuînd și estompînd cuvinte, silabe.

Și-a scos apoi ochelarii și ne-a spus: am cheltuit mult mai multă energie pentru versurile acestea decît pentru întregul reportaj. M-am chinuit noaptea și uneori m-am ridicat din așternut și am scris un vers sau am schimbat un cuvînt. Mi-a făcut plăcere să scriu această poezie. Trebuia să comunic și altora emoția ce m-a stăpînit cînd am stat în Pasul Prislopului.

Discuția se mută asupra tezei susținută de Sadoveanu și în acest reportaj cu privire la prima descălecare a românilor în Moldova.

Cît privește această poveste a primei descălecări — afirmă romancierul — eu o cred adevărată și cu cît trece vremea, credința aceasta mi se întărește. Neamul nostru s-a plămădit, așa cum spune istoria, în părțile Transilvaniei și primul val a trecut munții prin nord, în Moldova. Asemănarea de limbă între ardeleni și moldoveni este grăitoare.

De altfel, limba noastră și-a păstrat unitatea, pentru că poporul nostru, neam de păstori fiind, s-a mișcat pe un spațiu destul de întins. Mergeau străbunii noștri cu turmele din Pind pînă în Tatra. Ați știut că și în Pind și în Tatra există cite un vîrf de munte care se numește „Dormitorul”? Acestea erau locurile de popas ale păstorilor noștri.

S-a făcut noapte. În biblioteca lui Sadoveanu întinericul a lăsat numai contururi, iar între cei patru oameni s-a așezat tăcerea.

HARALAMBIE ȚUGUI

Fugaces

Aburul albastru-al morții,
Ceru-n tine prăbușit,
Timpul ce-și împlintă colții
Din finit în infinit...

Rănile ce nu se-nchid,
Lacrime ce pururi arde
Pasul lunecat lichid
Peste clipă mai departe.

Vulturul căzut de sus,
Inima, oară aripă;
Revărsat și crud apus
Ca un singe care țipă.

Stele, pietre-n vechi tăceri,
Ascultate, descântate —
Și-un suspin rămas din ieri
Ca pe-un mort să-l porți în spate...

Poarta

O, vis! ecou fără margini
Și punte de aburi prin care mă-ntorc
În tenebra eternă cu fiecă clipă... Îmi auzi tu
Zilnica și amara epifanie, când
În mine scufundat, învăț, pe-ncetul
Alfabetul de onix al tăcerii și noile
Pururi noile căderi, căderi, căderi?...
Voi chema toate mărire în mine, cu algele
Acestor stele atât de mincinoase să mă înfășure.
Voi chema toți munții să mă înalțe pe brațe
Spre zenitul albastru, singur
În veșnică sete. Voi
Rupe toate multicolorele sensuri,

Ca prin poarta astfel deschisă în nori
Să mă pot privi așa cum sint,
Orb în neputința cunoașterii și
Plingînd, din veac, la marginile lumii
Precum sub zidurile Ierihonului supușii lui Iahve.

Voci

Din ce în ce mai straniu privind spre nicăieri,
Din ce în ce mai rece fognite-n piept tăceri...
O fi oare acesta semnalul cel temut
Pe care mă tot strădui, de-o vreme, să-l ascuț?

Din ce în ce mai singur cu mine-n golul meu.
Din ce în ce în umbră surpîndu-mă, cu greu...
Să fie oare vocea-mi, ori numai o durere
Ce-adînc, din ascunzișu-mi, neantului mă cere?

Din ce în ce mai dulce paharul cu absint.
Din ce în ce mai tandru al soarelui alint.
Le voi mai soarbe oare, mîine în zori și miine
Cu șoptă împăcată de întomnări blajine?

O, nu!... Vremelnicia e în zadar s-o-nfrunți;
Mai bine stai și strînge la piept sesuri și munți, —
Îmi spune-ncet o voce de dincolo de-a mea.

Să fie cea ce-n stele cu mine va zbura?...

Umbre

O pisică zgreaptă din mine,
O pisică neagră, aburoasă...
Sîngele-mi pe gheare-i se prelinge,
Gust amar îmi stăruie pe buze.

Oare-i umbra umbrei mele, revolută
Ce se clatină mereu în orb abis?
Rana e tot mai adîncă și mă mușcă
O pisică neagră, aburoasă.

Cine dracul ar putea să știe
Tilcul întrebării, nemiloasa?...
Dar pisica, vezi, o porți și tu
Ce pe-un straniu, mut răspuns, la piept.

Luminile veșnice

Voi trece așa mai departe nerătăcind drumul :
Doar cu pădurile și munții la piept,
Doar cu amintirea acestor zile fluide în palme,
Tot mai bogat de cer, tot mai amar de-nțelept.

Cu popasuri de-o clipă, incerte,
Dira pașilor mei singură va rămîne
În glasul stihilor, altul și-același mereu,
În pămîntul prea greu de suspine.

Vinturi din toate ferestrele lumii, pururi treze
Mi s-or încrucișa pe frunte, prelung delirînd.
Și fiecare fibră a trupului, prefăcută-n poem
Va scripi în rotiri de cuvînt.

Hărăzit trecerii fără întoarceri și fără
Putința tăgăduirii, iată-mă : pur.
Din păduri și din munți o, voi lumini veșnice
Veniți-mi tot mai aproape, -mprejuri!...

ÎN POFIDA MISOGHINIILOR

poveste comică în 3 acte
cu nouă neveste în clasa a X-a

Personajele:

DORULEANA, primăriță
ANTON, soțul ei, tehnician
RARUCA, o fătucă frumușică, intrigantă și
nu prea cuminte
VIRONCEA, o femeie bărbătoasă
MACOVEI, soțul ei supus
BÎRSAN, secretar al consiliului popular co-
munal
ORTANSA, o tinăra obiectivă
MALUCA, o nană cu inima deschisă
MINODORA, o ființă delicată

SAVETA, o nevăstă cam cu totul
PELAGHIA, o lele cam birfitoare
TUDORA, una cam pusă pe gilceavă, însă
nu rea
ILEANA, și geloasă și bombănitoare
PARASCA, o țărancă mai de-a bățul, dar
de nădejde
ANICA, una împăciuitoare
MALINA, nici laie, nici bălaie
FINARETA, o lele vâicăreacă
Un FLACAU, alții, fete,

Ațiunea se petrece în zilele noastre undeva în Moldova, iar personajele evoluează în cadrul a numai două, sau cel mult trei simple și foarte la îndemână decoruri.

ACTUL I.

Tabloul 1

(Decorul reprezintă un pupitru obișnuit, îmbrăcat cu pânză roșie, prevăzut cu un microfon și plasat undeva mai lateral în stînga rampei propriu-zise, scena fiind camuflată de o cortină, în spatele căreia se aude o voce de femeie: „Liniște, vă rog! Liniște, tovarășe. Pssst! Dăm acum cuvîntul tovarășei Doruleana Siminoc, deputată în consiliul popular județean și primar al comunei Valea Moldovei. Tovarășa Doruleana are cuvîntul!” Această din urmă, o țărancă tînăra, vioale și îmbrăcată într-un impecabil costum modern, — își

face apariția la rampă și, în aplauzele de salut care o întâmpină se îndreaptă zîmbitoare și cu mers tirese spre tribună).

DORULEANA (la microfon, puțin încurcată): Iubite tovarășe delegate, dragi invitate și dragi invitați! (Scoate cîteva pagini scrise pe care le despătorește și-și recapătă cumpătul, prinzînd să citească sigură pe ea). Tovarășelor, în numele femeilor din comuna și cooperativele noastre agricole de producție din Valea Moldovei care m-au delegat aci și în numele meu personal, vă transmit fierbinte un salut, urîndu-vă din tot sufletul mult succes în lucrările acestei conferințe a femeilor și deplină sănătate și fericire la fieștecare.

O VOCE (întrerupînd-o): Tovarășă Siminoc, noi îți mulțumim, desigur, pentru urări. Te-am ruga însă să ne povestești, în cele ce urmează, așa cu cuvintele dumitale, ce-ai făcut la început și cum anume ai reușit voi, fe-

meile, acolo, pe linie de organizație, de-ați căpătat titlul de comisie fruntașă pe țară?! Se poate?

DORULEANA (cu grabă): Se poate, se poate, am și nu prea am aici chiar scris...

ACEEAȘI VOCE: Așa! S-auzim!

DORULEANA: Nu, păi asta cum a fost? Asta a fost așa! (scurtă tăcere, timp în care vorbitoarea caută o ieșire și privirile îi aleargă prin sală) Că, ce-a fost?

ACEEAȘI VOCE (îmboldind-o): Ei, ei?

DORULEANA (derutată): Asta a fost (tușește, pauză) a fost...

ACEEAȘI VOCE (ajutând-o și aducându-i aminte): ... a fost, în orice caz, înainte de Congresul de la Helsinki.

DORULEANA (încurajată și devenind mai stăpînită pe sine): Da! Daaa! Înainte de Congresul Mondial al Femeilor din Finlanda (strînge și mototolește hîrțile din mînă, dîndu-le deoparte). Și mai ducă-se încolo de discurs, mormîntii lui, că văd că are atîtea ștersături și adăugiri și peticiri... Ei, da, exprimînd aici recunoștința mea față de cei care mi-au făcut cîștea de a mă trimite și de-a participa, în cadrul unei delegații române, la Helsinki, unde am luat cuvîntul și mă rog, se știe, am propus pe baza experienței noastre și unde s-a îmbrățișat ideea construirii la Hanoi a unui Institut de cercetări pentru protecția mamei și copilului, idee aprobată de delegațiile de femei din 92 de țări prezente la Congres, pot spune alîta că acolo, noi ne-am cîștigat o mare dragoste și respect din partea...

ACEEAȘI VOCE: Bine, știm asta. Te rugăm însă să ne spui cum a început acțiunea aia a voastră și cum a fost atunci, la început, cînd încă nu erai nici deputată, nici primărită?

DORULEANA: Păi cum a fost? Dacă-i pe asta, tare greu o mai fost și-o început treaba, fiindcă mai erau destui care cobeau că nu se poate; fără cît, dacă noi, femeile, noi, comunistele, am spus că se face și c-o să meargă, s-o făcut, că doar altă zodie a venit și s-o rînduit și la noi pe Valea Moldovei, nu? Doar se știe, dragi tovarășe că altă dată, nu? bărbații noștri, săracii, luau traista în coada toporului, puneau țapina și fereastră în spate, și se duceau din sat cu lunile la lucru în pădure, la butinari, în Bucovina, și chiar în Maramureș! Nu bănuți, dar cînd

mă mîinii și eu cîlcodată, ierlați-mă, prind a grăi așa, mai moldovenește, întocmai ca pe la noi; plecau, cum spun, la tăiet în pădure, ori la minerit la Dorna ca să-și agonisească o leacă de mîlai; iar noi, nevestele și fetele mai ales, cînd nu ne duceam la țîrg să ne băgăm servitoare și, chipurile, bone la copiii domnilor, dragă doamne, emancipîndu-ne, cum s-ar zice, mai pe boierește, la Succava și la Cîmpu Lung ori Rădăuți și cumpărînd de-acolo boieli de cele hirese de muruit pe obraz, noi, istelalte, rămase în satul fără bărbați, așteptam cu pruncii bolnavi și nemîncați acasă. Însă eu, numai de asta nu vreau să vorbesc acu aici. Mă rog, ce-o fost rău, de-acu s-o dus, multe au trecut, mîncă-le-ar amaru! Numa' cît, prietene și tovarășe, eu, una, nu știu bine anume cum o hi pe la dumilorvoastre, pentru că pe la noi pe Valea Moldovei, să am iertare dac-oi mai grăi și prost, pe la noi, scuzați de expresie, om fi și chiar sîntem noi femeile, o forță a regimului nostru socialist, dar prin părțile noastre, iaca, nu bănuți, mai umblă pe ici, pe colea vorba cea care-i zicea. Zicea că femeia-i ca urzica: dacă te apropii de ea cu sîială, te înghimpi. Dar dacă o apuci cu curaj și-o înșfeci repede, n-ai treabă, o zmulgi cu tot cu rădăcină. Dar ce spun eu ca urzica? Femeia-i ca ardeul: pînă nu mușli din ardei habar n-ai de-i iute ori nu-i iute. În plus, însă se mai zice că pe muieri trebu' mușai să le bați țeapăn de trei ori pe zi cum bați zdravăn coasa că alfel ruginește! Și-așa că eu ridic sus problema în ședința noastră, tovarășe: dreptu-i asta, cînd eu știu că nu de azi, de ieri, toate itele istoriei noi le cam tragem fiindcă, ce mai? Bărbatul propune și femeia dispune, nu? Apoi, cînd a învins, slavă muncii, și la orașe și sate socialismul, cînd, de cînd îi lumea, lumea trăiește prin femeie, cînd femeia îmblînzește orice minie; cînd sînt atîtea lucruri pe care o soție le pătrunde cu mai multă agerime decît o suță de ochi de bărbați, se mai poate să stăm sluj în fața bărbaților astăzi? Pentru că, dacă, scuzați, se mai există totuși, pe-aici vreunul care crede, ori care gîndește cumva că bătaia-i ruptă din rai, să poftască, dacă are curajul să ridice două degete în sus și să-i torn cu una, cum nu se mai aude azi și nu se mai pomenește nici barem la ușa celui mai

afumat cort! Eheheee! Că doar este ac de cojoc la fiecare misoghin de aista și dacă-i pe aceea, apai să vă istorisesc eu necazul de unde-a pornit, cum și când a fost și, mai ales, ce hai a fost la noi, pînă i-am dat la brazdă pe cei cu metoda asta, a pumnului, a ghionților, și-a scatoalcelor, de-or pomeni ei cîte zilișoare-or mai avea dumnealor de trăit și de zburdat pe pămînt! Incaltea, dacă ne-am adunat aici, tovarășe femei, apoi, nu? să facem ceea ce se cheamă măcar oleacă de schimb de experiență și-n privința asta! (aplauze din scenă, apoi aceeași voce care intervine).

VOCEA: Liniște, vă rog. Liniște!

DORULEANA (reluînd): Că ce, și cînd și cum s-o întîmplat, dragi tovarășe? Era într-un rînd mai demult, acu cîțiva ani, încă nu eram măritată, nuu! Într-o zi de primăvară frumoasă, dar ce zic eu frumoasă, chiar frumușică! Era cam pe timpul începutului prașilei celei dintîi! Și eram noi mai mulțișoare de la cooperativa noastră. Erau mai toate din echipa mea. eram eu, era hanțușca ceea de fată, Raruca Mariei lui Gheorghe Popa zis Adaos, era fătuca ceea a lui Grigoriu, Minodora, era pampușca ceea a lui Petre Bilt, era Maluca nevasta lui Tomoiagă, era Ortansa, nana Pelaghia, Tudora, Parasca lui Boboiag, era Ielea Mălina, Vironcea lui Macovei, mătușa Saveta (în timp ce lumina scade treptat și se slinge odată cu ultimele cuvinte ale Dorulenei) era Anica, Finareta, Ilcana... Amu, așa cum veneam noi la amiază de la lucru, horcam din gură, ce focu'cîntam noi oare, că bine tare nu țin minte, dar, oricum, cîntam așa ca pe la noi. (Se aude un zvon de cîntec ce face legătura cu tabloul ce urmează. În timp ce lumina se stinge și Doruleana iese din scenă)

Cortina —

C. D.

Tabloul 2.

(O pașiste înverzită și eventual populată de cîțiva porumbrei înfloriți nu departe de-un drumeag care trece în prim plan pe lîngă un șipot umbrît de-o salcie. Din fundal, venînd prin stînga cu săpile pe umăr, apare Raruca urmată de un șirag de fete și neveste care continuă un cîntec și care trec rînd pe rînd, și dispar prin dreapta, la un popas al amezii).

RARUCA (apoi celelalte, cîntă pe-o melodie potrivită):

Frunză verde subțirea, / Strîcată-i inima mea / Uscată-i, uscată iască / Nu-i doctor să o tocmească / Nici doctor, nici împărat / Numai cine o strîcat. / Și iar verde de măruț / Cine crede-ntr-un drăguț / Tune-o dintr-un nouruț, / Vara cînd plouă răruț. / Cine crede-ntr-un bărbat / Tune-o din înseninat, / Că n-a fi mare păcat!

MINODORA (cîntînd, cu celelalte):

Mîndruncan din Moldova / Ce mi-ai scris cu mîna ta / De nu te mai pot uita? / Că mi-ai dat turtă cu linte / Și m-ai nebunit de minte!

ANTON (întrînd îmbrăcat în salopetă de lucru prin dreapta, oprindu-se la șipotul de unde tocmai au plecat fetele și cîntînd și el): Așa-i rîndul fetelor / Ca și rîndul merelor / Cîtu-s mere tînele / Stau pe creangă-nșirățele / Dar dacă îmbătrînesc / Nimănu-i nu-i trebuie / Numai dinții-ți strepezesc.

DORULEANA (întră sprintenă prin stînga cu un cofăieș în mînă și se apropie de Anton care se spală răcorîndu-și obrații): Ziua bună, tovarășe!

ANTON (plăcut surprins): Bună, bună să-ți fie inima, frumoaso!

DORULEANA: Ei, lasă, că nu-oi fi chiar ruptă direct din sfîntul soare.

ANTON: Mde. văd eu că nu-ți prea place să fii lăudată.

DORULEANA: Ba de lăudată, cînd trebuie, da! Numai minciuni să nu-mi spuie careva, că iau foc!

ANTON: Bine, spune-mi, fătuco, ai douăzeci de ani?

DORULEANA: Mde! Am exact cîți ți-or plăcea mai bine dumitale.

ANTON: Ia te uită, domnule! Vrabia-i pui, dar numai dracu știe...

DORULEANA: Las-că și dumneata. bădiță. Ai împlinit de mult treizeci și cinci?

ANTON: Am numai douăzeci și cinci.

DORULEANA: Arăți dumneata de patruzeci.

ANTON: Știi că-mi plăci?

DORULEANA: De ce anume le-o fi plăcînd bărbaților să se afle în tovarășia femeilor frumoase, zău, dacă mă taie capul.

ANTON: Mde?! Chestie de orbire!

DORULEANA: Zău?

ANTON: Zău! Să mor eu, de n-ai merita să te pup.

DORULEANA: Bine — bine! Și ce-ar însemna pentru mine asta din partea

dumitale? O răsplată, ori o pedeap-să? (*umple cofălelul cu apă*).

ANTON: Ca să te convingi, trebuie să-ncercăm, nu?

DORULEANA: Nu că-s răș-convinsă eu și-așa. Cît despre dumneata, tare mă tem că n-ai sărutat vreo copchilă nici măcar prin vis.

ANTON (*sieși*): Iote, domle, cum vrea să mă bage asta la bucluc și la păcat (*ei*). Și dacă-ți dovedesc că mă pricep să-ți dezbrînez gurița asla roșie, așa, dintr-o singură sărulare?

DORULEANA: Mie?! Nu mor eu dintr-atîta lucru și nici nu-i fi dumneata mai drăcos ca alții.

ANTON (*înaintînd spre ea*): Eeee!

DORULEANA: Cătinel, ușurel, că te-opăresc cu apă rece! Și lasă gestul! Vorba ceea, zi din gură, șezi și din mină și spune-mi.

ANTON: La ordin!

DORULEANA: Mai întîi și-nlăi unde te-ai pornit în salopeta asta și te fudulești ca musca la arat?

ANTON: Mi-era planul să mă duc pînă la sediul brigăzii mele la Făget, după niște materiale. Dar acu' am să mă duc la voi c-am auzit că sînt nu știu pe unde niște rezerve.

DORULEANA: Și unde lucrezi? Ce hram porți?

ANTON: Sînt tehnician constructor la cooperativa agricolă din comuna vecină.

DORULEANA: Bîne că nu ești la noi. Atunci drum bun, cale bătută!

ANTON: Te-ai supărat pe mine, fiindcă, oricum, am alumit și-am spus că vreau să te sărut?

DORULEANA: E! Așa începe și-așa se mîntuie dragostea voastră! (*crescendo*) Un pup dulce, două pupuri, trei pupături, patru pupi, cinci pupuri (*des-crescendo*) și-apoi, patru pupuri, trei pupi, două, unu și s-o mîntuit poveștea

ANTON: Depinde. (*Întră prin stînga, neobservat, Macovei, cu un aparat de radio portativ în mînă, oprindu-se și ascultînd bănuitor*).

DORULEANA: Mai bine spune: ești în-surat?

ANTON: Mde! Uneori, da!

DORULEANA: Of, ce pui de chelfăneală ți-aș mai trage eu de n-ai mai avea nici leac, nici vac, dac-aș fi...

ANTON: Dacă... Dar dumeata? Ești că-sătorită?

DORULEANA: Nu, dar, ca să vorbesc ca dumneata, am alte destule necazuri grele pe cap.

ANTON: După cît mi se pare mie, ești o fetișoară dintr-acelea după care ar rivni și-ar sări și sfinții mucenici din perele, sorbindu-te cu cătrîntă cu tot.

DORULEANA: Și ce folos aș avea eu? Vorba cîntecului: la lelița cu cătrîntă, trebui-un om cu socotîntă.

ANTON: Uite, de asta nu mă-nsor eu. Ce mai? Le-o spun uneori și băieților mei din brigadă: — „Mă, pentru ca să reușească într-o căsătorie, bărbatul, săracul, trebuie să fie cel puțin surd!”

DORULEANA: Și femeia, sărmana, măcar chioară, dacă nu chiar oarbă de-al binelea.

ANTON: Femeia? Femeia trebuie să-i fie credincioasă bărbatului. Așa stă scris și la sfînta evanghelie unde spune clar că ultima violetă pe care-a făcut-o dumnezeu, se vede lucru din resturi, e femeia. De asta-i și mai pirpirie.

DORULEANA: O fi, dar eu una nu cred în ce scrie acolo. (*Macovei iese numai pentru puțin, contrariat*). Nu cred, fiindcă asta pe semne o scornit-o vreun profesor care face slujbă la vreo universitate de tăiat frunză la cîini!

ANTON: Nu spun eu? Fumul, ploaia și femeia scot omul din casă.

DORULEANA: Atunci, să știi că n-ai să te-nsori niciodată.

ANTON: Uf, de pacostea asta, rar cine-i smecher și scapă. (*Își aprinde o țigară*).

DORULEANA: Grăiești ca unul care-ar avea măcar cincizeci de ani.

ANTON: Păi cum s-arăt altfel, dacă am trăit douăzeci și cinci de ani și zi și noapte? (*Întră Maluca*).

DORULEANA: Cum te văd, eu, n-ai să te-nsori prea repede. Doar dacă dai peste așa o moacă cu stare, cu avere.

ANTON: Păi nu? În primul rînd, ave-rea contează, domle, nu... libovul. Că, la toată urma, noaptea te poți culca și cu dracu'. că doar nu se vede.

MALUCA: Oleu, de știu, fală hăi, că merge omul și pînă la capătul pămîntului și tot se-ntoarce. Că m-ai jărit la ficați, fa, de cînd te-aștept să vii cu apa de la șipotul ista! Îmi stă mîncarea-n gît, să crăp eu dacă te mîntesc!

ANTON: Nu te supăra, lele.

MALUCA: Care lele? Eu mi-s Maluca, nevasta lui Tomoiagă, de mai bine de douăzeci de ani. Și nu-s lele. Așa că

te rog, cu mine să vorghești prici, auzi? Prici!

ANTON: Adică, vrei să spui, exact. Așa se vorbește la mine, pe la Vatra Dornei.

DORULEANA: Aaaa! De-acolo-mi sinteți?

ANTON: De-pe-acolo am fost. Acuma sint pe-aici, pe la dumneavoastră.

DORULEANA: Atunci, pracă-parcă am auzit ceva vorbindu-se undeva de dumneata.

ANTON: De bine, de rău?

DORULEANA: Nu-mi mai aduc aminte. Dar, nu-ți fie cu supărare, dac-a trebui, am să-mi amintesc.

MALUCA: Nu-i mai da ascultare, față hăi, și nu te mai potrivești la palotiile și poveștile fiecăruia. La anii tăi, ar trebui să știi că, și-acolo, la Vatra Dornei, de unde-i dumnealui, ca și la noi, copiii tot noaptea se plodesc.

ANTON: Și ce te uiti așa-mponcișat la mine, nană Maluca?

MALUCA: Ei, na, iaca așa-s eu, când sar din țișini dacă-ți place. Incolo, voie bună și, *dasfidania*, dragă, *(li înșfacă Dorulenei cofăielul, îl deșartă și-l umple iarăși)*. Și n-o mai îmbăta dumne-tale cu apă rece. Hai, Doruleana.

ANTON (*surprins*): Doruleana?!

DORULEANA: Da, Doruleana, ce te miri?

ANTON: De-aici, din Valea Moldovei?

MALUCA: Iraaa! că doar nu-i de unde-o dus mută' roata!

ANTON: Înțeleg, înțeleg. Înșă...

MALUCA: Nici un înșă, măi tovarășu'?

ANTON: Voiam doar să știu... Mai este și altă Doruleana în sal?

DORULEANA: Or mai fi, dac-or mai fi!

MALUCA: Sint ele vreo zece, dacă nu mai bine, c-o plouat acu vreo două-zece de ani în urmă și au răsărit atâtea brinduse în țară... avem atâtea tovarășe feteeee...

ANTON: Nu, nu, nu! Eu de una anume am auzit. Una care cică-i și fruntașă.

DORULEANA: D-apoi, știu eu care-o fi aia? Avem noi mai multe care-s fruntașe.

ANTON: În sfârșit... Mă interesează doar așa. Imi povesteau băieții din brigadă c-ar fi și decorată.

MALUCA: O-ho-ho, decorate, nene dragă, sint ele mai mulțioare, c-o fost aci atunci și U.T.C.-ul cu diplome, o fost, cine n-o fost?

DORULEANA: Și asta-i adevărat.

ANTON: Dar, mă rog, astea, dorulenele

astea, cred că n-or fi chiar toate decorate?!

MALUCA: Ba decorate-s vreo trei din ele și numai umbla cu viclenii și bom-bonele, că iaca, ți-a ajuns mucul cel de țigară drept la deget (*aparte*). Nu de florile mărlui mi-o făcut vînt Raruca să vin aici să văd cam în ce ape se spală șefa noastră. Ehe! Bine-o zis cinc-o zis: Bărbațu-i foc, femeia-i cîlți, numai diavolul mai lipsește să sufle-o lecută și focăraia-i gata, arde pălăi!

ANTON: Comedită femeie mai ești, nană.

MALUCA: Maluca, așa mă cheamă. Maluca, nevasta lui Tomoiagă Grigore, zis Pardon. nu a lui Tomoiagă Grigore zis Mufli, cel care-i ca hul-pea, de visează găini și prin somn.

ANTON (*aparte*): Mi-e mie acum de Maluca lui Pardon sau a celuilalt, ca și cînelui a linge sare. (*Malucăi*). Bine, tovarășă zis Pardon. Imi pare bine.

MALUCA: Mie, nu. *Dar absălut*, nu!

DORULEANA: Și mie, de bună seamă, tovarășă Maluca.

MALUCA: Tu, treaba ta, te cred, (*Aparte*). Aista se ține de ea mai dihai ca scaiul de lina oii (*către amindoi*). Eu să mă duc, ori să nu mă mai duc?

DORULEANA: Ei, drace? Apăi dacă vrei numaidecît, du-te, na, că vin și eu îndata mare.

MALUCA (*dînd să plece*): Așa că, cu bine! *Ovîderzen*.

ANTON: Știi și nemțește, nană? Știi, am văzut și rusește.

MALUCA: Iaa, rup și eu așa cite-o vorbă prinsă de pe ici de pe colea, dar mai mult nu.

ANTON: Nici nu trebuie. Pentru o femeie e prea de-ajuns că știe a vorbi și-o singură limbă.

DORULEANA: Uită-te la el, dom-le. Se vede lucru. pe lumea asta nu-i decît un singur bărbat cinstit. Nenorocirea e că fiecare femeie crede că ăla e al ei.

MALUCA: Ce mai, draga mea? O fi devenit timpul că bărbatu-i bun doar pentru un an, ca și calendarul.

ANTON (*apucînd-o pe Doruleana fără veste, pe la spatele, de umeri*) 'Im? Te-am prins?

DORULEANA (*sperîndu-se și eliberîndu-se din strîsoare*): Ei, că doar n-ai fi chiar atît de cheltuit la cap să te-
apuci acum, hodoronc tronc, să-mi

faci vreo declarație și să-mi spui că mă iubești?!

ANTON: Dar ce, mă rog, iubirea-i un păcat mortal?

DORULEANA: Văleu, nuuu, că altfel eram eu de mult moartă.

ANTON (*drăgăstos*): Doruleana! Nu-i fi fiind tu aia de care te-am întrebat, hm?

MALUCA (*numai pentru sine, în timp ce iese*): Uite, așa, de la un fleac de sașă se bagă, oameni buni, motanul la inimă și nu-l mai poți scoate o viață. Dragostea?! Dragoste de asta fulger?! Ia colo, două perechi de jamboane prinse-ntr-un cui!

DORULEANA (*înciudată, vrînd să-l apostrofaze pe Anton cu tărie, dar nevîndu-i cuvintele pe buze*): Ia, dă-o-n pagubă de glumă. (*Uitînd de minie și surîzîndu-i*) că, nu de alta, zău, dar m-ai și speriat. Mi se zbate inima ca la o păsăruică prinsă-n lăț. Și mi-e și rușine. Ce, chiar așa?

ANTON: Iartă-mă! N-am vrut să te sperii, crede-mă. (*O prinde ușor de mînă*).

DORULEANA: Fii serios, doar n-ai băut rachiu. (*Își retrage mîna, în timp ce, auzindu-se cum cîntă radioul, intră încet Macovei*).

ANTON: M-am îmbătat eu cu altceva. Tu mă-mbeți.

DORULEANA: Mai pune-ți pofta-n cui și fălcile la naftalină. Și nu-ți mai călători mințile pe unde nu se cade, că nu-i frumos!

ANTON (*apucîndu-i din nou mîna*): Doruleana. Leană-Leană-Doruleană și mai cum?

MACOVEI (*cu ironie*): Noroc bun și bun popas, tovarăși, la dumneavoastră.

DORULEANA (*destăcîndu-și mîna dintr-a lui Anton, ușor sînjenită, dar încercînd să birue jena*). Macovei?! Dar ce of mare te-a adus la noi, tu?

MACOVEI: D-apoi ce să-ți mai spun? Mă duc la bold în sat, că am cam rămas drept ca un păcurar uitat pe virvut de munte la Prislop: n-am nici pipă, nici jascău, nici tăbacă...

DORULEANA (*întregind*):... nici surcă-lău. știu...

ANTON: Sîrcă-ce?

DORULEANA: E maramureșan. Așa-i vorba lui. N-are neam de tutun, n-are chibrituri și se duce după ele tocma-n sat la prăvălie! Nu-i așa, Macovei dragă?

MACOVEI: Fără cît, d-apoi dar cum altfeli?

ANTON: Și-i departe?

MACOVEI: Departe?! Tulai doamne, c-apoi nu-i de loc aproape, domnule. Uimbla vorba c-or face prăvălie în casa aia (*Arală cu mîna*). În harduchia aia veche de colo, unde-or stat de mult niște boieri ori niște nemeși și unde-or avut pe urmă făgădău niște jizi. Dar aud că pe-acolo or cînsti odată la la masă haiducul Terente și-i vorba să facă muzeu, cum zice tovarășul Bîrsan, secretarul de la sfat.

DORULEANA: Atunci, te duci, Macovei. O iei de-a dreptul peste deal, că-i făgădăul cel nou mai aproape. Ori cum se mai zice, Macovei dragă, pe la voi, pe la Negreștii Oașului, măi?

MACOVEI: No, cărăstul păstă heghi, că-i mai cozele făgădăul.

ANTON: Ține-o țigară. (*Macovei se servește*). Mai ia, mai ia vreo două.

MACOVEI: Mulțam, frate. (*Aprinde țigara*). No, faină țigară, frătucule. Nu-i fi de la Ghișău? Parcă te-aș cunoaște.

ANTON: Nu, de pe la Vatra Dornei.

MACOVEI: A, Moldova de sus, no?

DORULEANA: Da, da.

MACOVEI: Nu putem fără tăbacă, cu toate că-i rău a duhăni.

ANTON: De unde ești?

MACOVEI: Io?! Susănar!

DORULEANA: Din satul de sus. Cei din josul văii îs josănarii.

ANTON: A, e de la munte, de pe la vreo stîină?! Minînci, se vede, caș și jîntiță, așa-i?

MACOVEI: Cocîrță, e! Fără cît doar îs păcurar adus anumit aici la oi? Dar trag și la cosălău și la prașă, mai pricep și la trașcă, la pus draniță pe căși, la o țir de stolărie.

DORULEANA: Și cîntă uneori mai străsnic decît aparatul cela, cîntă de-ți scoate cu căușul tot aleanul de la inimă.

MACOVEI: D-apoi cum cre'? (*Lui Anton*) Și? Placu-ți pe la noi? Au ba? Bu' cole' cu brîn' cu la'. or cam te săgea' la spa'! (*Aparte*). Aista mare lucru de nu-mi i-a turtă de pe foc!

ANTON: Nu prea înțeleg ce tot spui.

DORULEANA: Bună-i coleșă cu brînză cu lapte, ori te săgeată la spate?

ANTON: Aha, mămăliga cu...

MACOVEI: Bu' cole' cu la' 'cu brîn', or numa' te săgea' la rin'?

ANTON: Da, cu lapte, cu brînză, ori numai mă săgeată la rînză?

MACOVEI: Însurat?

ANTON: Nu.

MACOVEI: Nici eu! Eu cînd m-oi însura, o-ho, am să-mi iau o loatră de borca-să, care să hie odată și jumătate fată, nu-așa, o buduslancă din alea mărîntoacă, scăpală din hățuri de la bărbat, ori una văduită. Una hîreșă și, mai ales, curată ca adiazma, de-om mîncea amîndoi dintr-o turtucă de fîrină, amîndoi om mușca dintr-o pomiță.

DORULEANA: Dintr-o fragă, auzi?

MACOVEI: Că doar n-oi lua o horholină de-o scamă cu muma bătrînă, ori o scolofornită, să-mi venineze trăiutul.

ANTON: Foarte bine.

MACOVEI: No, și placu-ți a sta aciuita?

DORULEANA: Cum de nu?

MACOVEI: Numai cîrămida și țigla aud că le tot ia de acolo pe gratis.

DORULEANA: De unde le ia?

MACOVEI: D-apoi de la voi, de la că-soaia aia pustie. Tu nu știi. Doruleana, erai tu dusă la cursuri la județ! Ne-o făcu' numa' zib, numa' rău din materiale. Parcă-ori trecut obuzurile pe-acolo, nu constructorii lui de la brigada venită din comuna vecină.

DORULEANA (lui Anton): Tovarășe, și mai cum spui că-ți zice?

ANTON: Anton! Anton al lui Ion Siminoc.

MACOVEI: No, ve' ve'? El trebuie să fie de vină.

ANTON: Nu se poate.

MACOVEI: Ba, că se poa'! Parc-ori tras cu hrebenii dracului.

ANTON: Unde? Unde anume, frate?

MACOVEI: Și te poflesc de cînd ești frate cu mine, dacă-i pe asta?

ANTON: Dar dumneata de cînd ești mare șef să-mi controlezi mie calitatea și legalitatea lucrărilor? Auzi?! Curg sudorile de pe mine, ca boabele de mazăre, încă înainte de-a răsări soarele, iar el...

DORULEANA (rugătoare, către Anton): Te rog: el, cu priceperea lui, e artistul nostru și e, mai ales, mina noastră dreaptă. Ne-a lucrat niște răsadnițe clasa una!

MACOVEI: Vezi-ți frate, musca de pe căciulă și ai grijă, nu alerga numai după chilipiruri.

ANTON: Iar dumneata, fii atent să nu-ți fac surcele aparatul ăla și să aprind focul cu ele! Oamenii mei din brigadă lucrează acolo cu aprobare de la secretarul sfatului, recuperează, mă rog, o serie de materiale.

DORULEANA: Eu, una, nu știu. Dar dacă știe ceva tovarășul Macovei, atunci se

schimbă socoteala. Unde zici c-ar fi lucrat, dragă Macovei?

MACOVEI: Păi la hardughia, la căsoaiele haiducului.

DORULEANA: Atunci ei au dărmat bucata ceca de zid?! (Strigă către fete). Fetelor! Ei, tu Rarucă! Minodora! Ortansaaa! (Se aude zvon de glasuri, care se apropie).

ANTON: Nu, nu-i adevărat. Îmi cunosc eu oamenii.

MACOVEI: N-apoi, amu ia să te văd pe unde scoți cămeșa, domnișorule?! (Aparte). S-ori făcut roș la obraz cum-ți dracu', de parc-ori mîncat boronet amu-ia scos din strecurătoare. (Se apropie de șipoi și bea apă).

DORULEANA: Vai de mine, tovarășe, că nu știu cum ai să te spovedești.

ANTON (luînd-o mai departe): Lasă asta! Ești exact Doruleana pe care o caut. Dar, pare-mi-se, ai ce ai cu ăsta, cu Macovei. Fii deschisă.

DORULEANA: De ce?

ANTON: Dacă vrei. Te rog.

DORULEANA: 'Im?! Ce să zic? Are suflet bun. fără cît...

ANTON: Fără cît, ce?

DORULEANA: Poate că mă mai distrează în afară că mi-i de mare ajutor la echipă. Ți-am spus doar că-i și artistul nostru! Și-ălăt.

ANTON: Ești, cred, foarte sinceră.

DORULEANA: Nu e un merit. Spun totdeauna adevărul adevărat, pentru că nu prea am cine știe ce strașnică țîner de minte. Cu toate că poate mi-ar trebui o memorie grozavă, ca să spun minciuni fără să mă dau de gol.

ANTON: Mulțumesc, Doruleana.

DORULEANA: Mie ca mie. Să văd, însă, cum ai să le mulțumești pe tovarășele mele cînd or auzi ce-ai făcut acolo la demolat!

ANTON: Dar îți spun că nu eu... Și nici cineva din brigada mea. (Întră cu fuga Tudora, apoi celelalte care fac cerc în jurul lui Anton).

TUDORA: No, ce-i tu, cu băcniețu' ista, lele Parască?

PARASCA: Doamne apără și păzește. Tudora! De i-o fi zis ceva, vreo iotă șefei noastre, cu care s-o smintească ori s-o supere, îl trîntim colea jos imediat.

VIRONCEA: Cine și unde te găzduiește omul lui Dumnezeu?

MALUCA: D-apoi, n-am spus eu, Vironceo, c-a venit tucma din sus de țară?! Nu, eu îl îmbălbăluiesc tot amu ia!

PELAGHIA: Că eu-s muieră mai aspră de cum îi chiperul, să știi, mămăluică și cine intră-n clanța mea îi iese duhul.
DORULEANA: Uite, ce îi întâi și-ntăi, lele Pelaghie și dragele mele. Dumnealui îi tehnician, e șeful brigăzii de construcții care, pe cât pricepe eu, ridică și zidește maternitatea ceea pentru scroafe și celelalte.

RARUCA: Da, da, da, știu eu. E un complex, tu, se zice, pentru porcine care se face în unire cu gospodăria din cealaltă comună.

MACOVEI: El, îi șeful construcției, Anton.

ANTON: Anton sint, dar brigada mea a lucrat cu aprobare, (Către Pelaghia). Și mai dă-mi pace, tovarășă!

DORULEANA: Apoi de, maternitate pentru scroafe, da, dar casă de naștere pentru altele sule de femei, la sfîntu-asteaptă.

MALUCA: Hai, hai, tovarășe Anton, că-i lua amuș-ia una, de-ai să crezi c-ai fost uns cu bulion.

MINODORA: Vai, lele Maluca, dar ai o meliță de cură grăitoare, de parcă-ai băut o sticlă de monopol. Stai înfi să ne lămurim.

ORTANSA: Dacă-i drept, îi drept, Minodoră. Nu poți lua omul așa, hop-țop!

ANICA: O gresit, o gresit. Să-i tai capul?

RARUCA: Bată-vă amaru' de femei. Dar uite-te la dînsul, îlele, Anica, ce mîndrulean om îi, să nu-l atingi c-o floare de sulfînă. Nu, tușă Savetă?

SAVETA: Lasă că și la noi sint niște flăcăi, tu, drepti cum îs brazii și vajnici, (Se uită la Anton) Că ăsta, ce, scuture-l frigurile?!

FINARETA: O-ăleu, de ce să-l scuture? (Aparte). Iaca de ce m-au chemat ele cînd eu gîndeam că-mi mai hodinesc oleacă oasele. Fetelor, tovarășelor, priviți-l și-n-trebați-l și voi.

ILEANA (mai aparte): Să mor eu, tu, dacă Dorulenei nu i-a căzut chiar cu tron.

MALINA: Din partea mea, ori laie ori bălaie, tot alîta.

DORULEANA: Vrasăzică, să ne lămurim, tovarășe tehnician! Să ne lămurim, tovarășe constructor.

PARASCA: N-apăi, să, tu!

PELAGHIA: Să-să-să! (aparte). Te-a lămurit el, de-ai s-ajungi cu genunchii la gură.

VIRONCEA: Că eu cînd te-oi înșfăca în mîinile mele, cînd te-oi suci și te-oi lua la scărmană. Și cu te uita așa îmbîrligat, tovarășe, că pe mine cînd

mă prind înfocăciunile, te fac la înțeleală ori iască, ori colb.

PELAGHIA: Așa, așa, Vironcea! Tu bărbat, fă, trebuia să te naști. Nu-ți mai lipsește decît mustața.

ANTON (Vironcei): Ia mîna de pe mine, că-i de rău, auzi?

VIRONCEA: Eu, tovarășe?! Chisăliță te fac!

ANTON: Tu, dacă-ți arde murga de sete, de vreme ce-ai venit aici la șipot, n-ai decît du-o la apă să se răcorească.

VIRONCEA (simulează aplicarea unei palme peste obrazul lui Anton, după care îl apucă voinicește și-i arde, punîndu-i piedică, o trîntă zdravănă): Na, dacă așa de civilizată știi a vorbi cu-o femeie. Doar nu mi-i răcori-o tu. Ori poate mai ai gust de-un izbai, de vreun trîntai ori de-un bușai?

DORULEANA: Uliu-liu, Vironcea, minca-te-ar nevoia. D-apăi chiar așa, tu, nebuno?!

ANTON (ridicîndu-se și apucînd-o energic pe Vironcea care-i rezistă): Eiii, te-an zidirea ta de fătăloancă.

TUDORA: Fă-i vînt încoa la mine, fa. (Se încinge treptat o mică busculadă și Anton e pus din nou jos de Vironcea și de celelalte care încep să-l gidile).

ORTANSA: Așa nu se poate, zău.

MALUCA: Stringe-l de gîtiță, Pelaghie și huzdup'pe el.

ANTON (hohotînd): Mor, mor.

PARASCA: Cu muierile ți s-o împlinit, gata.

MINODORA: Lăsați-l tu, c-o să-l omoriți.

SAVETA: Oî, doamne, că bine-l mai ghigosesc.

ANICA: Dă-i tu, dă-i tu, dă-i cu-o urzică.

FINARETA: Eu n-aș da cîtu-i lumea; faceți bine și lăsați-l, trăsni-v-ar.

RARUCA: Și-i frumos ca un trandafir, tu, mîncea-l-ar norocul să-l mîncească, c-aista chiar că te bașă nevinovată la păcate, da ce, îi șagă, tu?

MALINA: Treaba lor, eu nu m-amestec, nu mă vir, fi-le-ar hirjoana dracului.

MACOVEI: D-apoi că-i destul, bă. (Intră Bîrsan). Lăsați-l în supărare.

ILEANA: Na, că ți-l smintește, fa Doruleană. (Bate din pumni). Ahă-ha-aha-ha.

MACOVEI: Gata, gata. (Intervine și Bîrsan, eliberîndu-l pe Anton).

BÎRSAN: Hooo! Doar n-ați mîncat mătrăgună, bre, că-i rupeți omului pantalonii, măi tovarășelor.

DORULEANA : ♪Tovarăşe Bîrsan, noi, echipa noastră...

ANTON (*abia revenindu-şi*): Halal. echipă! Lasă, lasă, c-am să vă plătesc eu.

BÎRSAN: Echipa ca echipa, Doruleană, dar tu ce păzeşti aici?

ANTON: Ea le-a chemat pe toate. Să-i fie ruşine.

DORULEANA: Mie?!

ANTON: D-apoi mie? Astea-s curat nebune, domnule. Erau să mă omoare.

MACOVEI: N-apăi, nici aşa nu-i cu cale. tovarăşe Bîrsan, pen-că doar oamenii lui au scos cărămida, aşa, năsălnic, drept de-a risului.

ILEANA: Şi nişte podele.

VIRONCEA: Da, şi nişte scinduri. tu!

TUDORA: Şi nişte grinzi, aşa am auzit!

DORULEANA: Ştiţi, care vasă-zică, şi tăceţi!

PARASCA: Şi eu am auzit tot aşa!

DORULEANA: Aşa că dumnitale, tovarăşe Anton, cum de n-ai ştiut că pe linie de U.T.C., şi pe linia comisiei de femei avem acolo un plan al nostru, cum aşa?!

ANTON: Eu n-am fost chiar personal acolo, dar ce s-a făcut, s-a făcut cu ştirea autorităţilor.

BÎRSAN: Ba, s-a cam lucrat şi peste ce-a fost vorba la început şi s-au mai dus din materiale pe nu se ştie unde. Erau oameni de-ai dumnitale, tovarăşe, ce naiba?!

ANTON: Nu se poate. Poate doar all-cineva să fi... cînd am stat eu în spital.

BÎRSAN: Ei, na! Nu-s în brigada d-tale şi Cuci Oanţă şi ăla cu părul roş?

ANTON: Tudoraş?!

BÎRSAN: Ei, el: Tudoraş!

ANTON: La mine nu-s pontafi, neam!

BÎRSAN: Nu-s pontafi, fiindcă aia a fost învîrteala lor personală. Am auzit că ar fi transportat parte din cărămizi la ei pe-acasă.

DORULEANA: Ai văzut, tovarăşe tehnician? Îţi place?

ANTON: Nu! nu-mi place şi tocmai de aia pun rămăşaş cu cine vrei şi pe ce vrei, că, oricum, chiar dacă erau ăia doi, lucrări neprogramate nu le stă băieţilor mei în obicei să execute.

DORULEANA: Baţi palma cu mine, tovarăşe Anton, ori nu?

ANTON: Bat. bat.

MACOVEI: Ni, ni, ni, nu te lua-n hanţă cu Doruleana, că pierdut-ai, tovarăşe.

ORTANSA: Mai bine-ai vedea unde-s duse materialele, şi în plus, ne-ai putea da o mîna de ajutor la ceea ce proiectăm noi acolo.

BÎRSAN: Ce proiectaţi voi, e-o poveste.

ANTON: Garantez, în caz c-au sustras materiale, le aduc înapoi.

MINODORA: Nu te-aprinde, dacă nu cunoşti. şi du-te-n drumul dumnitale cu sănătate.

MALINA: Spele-se pe cap, Pelaghie, că ori aşa, ori aşa, ce am eu de-aici?

ANICA: Mie nici nu-mi pasă, Mălină dragă.

FINARETA: Cît despre mine, Anică, am eu ale mele buclucuri şi fără astea, pîrli-le-ar focul.

RARUCA (*ceva mai aparte*): Citu-i de mîndru, tu, Minodora, minince-l mama cui îl are.

DORULEANA: Fă bine şi hotărăşte-te, tovarăşe. (*Întinde mîna spre Anton*). Te prinz?

ANTON: Pe mine nu mă prostesc aşa, una-două. nişte femei oarecare din astea care ierte-mă, nici nu ştiu bine să se iscălească.

DORULEANA: Om vedea noi ce cuvînt ai. Cît despre iscălituri, află, tovarăşe mare tehnician, că din echipa mea, fete, neveste, terminăm acuşi mai toate clasa nouă.

ANTON: Ce vorbeşti, Nae?

DORULEANA: Ce-auzi, Marghioală.

ANTON: Uite, ce, eu sînt şi membru de partid şi nu vorbesc prăpăstii.

BÎRSAN: Atunci, pofteste şi pune pareu odată, cu Doruleana că nu mi-i ruşine cu ea.

SAVETA: Zi că-i zici bine, tovarăşe Bîrsan.

BÎRSAN: Doruleana, ce mai, tovarăşe? E şi ea...

SAVETA: Îi în rînd cu cei care-s în partid.

RARUCA: Nu-i încă membră de partid, dacă-i pe-accea.

ORTANSA: O să fie, o să fie, nu purta tu grijă.

SAVETA: E şi ea cu U.T.C.-ul deocamdată, da ce, îi rău?

PELAGHIA: Îi şi ea de asta, cum o vrut a spune tovarăşul Bîrsan. îi cosmopolită.

ANTON (*prelăcîndu-se*): Serios?!

PARASCA: Dar ce?

RARUCA: Nu cosmopolită, Tudora. De unde pină unde, tu?...

SAVETA: Dă-i bună pace, Raruca,

FIINARETA: O fi vrut poate să spună că-i comsomolistă, tu, ha-ha-ha.

MINODORA: Utecistă, mă! Utecistă, nu comsomolistă.

MACOVEI: Ni, las-că știe nana Finareta, fără cît i-o fi zis și ea mai așa în șagă, pe rusește.

ANTON: Atunci, tovarășa Doruleana alcătuim o comisie și controlăm toată lucrarea?

DORULEANA: De-acord, de-acord. Poate-ai să ne sprijini cu specialiștii dumitale și la ce avem noi în plan.

ILEANA: Ce folos? Ca să te faci pe tine mare ori mai știu eu ce.

ANTON: Bine, urma alege.

BÎRSAN: Vedem noi care pe care!

ANTON: O să vedem. M-au mințit cumva băieții? Pierd pareul? Dau îndărăt materialele și tot-tot-tot. Că eu, ce-oi avea, ce n-oi avea, dar cuvînt am.

SAVETA: Iraaa, te pomenești că numai dumneata îi fi avînd!? Trăsni-l-ar și l-ar...

DORULEANA: Nu-l mai trăsnească și nu-l mai desfacă, fiindcă eu am să-mi respect cuvîntul și vreau să văd dacă am față de cine.

ANTON: Cred c-ai să ai față de cine.

MACOVEI: E dudă în dungă, Doruleana, nu te lega cu el.

RARUCA: Ba-i hotărît, tu. Lovi-m-ar-tune-tul, tu Doruleana, și spinteca-m-ar în două ca pe salcia ceea din grădină de la Simion Munteanu zis frăgar pe care-a trăsni-o ast'vară. zău, în locul tău, eu l-aș lua pe unul ca aista de bărbat, mîncă-i-aș mămăliga din traistă.

DORULEANA: Ascultă, Rarucă, dacă, într-adevăr, recunoaște c-a greșit și se ține de cuvînt și ne ajută serios, sinteți toate martore aici, nu mă hodinesc și nu mă astîmpăr pînă, la toată urma, nu-mi iau de bărbat, unul cu leafă, tu, exact fălos ca dînsul!

ANTON: Tovarășă, Doruleana, cu mine nu glumesti, bagă de seamă: eu vin aici cu toată brigada, cu materiale, cu unelte cu...

VIRONCEA: Și nu te răsti așa, că-i mai băga-o-n boală.

PARASCA: Fă bine, tovarășe, de mergi în drumul dumitale.

DORULEANA: Nu te uita, tovarășe Antoane, mirat la mine, că nu-i șagă nici-decum ce-am vorbit.

ANTON: Atunci, întinzi mîna și faci pareu cu mine?

DORULEANA (întînde mîna cu hotărîre): Gata!

ORTANSA: Clar. Aista ajunge mîine poi-mine să fie ales și-n consiliul nostru de conducere.

MACOVEI: Asta ar mai lipsi acu'.

BÎRSAN: Ba, dacă-ar fi vrednic, ce-ar fi rău și-un tehnician în consiliu?

RARUCA (aparte): Adă-l, doamne.

BÎRSAN: Nu? Taie. Macovei. Taie rămășagul, că ești mai greu de mîină.

MACOVEI: Eu?! (se retrage și rostește pentru sine): Of, și cît mistu-lu-m-am, amar de mine, pentru făluca asta. Cît de bine trăire-ași și m-aș împăca cu dînsa, păzeasc-o noroacele.

VIRONCA (laie rămășagul): Noroc! L-am tăiat eu că mi-i palma ca o toporîscă.

ANTON: Of, ce satir ai, tovarășă! Erai să-mi damblagești mîna (mai aparte) Asta-i o femeie dintr-aceea plină-ntr-alit de vrednică, de-i în stare ca în lipsa bărbatului de-acasă, să facă de toate, pînă și copii.

DORULEANA: Las-că și dumneata: îi fi un bărbat dintr-aceia ca și-o floare din cele aromată care-i trebuie să fie bine-bine frecată ca să știi a ce amiroase.

ANTON: O să vedeți. Mîine-s cu băieții aici. Am plecat. (Ieșind) și la revedere.

MACOVEI: Serbus, serbus, mă!

RARUCA (mai aparte): Se-atacă de ciudă Macovei acuma. Toată ziua ca se ține după Doruleana.

MALINA: Eu n-am văzut, n-am auzit nimic.

DORULEANA (lăcînd cu mîna în direcția în care a plecat Anton): Sănătate bună, tovarășe Anton. Mergi cu bine!

BÎRSAN (Aluziv către Macovei): Pentru Dumnezeu, Macovei, dar ce clocești acolo, ce te-ai posomorît, și nu-i dai colea, drumul la o bărbuncă ceva, din aparatul ăla? Poate zice vreun marș, să ne ducem fiecare la treburile noastre.

MACOVEI: Io?!?

PARASCA (în timp ce femeile părăsesc scena): Dar eu?

DORULEANA (ieșind): Tu, dragă Macovei, cine altul bre, mîncă-l-ar mîngîierile, mai are așa un lucru de aparat de radio?

MACOVEI: No, fie! (deschide aparatul, din care s-aude o melodie de fanfară și iese împreună cu toți ceilalți din scenă).

RARUCA (în timp ce cortina cade încel, ceva mai aparte): Om vedea noi ce mare noroc și fericire o așteaptă pe șefuleasa noastră!

— CORTINA —

TABLOUL 3

(Același decor, peste un an, întregit eventual de o panoramă parțială a satului care poate apărea însă doar pe o porțiune a cortinei din fundal. De pe scenă se aude, mai întâi vag și depărtat, apoi, din ce în ce mai aproape același marș din tabloul precedent, cîntat, de astădată, pe cîte se pare, fără însă să se vadă, de un taraf țărănesc. La ridicarea cortinei, pe drumeag, intrînd prin stînga, apare Macovei care e secundat cu autoritate cam insistentă de Vironcea. E îmbrăcat sărbătorește, ca și ea, și tot încearcă, oprit mereu de Vironcea, să cînte și el, în ton cu marșul ce se aude în preajmă).

MACOVEI: Lasă-i că vin ei și-așa! Unde s-alerg cînd is ostenit tot?

VIRONCEA: Pssst! Gura, că, zău, dacă nu-mi vine să te iau în ghionturi!

MACOVEI: Lasă, dragă, că am eu cap pe umeri nu bostan.

VIRONCEA: Dar calcă odată mai ca lumea, nu de alta, da-mi vine să te sfărîm tot, osuț cu osuț!

MACOVEI: Bine, te-ascult.

VIRONCEA: Uite-i că se și văd venînd. Stai locului, aici (leșînd prin dreapta) Stană de piatră să-mi stai, nu te lua după flăcăi, că ei țin serios la bălură.

MACOVEI (filozofînd ca pentru sine): Ba-i albă, ba-i neagră, cum eram s-o dreg? Am făcut-o și pe asta și-am mintuit. (Intră prin stînga, ajungîndu-l din urmă, Bîrsan).

BÎRSAN: Așa, da, Macovei: gătît ca un domn, sigur.

MACOVEI: Ca și dumneata, tovarășe Bîrsan. Doar îi petrecanie și... (îi face semn cu ochiul) doi oameni o vroavă au.

BÎRSAN: Da, știu. Le-arătăm noi lor. să vadă cît o să-i coste.

MACOVEI: Altfceva, sănătos?

BÎRSAN: Cît șapte. Îmi pare rău, bine că mi-am adus aminte; îmi pare rău că eram la județ, la cursuri, și n-am fost la nuntă la tine. Te rog să mă ierți.

MACOVEI: Ei, da: acum ești secretar de consiliul popular în bună regulă. Poate-ai să-mi vii la cumentrie.

BÎRSAN: Și, care vasăzică, te-ai însurat, nene?

MACOVEI: N-or trecut nici anul de-atunci cînd cu prinsoarea aia și, iată-mă-s și eu în rînd cu oamenii.

BÎRSAN: Și? Ceva vreun moștenitor cam pe cînd e planul?

MACOVEI: Nuuu, eu încă nu

BÎRSAN: Dar nevastă-ta?

MACOVEI: Ha-ha-ha! (apoi ofensat) Ecce, se poate, tovarășe Bîrsan?!

BÎRSAN: Acum, nu-ți fie cu bănat că te-aș mai întreba ceva, așa ca-ntr-o prieteni.

MACOVEI: Ni, ni.

BÎRSAN: După cîte mi-aduc aminte te lăudai acu vreun an și mai bine c-ai să te-nsoiri cu una așa, nu oricum.

MACOVEI: Ee! Ziceam c-am să iau o loatră de boreasă care să fie o femeie și jumătate.

BÎRSAN: Și, și?

MACOVEI: Vironcea mea?! No, păi cînd îi tușește ei a treabă, dărimă din picioare, c-un singur pumn, un întreg perete zidit din cărămidă.

BÎRSAN: Și... și, barem cînd ai luat-o, era...?

MACOVEI (grav): Ce să fie?

BÎRSAN: Păi, hotărît lucru că era... de bună seamă că, era fată, nu?

MACOVEI: Ha-ha-ha! (imediat ofensat) Tulai doamne, că doară, mde, după cîta hirtie ai mai învățat, tovarășe secretar, acolo la cursurile alea, nu-apăi, doară, îi lucru clar că nu era să fie băiet! (se retrag și ies prin stînga repede. Între acestea cîntarea muzicii inundă scena și odată cu ea, din dreapta, în vreme ce Ortansa și Mino-dora aruncă înainte căldări cu apă, se ivesc, ambii cocoșați sus pe un camion înflorat de unde coboară, Anton și Doruleana îmbrăcați cum le stă bine ca miri ce sînt. Pe botul camionului stă zburliit, dar țănoș, un flăcău cu o ploscă într-o mînd, iar în cealaltă cu un steag roșu din pînzătură care are mneduc alb cu un filău cu șnur în juru-i, iar în viri, la bold, struț și zurgălăi. În clipa apariției alaiului de nuntă, din stînga se deslușesc tropole și nechezături de cai și apar, descălărați, cîțiva flăcăi între care se deosebesc Macovei și Bîrsan care chiule și opresc nunta, în timp ce prin dreapta, cu colaci mari pe mînd, cu năframă la mineci și lioncure cu be-teală-n piept, apar rînd pe rînd, celelalte personaje).

UN FLĂCĂU (în timp ce taraful conțe-nește cîntarea, taie calea alaiului desfăcînd brațele și pocnînd dintr-un pistol, prinzînd a-i zice).

Ia, stai, domnu-mirc-oleacă / Doară, nunta n-o să treacă / Pînă nu ne-om neguța / Și-i plăti pe ce-i lua. / Că-i mireasă ochișca / Numai nu s-ar deo-

chia./ Nici prea crudă, nici trecută /
Prin inel fi petrecută / Nici trecută,
nici prea crudă, / Nu cîrstește, nu
se-nciudă, / Pieptul șire de mărgelă /
Gura, buze ruminele / Ochi sprințari,
aprinse pulpe / Dar n-o ici, de nu dai
hulpe, / La feciorii cîți sintem / Cinci
butoaie-aici să bem.

BÎRSAN (în timp ce mirii au coborît și
încep să-i cîntească turnându-le din
ploscă celor ieșiți în întîmînarea lor):

Ei, muzica, mă, uita-v-ăr relele! Mu-
zica! „Mulți ani trăiască”!

ANTON (închinînd cel dintîi plosca) În
sănătatea voastră, flăcăi! (muzica exe-
cută comanda).

PELAGHIA: Să trăim, să ne-nzîlim!

MACOVEI: Hai noroc și nimeni împo-
trivă!

VIRONCEA (amenințătoare, către Maco-
vei): Vorbim noi și acăsuță, Macovei.
Amu, să bem hulpea.

ORTANSA: Ani de viață cu dulceață,
Dorulcana.

UN FLACĂU: S-aveți cînte și mărîre.

MALUCA: Îți sîrînt obrazul cu dulce,
domnișoară mireasă.

RARUCA: Sughiț bun, și la Macovei, tu
Dorulcana.

PARASCA: Mînce-vă belșugul, puiuți.

DORULEANA: Să trăiești, nană Savetă.

SAVETA: Mersi, tu. Mulțumesc.

TUDORA: Și la anul, cîrlanul, tu.

MINODORA: Să trăiți, să-nfloriți.

MACOVEI: Stai mereasă, dacă-ți place /
Și cu noi a be te-i face / C-ai ales
/ Și-ai cules / Un fecior din Dorna
Vatra / Be numai chișleag cu vadra /
Că de vin, / Nu vorovim, / Place-i po-
lobocul plin, oho și așa.

FINARETA: Să se-nsoare și holței, care
umblă ca coteii!

BÎRSAN: Să trăiți și voi vădane, că
aveți inimi sărmane.

SAVETA: Numai bine!

ILEANA: Fericire

FINARETA: Sănătate

MĂLINA: Beciurile-nărcate

ANICA: Hambarele-mpovărate

RARUCA: Ca la munte, cu oi multe, făă!

MINODORA: Ca la șes, cu holde verzi

PELAGHIA: Vaci cu viței

ORTANSA: Scroafe cu porcei

FINARETA: Boi grași, clopoțai.

TUDORA: Giște potcovite

PARASCA: Fete logodite

BÎRSAN (înspre muzica din culise, autren-
dindu-i și pe ceilalți): Una săltăreacă
bre, o moldovenească, mă!

TOȚI: Muzica! Muzica! Muzica!

(se încinge o horă rotală cu strigături
pe care o începe Raruca, înșălăcîndu-l
la joc pe Anton).

RARUCA: Hai, că nu te-oi mînce, nici
nu te-oi vlăgui de tot, domnu-mîre.
(Hora se încheagă repede, iar Do-
ruleana cată pieziș la Raruca, izbutînd
să întîlnească privirea lui Anton și
să îl despartă de ea, după ce respec-
tiva inaugurează seria strigătului lor,
zicînd).

Asta-i hora horelor!

Dragostea feciorilor.

VIRONCEA (întregînd): Frunzeleană foi
de pom / Te-am iubit și n-ai fost om /
Că ai fost gură căscată / M-o știut Mol-
dova toată!

UN FLACĂU: Frunză verde de frăguță /
Am avut și eu drăguță / Și-o crăpat
mîncînd grăunță.

MACOVEI (căutînd-o cu privirile pe Do-
ruleana):

Cîtă lume pe sub soare / Nu-i ca
crîșma-nșelătoare. / Crîșma te-nșeală să
bei / Puica te-nșeală s-o ici.

BÎRSAN: Hai Anton, să vă-aveți dragi /
C-amîndoi ați fost săraci / Și-ți trăi cu
huze dulci / Dacă-ți avea zile-munci /
Și-ți trăi cu buze moi / La cooperativă-n
roi, măi!

ANTON (care joacă la mijlocul horci cu
Dorulcana, în timp ce roata se des-
face spre avanscenă, se oprește pe-a
brusc din dans ca să nu i se sur-
prîndă gestul și-i cîrpește miresei
două palme): Na, na!

MAI MULTE VOCI: Ho! Nu se poate!
Aha-aha! Stai măi! Așa?!

DORULEANA (cu uhlire, în timp ce chn-
tarea încetează): D-apăi ce-i cu tine,
Antoane?! Pentru ce, mă rog, una ca
asta, ducă-se pe neagra pustie.

ANTON: Unde te-ai uitat? Unde?

DORULEANA: Cum unde?

ANTON: Mie să-mi spui unde te-ai uitat?

DORULEANA: Ia-te cu lumea, că ți-o fi
părut, bre.

ANTON: Ei, dacă-i numai pentru că mi
s-a părut și-ai și încasal ce-ai încasal,
bağă bine de seamă în ce morîșcă ai
fi intrat dacă era chiar adevărat.

DORULEANA: Poflim? Să nu-l las cu
acum vădăvoi? Dar ce vădăvoi? Or-
fan! Eu îl păzesc de ventuza asta de
Raruca, iar el...

O VOCE: Fiuuu, frate, d-apoi, asta
odată-i bărbat!

UN FLACĂU: Așa mi-s noi, mă!

VIRONCEA: Da mai termină tu, mă, că
nu ești numai tu care ai drept la vot-

bil. Bată-te unul Dumnezeu. Antoane, cu tot neamul și cu toată rădăcina ta. Că doar noi, femeile, ce sintem, mă, flendurile lumii, ori ce mă, nenorocite, de dai într-însa? C-ai merita să te legăm burduf cu funia fi-ți-ar mina cu care-i lovit, seacă, minca-te-ar îndesoarea și belegi-te-ar brîncă și șopîrlăia.

MACOVEI: Fă bine și iartă-l, Vironce! Nu te-amesteca.

ORTANSA: Zi-i om smintit, zi-i zmuncit și altă vorbă nu-ți mai trebuie.

MĂLINA: Pe mine să nu mă puneți mator.

ANICA: Ei se bat, ei se pupă și se-m-pacă! Așa-i casa omului: și rai și iad!

ILEANA (mai aparte): Degeaba n-o croit-o el. Cine știe ce știe, dacă știe.

RARUCA: Dacă.

MINODORA: Biala Doruleana.

RARUCA: Așa-s bărbații, dragă.

SAVETA: Oi, să fi dat tu în mine, ți-arătam eu.

TUDORA: D-apoi în mine!?

MALUCA: N-ai ce-i face! Bărbatu-i mal mare, el îi pălăria.

BÎRSAN: Oameni buni, sinteți toți mator (către Anton) Vrasăzică de ăștia-mi ești, tovarășe Anton!

ANTON: Și ce vrei?

BÎRSAN: Bine! Om mai sta noi la discuție și într-altă parte.

DORULEANA: Ei, muzica? Ce-ați încetat cîntarea?

FINARETA: Nu, că-i vătămată de cap, săraca Doruleana.

DORULEANA (în vreme ce muzica țera cîntarea): Și mai ziceți niște dirlaouri, mă!

ORTANSA (reanimînd hora și strigînd în tact cu muzica):

Frunzuleană măr rotat / Al meu bărbat nu-i bărbat / Fără inger luminat.

DORULEANA: Cînd a prinde a mă bate / Dracu-i drac și nu mă scoate / Numai strajna de moarte.

ANTON: Uuiuiuiui, că mi-i sete de rachiu.

MACOVEI: Place-mi lelea de-i frumoasă, și locana de-i brînzoasă.

BÎRSAN: Place-mi lelea care-i mindră / Și tocana-n blid cu brînză.

DORULEANA: Bată-l focul de rachiu / că face omul zurliu.

ANTON: De-mi-i face și pe mine, / Nu mi-oi da banii pe tine. / Și-oi lăsa banii să steie / Mi-oi lua pe ei femeie.

DORULEANA (scoțîndu-l pe Anton din horă mai la o parte): Și? Ai să mai dai în mine?

ANTON: Mde, să vedem.

DORULEANA: N-apăi, dacă'nainte de a mă cere în căsătorie ziceam și eu „să vedem”, ce se întimpla?

ANTON: Te rog să mă ierți, dragă! Ce vrei? De-un an de zile de cînd te iubesc, sufăr... Sint și gelos, și de asta sufăr.

DORULEANA: Și de ce nu mi-ai spus de la bun început? Că te scuteam de-alta suferință.

ANTON: Și, la toată urma, e-un păcat de moarte că te iubesc?

DORULEANA: Nooo, ți-am mai spus-o la început. Altfel eram de mult moartă (se sărută tandră).

BÎRSAN: Ei, ei! Domnu mire, tovarășă mireasă. Hai să terminăm cu nunta, că avem de prășit, avem treabă.

RARUCA: Stăm cam prost cu planul de producție, tu Doruleana.

DORULEANA: Dați-ne pace, că tocmai în clipa asta, începusem a lucra la el.

MALUCA: Alunci, foaie verde trei cireșe Peste-un an jucăm la creșă!

ACTUL II

Tabloul 4

(Peste un an, seara, într-un interior de casă moldovenească unde Doruleana citește și îngină un cîntec de leagăn, adormindu-și astfel copilul culcat într-o copăie de lemn ce stă alînată deasupra patului. În două baciare petrecute într-un cârlig ce coboară dintr-o grindă a tavanului).

DORULEANA: Liu-liu-liu!

ANTON (lumind și plîmbindu-se agitat): A adormit?

DORULEANA: Psst? A ațipit! Bine că s-a făcut sănătos.

ANTON: Acum, ai grijă! Vezi, să-ncepi iar cu clăcile, să-ncepi iar cu ședintele și reparațiile tale; să aduni iar femeile aici, la lecțiile voastre cum ți-i obiceiul, c-o să bagi din nou în boale pe bietul copil. Iar n-o să mai aibă pic de hodină din pricina celi-tului vostru.

DORULEANA: Nu te-amesteca tu, într-ale mele socoteli. Liniște (stinge lămina mare, lăsînd aprins un bec mic).

ANTON: Bine, bine! (*aparte*): O! uite dom-le, cît pe ce eram gala-gala să fiu un tată din cei care n-au nici un copil.

DORULEANA: Ce tot bodogănești de unul singur? Ce tot vorbești așa, în bobote?

ANTON: Caut pelerina aia de ploaie.

DORULEANA: Vezi că-i colea-n cui, lingă ușă. Dacă era una cu ochii verzi o zăreai la iuteală.

ANTON: Uite ce nevastă! Mi se pare mie că de aia n-are ursul coadă.

DORULEANA: Ce vrei, dragă Antoane? Oi fi și cu geloasă, poate, citeodată.

ANTON: Tu?

DORULEANA: Dar, păi cine? Că, cine pretinde că n-a cunoscut de loc ce-i gelozia, acela n-a iubit cu-adevărat niciodată.

ANTON: Nu există iubire. Există numai dovezi de iubire și atât!

DORULEANA: Ba cu cred că există. Acu'un an și mai bine, cînd ne-am căsătorit noi, cite nu mi-ai promis.

ANTON: Ah, căsătorie! Căsătoria vine după dragoste ca fumul după ce aprinzi focul.

DORULEANA: Atunci, ce rost mai are? Ce folos?

ANTON: Benga să știe. În orice caz, tare rău croit pentru înșurătoare, e cel care n-are într-însul nici stofă de zbir, nici stofă de om supus.

DORULEANA: Vrasăzică, nici un avantaj?!

ANTON: Ba parcă ar fi unul! Și ăla-i de partea bărbatului sau a femeii care se poate certa sau care se poate măcar îmbufna un sfert de ceas mai mult decît celălalt.

DORULEANA: Cu sfertul ăsta de ceas, cunosc și eu o rețetă.

ANTON: Ce rețetă?

DORULEANA: Cică, pentru ca să te păstrezi și să rămii mereu tînăr, un sfert de oră de minie în fiecare dimineață îi la fel de bun ca și o ședință de gimnastică din celea transmise la televizor: îți pune sîngele-n mișcare.

ANTON: Asta de unde naiba o mai știi?

DORULEANA: D-apoi, vorbim și noi, femeile, cînd ne-nfîlmim, fel de fel. Că doar n-om sta cu buzele cusute.

ANTON: Tocmai vroiam să-ți spun una grozavă. E foarte important să știi și tu.

DORULEANA: Spune, spune.

ANTON: Am auzit alaltăieri la Succava că cică, undeva în nu știu care stat din America, s-a găsit o femeie deș-

teapla... dar așa, o femeie și jumătate ca tine, care...

DORULEANA: Care ce?

ANTON: Păi cică s-a gîndit ea cît s-a gîndit și, uite, nu de mult, a înființat acolo o mare societate cu scopul de a le învăța pe toate femeile din lume ca, în orice împrejurare s-ar găsi, să tacă milc, să nu sufle o vorbă!

DORULEANA: Ei, află, că de mine înainte, au să discute toate femeile de pe Valea Moldovei numai și numai de societatea asta.

ANTON (*privind pe geam afară*): Cu tine nu mai isprăvesc nici la paștile cailor. Trebuie să mă duc; numai că parcă are să cam pice o ploiește.

DORULEANA: Da unde nu vine? Ar prinde bine la porumb.

ANTON: Trebuie să mă duc pînă la sediul cooperativei. Este o ședință a noastră, a consiliului de conducere.

DORULEANA: Du-te, dacă, într-adevăr, ai ședință.

ANTON (*îmbrăcîndu-se*): Am să mă-mbrac cu pelerina asta. E ca cam ponosită, dar de ploaie-i bună.

DORULEANA: Ia-o, ia-o!

ANTON (*dezbrăcîndu-se*): Dar dacă nu plouă, de ce-aș mai căra-o cu mine? O las acasă. Și-așa-i veche. Mai bine iau trenciul ăsta nou, nu?

DORULEANA: Sigur, ia trenciul. Nu te duce chiar așa ca oricine. (*ironică*) Doar ești în consiliu.

ANTON (*cu ezitare*): Și totuși vremea are să se cam schimbe. Nu: las trenciul acasă și mă-mbrac tot cu pelerina.

DORULEANA: Bine, și-așa trebuie să-l cruți.

ANTON: Dar dacă nu plouă de loc?! Nu mă fac eu de rîs cu jarca asta de pelerină? Tot mai bine cu trenciul! Ce zici?

DORULEANA: Da mai scutește-mă odată, bărbate, și nu mai toca. Du-te cum îți-i voia.

ANTON: Vezi cum ești? Vezi? Ba-mi spui ia pelerina, ba o-ntorci și mă-n-demnă să iau trenciul.

DORULEANA: Eu?!

ANTON: Dar cine, eu?! C-așa sînteți voi, femeile: cicălitore. Mereu îmi scoți peri albi prin căciulă, mereu trîncănești, mereu îți merge gura! Altfel m-ai amețit de cap că, uite, nu mai am nici un chef, nu mai am nici un curaj, nu-mi trebuie nici trenți,

nici pelerină. și nu mă mai duc nicăieri. Atît (*Între pe ușa Raruca*).

RARUCA: Seara bună la dumneavoastră!

ANTON (*bucuros*): Aaaa, lume nouă pe la noi! Pofteste, Raruca, poftim!

DORULEANA: Șezi .dac-ai venit.

RARUCA: Nu, că n-am cînd stamult. Nu-mai cit am trecut, dragă, să vă las ce-am adus și mă duc cu sănătate bună.

ANTON: Plouă afară?

RARUCA: Nu, dar dacă ar ploua azi, mîine, am avea sigur la vară un grîu ca lacrima. Ați stat la masă?

ANTON: Nu încă.

RARUCA: L-am văzut, cînd veneam încoace, pe președintele nostru intrînd la sediu.

ANTON: Atunci, trebuie să mă duc și eu, c-avem ședință. (*Se îmbracă și dă să iasă*). La revedere!

DORULEANA: La revedere. De-acu ai să mîinci cînd îi veni.

RARUCA: V-am adus o bucată de păs-tramă.

DORULEANA: Doar n-ai jumulit iar vreo giscă, tu?

RARUCA: Nu, dar am tăiat un încornorat de batal, că, pe lingă că împungea mereu, umbla prin grădinile vecinilor și mi-l cotonogeau toți care-n-cotro.

DORULEANA: Mulțumesc, dar nu trebuia. (*Ia pachetul din mîna Rarucăi*). Zău, și chiar o bucată așa mare?

RARUCA: S-o mîncăți sănătoși. Știu că lui bărbat-tu îi place pastrama de batal.

ANTON (*ieșind*): Oho! Chiar îți mulțumesc foarte mult, Raruca. Pentru asta să știi c-am să-ți trag o sîrbă la nuntă.

RARUCA: Numai să nu uiti.

DORULEANA: Nu, bine, du-te dacă ți-e de dus! (*Anton iese*).

RARUCA: Muncește mult Anton al tău!

DORULEANA: Nu ne plîngem noi de muncă. Ați terminat azi plivitul acolo la grădinărie?

RARUCA: Nu, mai este. Mai sînt ca la vreo două-trei hectare.

DORULEANA: Au fost toate din echipa?

RARUCA: Nu, că sînt din cele cu copii și acasă, ca și tine. Cine să le poarte de grijă dacă n-avem și noi colea, măcar o grădiniță de sămînță!

DORULEANA: Trebuia să adune echipa Vironcea.

RARUCA: A bătut din gură pe la fiecare poartă cu inginera dar vezi că n-au ieșit toate.

DORULEANA: Bine c-ai fost tu.

RARUCA: Am fost, dar m-a cam biruit și pe mine oboseala.

DORULEANA: De mîine vin și eu. Trebuie pusă rînduială.

RARUCA: S-a însăănătoșit copilul?

DORULEANA: S-a! Dar tu ce mai gîndești?

RARUCA: Ce să mai gîndesc?

DORULEANA: Vezi, dragă, fetele, una cite una, se mărită mai toate! Parcă ziceai de ăla...

RARUCA: E cam trecut, tu, — Ce să fac cu el cînd n-are terminate nici măcar șapte clase? Și-apoi să-mi tușească într-un colț de pat, trăsni-l-ar, iar eu să gem în celălalt colț?

DORULEANA: Totuși, trebuie să te gîndești serios.

RARUCA: Da'lovi-i-ar păcatele pe toți. Că pe mine nu mă-nduiește cu vorba și n-am să țin decît la unul care ori să fie în stare de dragul meu, să vîre cuțitu-n careva, ori să facă o nebulnic, ori să săvîrșească o mare prostie.

DORULEANA: D-apoi unde-i găsi chiar așa un zănatic?

RARUCA: Da' ce-i vina mea că iubesc mai mult bărbații care mi-s dragi decît pe cei care nu mi-s dragi?

DORULEANA: Taci, nebuno!

RARUCA: Dar cine, focul, cînd iubește, nu-i măcar o țiră nebun și nu-i și caraghios?

DORULEANA: Lasă asta. Aș zice însă că așa cum te porți și cam cum ești tu, mi se pare că nu prea ești întotdeauna chiar cheie de biserică?!

RARUCA: Ce să zic, dacă cel puțin aici, la noi, is mai mulți bărbați decît femei?

DORULEANA: Și? Ai să trăiești așa, de una singură, ca o cuculeasă, tu?

RARUCA: Ce știi eu?! Știu că, deocamdată, parcă-s mai fericită, tu, și și mai obișnuită cu cusururile mele decît cu ale altora.

DORULEANA: Numai să nu rămîi de căruță.

RARUCA: Da crăpe-mi ochii, dacă mai înțeleg cînd să mă mărit; la fragedă tinerețe, se zice că-i prea devreme; la bătrînețe, e prea tîrziu. Și m-am dus, tu, că poate mă mai plimb puțin prin sat pînă mă culc.

DORULEANA: Atunci, pe mîine. Treci și pe la cîmîi; cra vorba de înjghebat

acolo, mai ca lumea, și corul și echipa artistică, c-așa ne promisese și directorul școlii și niște învățători. La revedere.

RARUCA: Trebuia! Deocamdată, cu bine. (Raruca iese, apoi Doruleana observă șervetul pe care l-a uitat cealaltă) Iaca s-a dus și-a uitat șervetul cu care-a învelit carnea. Nu cumva umblă cu farnece și l-o fi lăsat anume prosopul, ca să-și mai facă iar drum pe-aici! Nu de alta dar să nu-i trag vreo flocăială să-i ție permanentul ista un an și mai bine! (În covora alinaută se aude cum copilul scîncește prin somn și Doruleana îl leagănă): Liuliuliuli! (După care se culcă de pat și adoarme pentru ca deîndată apoi să intre, obosit, Anton).

ANTON (incetinel): Sigur, doarme, ce-i pasă? S-a culcat odată cu găinile. Poate să tune, poate să fulgere, poate să vină potopul, ea, poftim: n-are treabă, n-o interesează! (face lumina mai mare, apoi se așază la masă, începînd să mînnce din flarurile aduse de Raruca). Im, faină bucatăică mi-a mai adus! Acu', las că și mie mi-i foame, dar, oricum, o crozviră de bată! ca asta face toate paralele! Dacă mai era și-o pătlăgică-două din cele murate care să țîțic-n gură cînd muști din ea, era și mai și! Nu era rău nici niște mujdei de usturoi (cătă spre Doruleana și-și aprinde o țigară) E și ea frîntă, biata Doruleana! (Dă cu ochii de-un ziar pe care-l cercează) Așa! Vrasăzică tot nu se astîmpără ăștia, dom'le! Hm? Unde se înlîmplă asta? Aaa, sigur! Încă nu s-au învățat minte să lase acolo lumea-n pace. A-șa! (face lumina mai mică, apoi se strecoară în așternut lîngă Doruleana). Așa! Tu dormi? Ei, dormi ori ce faci? Doarme!

DORULEANA (ridicîndu-se într-o rină):

Ce tot vrei de la mine?

ANTON: Nimic! Taci și dormi.

DORULEANA: Bine.

ANTON (după o scurtă pauză): Ascultă, femeie!

DORULEANA: Ce-i?

ANTON: Sau, mai bine, lasă!

DORULEANA: Dar mai isprăvește odată cu ciuciuletele cel de țigară, că mi-ai amărit și sufletul! Te-am rugat de-o mie de ori să nu mai duhănești în casă, c-ai să otrăvești inima-n copilul ăsta.

ANTON: Bine, gata.

DORULEANA: N-ai fumat acolo pe unde-ai umblat? Tragi din mărășeasca aia ca un șarpe și-apoi îmi vii și toată noptica te-aud: co-ha, co-ha! Tușești, de zbîrnie uneori ferestrele.

ANTON: Gata, gata! Numai că și tu...

DORULEANA: Eu, ce?

ANTON: Dar cine stă și mă ține uneori cu becul aprins pînă după miezul nopții? Cine foșnește ia așa, foile cărților celor?

DORULEANA: Dar ce, vrei să rămîn numai cu nouă clase cîte le-am învățat?

ANTON: Ooo, c-ai s-ajungi bubă de carte, ai să devii mare profesoară.

DORULEANA: Mare profesoară, nu, dar una așa, mai mititeluță ca să-mi dau și eu măcar bacalaureatul, poate că da!

ANTON: Om trăi și-om vedea.

DORULEANA: Om. Deocamdată sînt într-a zecea, la fără frecvență. Dar, mă rog, sînt?

ANTON: Noapte bună.

DORULEANA (după o pauză ghiontindu-l): Și, mă rog, la ședință, ce-a fost?

ANTON: Hm?

DORULEANA: Ce-ați avut de discutat acolo?

ANTON: Noi?!

DORULEANA: Dar eu?

ANTON: Ce să fi discutat? Diverse.

DORULEANA: Diverse ce?

ANTON: Probleme, femeie!

DORULEANA: Și nu țipa așa c-ai să sperii copilul.

ANTON: Păi dacă mă sîcîi atîta!

DORULEANA: Eu nu trebuie să știu ce-ați discutat?

ANTON: Tu ai de gînd să mă lași să dorm, ori nu?

DORULEANA: Te las.

ANTON: Ei, atunci lăsat să flu.

DORULEANA: Bine.

ANTON: Așa.

DORULEANA: Dacă-i așa, așa să fie. Să te mai simțesc eu cumva lingușindu-te, corcolindu-te și lipindu-te pe lîngă mine, că, de ți-oi da un brînci ajungi în celălalt perete și te fac bazorelie!

ANTON: Uite că s-a și supărat.

DORULEANA: Dar ce, vrei să rîd?

ANTON: Nu, dar ți-am spus ce-a fost. Parcă cine știe ce-a fost? O ședință ca toate ședințele: întreținerea culturilor, problema cu stîna, chestia cu creditele și cu plata ratelor la bancă, construcțiile zootehnice pentru porcine, problema camioanelor, reparti-

zarea unui inginer zootehnic, destul, nu?

DORULEANA: Și-n rest?

ANTON: În rest, ce să mai fie?... propuneri, discuții, sugestii, vorbărie, nervi, lutun, pretenții. Treabă pînă peste cap. Nici bine n-am terminat ordinea de zi că, hop! ne-am pomenit că dă buzna peste noi Pelaghia. Era și Saveta și Orlansa și mai erau pe sală nu știu vreo cite; toate c-o falcă-n cer și cu una-n pămînt, cînd au auzit de porcine.

DORULEANA: Și-și?

ANTON: Ne-au stricat ședința!

DORULEANA: Păi de ce?

ANTON: Știe-le cioarele. N-o cunoști pe Pelaghia? Să te ferească sfîntul să te zugrăvească una ca dînsa. L-a luat în focuri și pe președinte.

DORULEANA: Da-da-da-da! Și?

ANTON: Ele știu ce-au pus la cale și ce piatră scumpă or fi fîert; însă, fiindcă era pe-acolo și secretarul sfatului, a nimerit și el în moara nanei Maluca și a celorlalte care au început să-i țină hangul că cică nici pome-neală în legătură cu căsoaia, cu dără-pîntăura aia de casă.

DORULEANA: Și, pînă la urmă ce s-a decis?

ANTON: Pînă la urmă s-a spart ședința și-au ieșit afară toate, trecînd în sala unde era adunată lumea la televizor, tovarășul vicepreședinte le-a făcut gîște, Birsan, roșu de minie, a prins a răcni la ele, că nu se poate, iar eu am plecat, că miine mă-nham din nou în zori de ziuă la complexul ăla zootehnic. Și-am venit acasă și n-am vrut să pricep chiar mai nimic din toată gălăgia de-acolo și asta-i toată istoria, că mi se-nchid ochii!

DORULEANA: Tt, tt, tt, ca să vezi cite se mai pot întîmpla! Și doar le-am spus lîmpede. (Lui Anton). Ce, ai și-a-dormit?

ANTON: Hm?

DORULEANA: Dar deșteaptă-te, bărbate, că doar n-ai cărat piatră cu spinarea să te doboare pînă-ntr-alta somnul. Ridică-te și lămurește-mă, că-s tehuie de cap. Ce s-a întîmplat?

ANTON: Doar ți-am povestit.

DORULEANA: Nu mi-ai spus nimica. Spune ce s-a petrecut concret, acolo?

ANTON: Eu să spun?

DORULEANA: Dar ce, eu am fost acolo?

ANTON: N-ai decît să faci cercetări miine dimineață, cînd ai să le vezi pe

toate, și pe Palaghia și pe Saveta și pe Vironcea.

DORULEANA: Vrasăzică era și Vironcea?

ANTON: Era. Noroc c-a venit și Macovei, altfel cred că tovarășul vicepreședinte nu scăpa nevătămat dac-o fi scăpat pînă la urmă că eu, cînd s-au încalzit lucrurile și cînd Tudora a strigat la tovarășul Birsan și după ce el le-a strigat „gîștelor, gîștelor” hop! că s-au năpustit toate și l-au împins în sala de ședințe cu sila, noroc că n-au dat jos aparatul de radio.

DORULEANA: Bată-te să te bată de om, că altfel nu ți-oi zice.

ANTON: De ce să mă bată, că doar ți spun ce s-a întîmplat și de unde s-au încăierat?!

DORULEANA: Ei, asta-i: de ce s-au încăierat?

ANTON: Dar tu n-ai auzit cînd ți-am spus că eu nu vreau și nu mă pricep și nu-mi convine în calitate de constructor să mă angajez la o muncă pe gratis?

DORULEANA: Trebuia s-o întreb pe Vironcea, să te fi lămurit ea.

ANTON: Să mă mai ia în unghii și pe mine?

DORULEANA: De ce să te ia? Are ceva cu dumneata?

ANTON: Se vede lucru că are, fiindcă, îndată ce i-am pus în vedere că eu nevestei-mele nu i-aș permite să ia așa, la trei păzește pe-un secretar de consiliu ea, ha!, la mine, zicînd că de fapt, una ca tine ar fi ațîțat focul, iar acum, cînd e la greu cu problema, ia-o de unde nu-i.

DORULEANA: Care problemă?

ANTON: Pe mine nu mă interesează. Și-apoi, știi tu perfect de bine care problemă. Însă eu nu mă iau după mintea femeilor, ți pe ele cît or țipa, cum țipa chiar Minodora care, se știe, nu-i una dintr-acelea căreia să-i sară mințile pe gură ca la celelalte.

DORULEANA: Dar Minodora ce zicea?

ANTON: Zicea că și femeile au drept azi la cuvînt. Și-a vorbit, ce-i drept, cuviincios, a vorbit ca din carte și-a spus că noi, aici, în comuna asta, destul a fost o vreme cînd am trăit ca la spatele lui Dumnezeu și că acum a venit, în sfîrșit, timpul cînd Moldova poate să devină pe zi ce trece, să devină chiar mai ceva, mai civilizată, de, cum e, de exemplu, Elveția și mai nu știu cum. În sfîrșit, tare așezat și

cuminte a vorbit fata, însă secretarul consiliului iar a strigat că nu se poate.
DORULEANA: Ce nu se poate?

ANTON: El știe ce se poate și ce nu se poate, că doar nu m-am băgat în scâfirlia lui să-i citesc gindurile. Mai ales c-au sosit la Țuică și Orlansa și Ileana și au început și ele cu gura.

DORULEANA: Vrasăzică era și Ileana?

ANTON: Da, și Ileana și Finareta și Mălina... ce să ți le mai înșir pe toate, doar le cunoști? În fine, l-au înconjurat pe secretar și au prins a-l înghionti zicind că de mult îl tot invită ele la o ședință, dar că acum chiar că l-au prins și l-au strins cu ușa; și ce-i acum înăuntru acolo, îi prăpăd, că eu abia am luat-o din loc și-am plecat și-am venit și lasă-mă să dorm că-s mort de oboseală, și-s ciudos.

DORULEANA: Vrasăzică-s toate acolo. (Se îmbracă repede).

ANTON: Toate, toate, cred că-i plină sala.

DORULEANA: Frumos, foarte frumos. Și mie nu-mi sufli un cuvântel.

ANTON: Dar pină acum ce-am făcut eu?

DORULEANA: Ei, lasă că imediat is și eu acolo să văd și să pricep odată ce-i. Ai grijă de copil, auzi? Eu m-am dus întins acolo, că dacă stau aici, arde așternutul sub mine, arde-l-ar otrava pe tovarășul Birsan! Da, ce mult are să ne mai steie el în curmeziș și-o să ne mai tot țină predică? Că doar dacă-i pe-aceia sint și eu membră de partid, plus deputată comunală și cunosc, doar ni s-or deschis și nouă femeilor înțelegerea și putem merge pe picioarele noastre, crăpa-le-ar rinza celor care ni-s contra și ne fac în pofidă, ne fac parcă anume în ciudă. Întins mă duc, chiar acumă acolo să le spun, eu ce și cum. (Iese, în timp ce copilul începe să scîncească).

ANTON: Ori a înnebunit de-a binelea nevastă-mea, ori e deșteaptă din caleafară! Acum ce mă fac eu cu copilul? (Începe să-l trăgălească) Digi, digi, digi!

— CORTINA —

Tabloul 5

(O parte din avant-scena unei săli de ședințe de unde, înainte de ridicarea cortinei, se aude tumult de glasuri întăritate și frînturi viitoare de vorbe ce se întretaie, astfel ca: „No, no! Ce vorbești?

Da, Niciodată! Nici așa! Hopa, Nu-nu-nu!”, pentru ca după ce cortina se ridică, să-l vedem la pupitru pe Macovei, care încearcă să facă tăcere, înclinînd o mină liniștitoare asupra femeilor care stau ceva mai departe pe două bănci laterale, dispuse de-a dreapta și de-a stînga lui!)

MACOVEI: Dac-or hotărît că nu se poate, nu se poate, dragele mele!

TUDORA: Ba trebuie să se poată.

PARASCA: De ce, adică-tea, să nu se poată?

MACOVEI: Pentru că-i cu carte și cunoaște legea.

MALUCA: Fi-i-ar cartea a nu știu cui. Dar ce, noi sîntem analfabete, lovrăse?

ORTANSA: Dar aveți oarecă de răbdare, nevestelor. Mamă, c-am transpirat toată de cînd strig și nimeni nu vrea să m-audă.

MĂLINA: Eu de la bun început am spus să nu ne băgăm capul sănătos sub evaghelie, luîndu-ne așa, după hăchitele nevestei lui Anton.

VIRONCEA: Cînd ai spus, lele? Că de la dumneata nu-nțelege nimeni ce vrei și ce nu vrei.

PARASCA: Ar trebui să se simțească la obraz.

FINARETA: Eu mă duc acasă, că nu mi-oi cheltui noaptea aici, doar miine am treabă.

ILEANA: Cine știe în ce ham și în ce pozna-om mai intra!

ANICA: Chiar așa, chiar așa!

MACOVEI: Tovarășul Birsan or vorbit destul de lămurit; la noi încă nu-i cazul; fără cît înții altele ne trebă!

VIRONCEA: Dar ce, noi nu sîntem din țara asta?

SAVETA: Poate la anul, tu, după ce-om mintui cu crescătoriile.

MĂLINA: Așa, așa: nici toate-ale doctorului, nici toate-ale duhovnicului.

VIRONCEA: Iar începi s-o scalzi, lele?

MĂLINA: Mde, am grăit și eu așa.

RARUCA: Cu doi pepeni într-o mină, nu se poate.

ILEANA: Dar tu ce te-amesteci? Ce, ai copii care-ți plîng acasă? Vorbească-nți celelalte cu greutate.

MALUCA: Ba să vorbească și ea.

VIRONCEA: Numai să n-arunce piper în sare străină.

MĂLINA: Din parlea mea...

TUDORA: Știm, știm, îți cunoaștem și dințisorii din gură.

FINARETA: Că acolo este treabă, și nu m-oi speti eu din pricina hambiței nu știu cui.

MĂLINA: Nu se poate și asta-i. Și nu ne mai poate ajuta nici brigada de construcții.

ORTANSA: Trebuie să se poată, dacă i-om convinge.

ILEANA: Dacă n-a sosit momentul, nu crapă oala.

MINODORA: Of, văd că strașnic vă treieră gura la o seamă, cu toate că doar noi în de noi ne-am sfătuit și-am chibzuit și toate-ați promis marea cu sarea.

MĂLINA: Eu nu, fătuc.

VIRONCEA: Să nu apuci foc cu gura, lele Mălină.

MALUCA: O zis și ea o vorbă.

FINARETA: Eu chiar că mă duc.

PARASCA: Lasă, nu te mai apuce așa un curaj la călcie.

FINARETA: Doar v-am spus că stau ca pe jărat.

MACOVEI: Eu mai vorbesc ceva aici, sau fs slobod?

PARASCA: N-are ce mai grăi, dacă-i ține partea tovarășului Bîrsan.

ORTANSA: Stai jos, tovarășe Macovei, că și din pricina dumatăle a ieșit cu gîlceavă.

MACOVEI: Eu propun ca întîi și-ntîi să se facă un memoriu la județ, să-l cerceteze aci tovarășul secretar Bîrsan.

TUDORA: Jos cu propunerea (între Bîrsan).

SAVETA: Jos cu propunerea! Hooo!

MACOVEI: Să nu tipi și să nu te burici la mine, lele Saveta.

VIRONCEA: Taci, Macovei, pîrli-te-ar șperla de om, că mică acasă îmi spun-nei că ești pentru.

ANICA: Da'mai mintuiți odată, că-s sătulă de huiet.

ORTANSA: Taci, că ești o văicăreață.

BÎRSAN: Gaia, tovarășe, gata. Uite, din cauza voastră, nici n-am putut auzi bine ce-mi spunea județul la telefon. Liniște!

MINODORA: Liniște și hodină cu noi n-ai să ai, tovarășe secretar, dacă n-ai să fii, pină la urmă, om de înțeles.

ORTANSA: Noi am început să discutăm înainte de-a fi chemat dumneata dincolo, la telefon, și-am crezut c-ai să ne dai ascultare.

MINODORA: Nu să ne repezi cît colo.

BÎRSAN: Ei bine, și ce, trebuie să vă certați? Doar aici sinteți și sintem

cu toți și cu toate ca-ntr-o familie.

Tocmai noi între noi să ne certăm?

ILEANA: Dar cu cine naiba să ne sfădim? Cu turcii?

ANICA: Cu ei n-avem nimic de împărțit.

ORTANSA: Și cui să ne jelim?

TUDORA: Cui să ne adresăm? (Între pe undeva prin sală, neobservată, Doruleana, imprimînd un ritm tot mai alert ședinței).

BÎRSAN: Eu înțeleg ce vreți de la mine, însă aprobarea nu pot să v-o dau, deși eu singur am fost cel ce-a făcut propunerea la județ, rugîndu-i pe tovarășii de-acolo s-o studieze.

ORTANSA: D-apoi ne-o ieșit păr alb de cînd o studiază.

TUDORA: Să ne trimeată răspunsul.

BÎRSAN: Răspuns nu se poate trimite chiar așa, fiindcă problema e destul de gîngășă și trebuie analizată serios și în consiliul nostru popular. Numai că, după părerea mea, eu susțin sus și tare că acolo unde a fost conac și pe urmă crîșma și grajdurile și ce-a mai fost, neapărat trebuie să organizăm, dacă trebuie, o casă muzeu, doar se știe și din istorie și din popor că acolo, la fostul conac și la hanul cu pricina, care-au fost întîi ale lui Bodnărescu și pe urmă ale lui Miclescu ar fi poposit, nu odată, însuși Eminescu.

ILEANA: (avîntîndu-se din sală spre scenă, cu energie): La care Bodnărescu, tovarășe? La Samson, că aista o fost director la Pomirla 23 de ani. Și care, mă rog, Miclescu? C-o fi trecut pe-acolo Eminescu?! Foarte bine.

BÎRSAN: Vezi că știi? Unu-i Samson Bodnărescu și unu-i Ion Miclescu și tocmai de-accea noi, aici, trebuie să le păstrăm memoria. Pentru că Miclescu, de pildă, poet la '907.

DORULEANA (de undeva din fosa orchestrei): Da' mai desmiclescuiește-ne tovarășe Bîrsan și dă-l în plata lui de muzeu. Că, mă rog dacă-i cu adevărat că odată, cine știe cînd poate o fi stat, poate, poetul și prozatorul și dramaturgul Samson Bodnărescu și Miclescu și-o fi fost găzduit cîndva Eminescu, doar se cunoșteau, pe cîte știu, n-o fi nici un păcat dacă-om pune și-om așeza acolo, pe peretele casei, o placă, dacă sigur or dovedi specialiștii cine-au stat și cine-or fi poposit vreodată pe-acolo.

MACOVEI: Și asta se poate, dacă zice istoria, tovarășă Doruleana.

BÎRSAN: Nu prea știe ea nici istorie, nici folclor, nici nimic.

MACOVEI: Și-atunci ce-i de făcut?

BÎRSAN: Trebuie o documentație, trebuie un proiect de plan, trebuie o machetă că pe-aici au trecut și haiduci. A fost unul Baltă, a fost Terente, a fost unul Polisciuc.

DORULEANA: Uf, acu, ne-om documenta nu ne-om documenta, tovarășe Bîrsan, dar măcar scutește-ne cu Baltă și cu Polisciuc, arde-i-ar să-i ardă, că doară nu i-om aduna oale și ulcele și i-o expune la muzeu.

PARASCA: Și nici nu le-om pune ciolanele la borcan! (*Către Saveta*). Nu l-o pune feasta sub sticlă și ăluia, cum îi ziceai tu, Saveto!

SAVETA: Polisciuc, tu, și Terente.

DORULEANA: Cei care au meritat, i-o pus lumea și în cîntec, demult încă.

SAVETA: Se vede că i-o pus.

TUDORA: Poate-ți punem o placă de marmoră și dumnetale, tovarășe Bîrsan.

BÎRSAN: Tovarășe dragă, eu sînt funcționar numit de stat aici și nu permit să fiu luat așa. Sînt cel mai înalt funcționar de stat din comună.

DORULEANA: Bine, noi te respectăm, dar muzeul, cel puțin deocîndă n-are să se facă, ca să irosim degeaba atîta material și-atîta muncă.

BÎRSAN: Ce vorbești?

DORULEANA: Vorbesc ce știu, dar noi, femeile, noi am studiat problema și cu Samson Bodnarachi, cum i se mai zicea scriitorului, și-așa că dacă-am studiat-o...

BÎRSAN: Nu bănuiam eu că studiile voastre o să mă coste atîția nervi și-atîția peri albi.

ORTANSA: Află, tovarășe secretar, că noi sîntem toluși niște neveste și niște fete care încă studiem prea puțin.

DORULEANA: Mult, puțin, e inițiativa noastră, a femeilor! Și noi am hotărît, toate într-o inimă, să punem mină de la mină și să muncim cu palmele ori de cîte ori om avea răgaz, fiindcă acolo la fostele clădiri și la tot ce-a mai fost înainte vreme, vrem să ungem pereții, să dereticăm, să mermetisim totul și să facem în odăile care acum zac pustii și coșcovite ori se prăbușesc singure din picioare.

MINODORA: O să facem o creșă și-un cămin de zi și-o grădiniță...

ORTANSA: Și-o casă de naștere.

VIRONCEA: Și-o bucătărie!

DORULEANA: Și-o să facem totul exact, așa cum se face și prin alte părți de țară, o să construim totul prin muncă patriotică.

BÎRSAN: Ei, na, că nu-ți fi voi mai patriote decît femeile din celelalte județe.

RARUCA: Ba poate că sîntem, dacă-ți place.

ORTANSA: Chiar și sîntem, fiindcă dacă ne-ai bătut la oap cu istoria cu Mișculescu și Bodnărescu și haiducii, apoi ți-am putea spune și noi, la o adică, de Dragoș Vodă, care a venit de peste Prispol, pe la Cîrlibaba și a descălecat în Moldova.

BÎRSAN: Nu mai înțeleg nimic. Ce are Tanda cu Manda?

MINODORA: Are, are!

DORULEANA: Că dacă-i pe asta, află că noi, femeile de pe valea Moldovei ne-am putea lăuda, așa de-al dracului, că sîntem mai patriote decît toate celelalte din Moldova; fiindcă, precum este știut, nu toate moldovencele sînt ca noi, de pe valea Moldovei, dar toate femeile de pe Valea Moldovei sînt de la noi, din Moldova.

TUDORA: Îi bun cuvînt?

BÎRSAN: În sfîrșit, rămîne de discutat. Problema a doua însă-i alta și-i foarte serioasă.

TOATE: Care problemă? S-auzim! S-auzim!

BÎRSAN: Una și cu una fac două, tovarășe! Eeee... Că ia, mă rog, să-mi spună mie-aici, să-mi spui dumneata, tovarășă Doruleana, care-ai ridicat aici împotriva mea toate femeile și care te zbați și te frămînti, vrînd să mă obligi pe mine, să-ți pun la dispoziție, cu de la mine putere, o clădire bună-rea, ruinată cum este, dar care aparține statului, ce crezi? Dumneata cunoști legile țării? Cunoști ce anume reglementează codul civil al Republicii noastre?

DORULEANA: Poate.

BÎRSAN: Atunci să stăm strîmb și să judecăm drept. Se admite?

DORULEANA: Se admite, dar vreau și eu să te-nțreb ceva (*Se ridică pe scenă*).

BÎRSAN: Poftește.

DORULEANA: Mă rog frumos, tovarășe secretar, spune-mi și mie, dumneata știi ce anume reglementează codul familiei, codul mamelor care au copii? Că doar se știe, nevestelor; dacă ai copil mic, apoi înfașă-l, desfașă-l,

spală-l, șterge-l. dă-i țiftă, cîntă-i, culcă-l, iar șterge-l și iar primenește-l, iar dădăcește-l...

BÎRSAN: Și ce-mi spui mie toate astea? Ce-s dădacă? Mamă? Medic pediatru sau ce-s?

DORULEANA: În fine, să mă scuzi mătă-luță, dar nici cine știe ce mîndru odor de bărbat n-ai fi, dacă la cei treizeci și cinci de ani bătuți pe muche, cîți îi ai, ai rămas tot burlac.

BÎRSAN: Treizeci și doi.

PARUSCA: Apoi dacă nu s-o însurat singur pînă la douăzeci de ani și nu l-au însurat alții pînă la douăzeci și cinci...

TUDORA: Iar la treizeci de ani nu l-a luat măcar o cocîrlă de babă care să-l ducă la fete...

RARUCA: De-amu' înainte, tu, doar dracu' dacă-i mai găsește vreun mucegai de muier.

BÎRSAN: Lasă nu-mi purtați voi grija, că doar nu m-oi însura și eu ca ăia de la Vatra care, se știe: s-au studiat trei săptămîni, s-au iubit trei luni, s-au cîntat trei ani și se tolerează unii pe alții de treisprezece.

ORTANSA: D-apoi nici așa un fătăluș ca dumneata, bizînd că bondarul de ici colo și umblînd numai după mie-reu ursului.

VIRONCEA: Care ca un bondar? Ca un cocoș șef adjunct!

ANICA: Treaba lui.

BÎRSAN: Parc-aș fi intrat în haoticul lupilor, nu într-o adunare de lume.

MACOVEI: Eu mai vorbesc ceva?

MALUCA: Vorbește, vorbește, tovarășe. că tot nu te-ascultă nimeni.

FINARETA: Dacă mai stăm mult aici, acuși pierd noaptea și se duce.

ORTANSA: Atunci, să judecăm cum s-a zis aici: să stăm strîmb și să judecăm drept.

DORULEANA: Ce-i mai avea ăsta de judecat? Noi, tovarășe Bîrsan îți mai spunem numai trei cuvinte: aprobarea și treaba!

BÎRSAN: Iar eu numai patru cuvinte: nici una, nici alta. Păcatele mele, că ce mare domn oi mai fi și eu ca să pot cu de la mine putere...

DORULEANA: A fi domn, e o întîmplare, a fi om e lucru mare, tovarășe secretar (se coboară în sală). Că dacă așa-i povestea, ne-om duce și-om bate noi și la altă ușă și-om vorbi și cu alt-cineva, că doar știm drumul și ne-om pricepe ce să spunem acolo.

BÎRSAN: Față de mine nu aveți argumente. Eu vreau întîi argumente (intră în fundul sălii, croindu-și loc înainte, prin mijloc și avansînd spre scenă, Anton, ducînd în umăr copaia în care e îmbodolit copilul ce se aude rîcnind din rîspuțeri).

DORULEANA: Nu, iaca vin și argumentele, tovarășe secretar! Poftim!

ANTON (dîndu-i copaia): M-a scos din casă! Țipă de cînd te-ai dus ca din gură de șarpe! Răcnește de parcă l-ar fi împuns careva cu suvacul. Ia-l, mă rog, de pe capul meu, să nu-l văd, să nu-l mai aud, că m-a năcut!

DORULEANA (În vreme ce potolește copilul): Uite-așa stă problema, tovarășe Bîrsan! Și încă n-ai văzut-o dumneata, venind aici, pe una cum îi Canafira lui Oanță, cea care are o casă plină de băieți.

VIRONCEA: Da, da, o casă bucsită cu argumente.

DORULEANA: Așa. așa; doi în brațe, doi în mațe. doi de poală i s-agață și Mărica și Săftica, doar Maștei și Doroftei, care sînt mai mititei.

BÎRSAN: Păi ce să le fac eu dacă se plodesc ca iepuroaicele?

ILEANA: Nu răcni, tovarășe Bîrsan, c-ai să sperii copilul.

DORULEANA: Mai degrabă, fă bine și cată la starea civilă să vezi cîți copii are una ca leica Anghelina lui Mîntulescu.

ANTON: Las-o, dragă, pe Anghelina și nu te mai enerva dintr-ăsta lucru.

MALUCA: Că ți s-o zborși laptele și ți s-o face zăr de supărare, tu, și-i mai zmînti plodul la pîntece.

DORULEANA: Dar cîți copii are leica Anghelina, știe tovarășul secretar?

ILEANA: Are, are, ca vorba ceea: Cîte ploduri ai, țărane? / Doisprezece am, cucoane? / Unde-i culci, tu, mă țărane? / Pe pămînt, în lung. cucoane, / Unu'n pod și trei sub pat / Pe cuptor vreo cinci că-i lat.

ORTANSA: Poftim, și mai zice că nu ne trebuie creșă. Că nu-i cazul de grădiniță cînd sînt atîția copii.

RARUCA: Cîne-i are să-i trăiască, cine nu să nu-i dorească.

BÎRSAN: Și cu asta am terminat: au am dispoziție că nu pot să dau aprobarea fără deslegare de la organul superior!

MINODORA: O hotărîre de-a noastră bate-o sută de porunci de-a dumitale.

FINARETA: Acu, să zic că s-ar face și creșă și celelalte. Însă cine-a îngriji acolo de-atita ținăraie?

PARASCA: Găsim noi și cine, o-ho!

ILEANA: Găsim și ce să le dăm de mîncare.

BÎRSAN: Mai bine ați privi și-ați analiza mai bine viitorul, să vedeți ce se poate și ce nu se poate.

VIRONCEA: Am privit noi și-am analizat pînă-n fundul viitorului.

DORULEANA: Doar cu mîinele noastre o să reparăm localul. (Dă copilul Ilenei). Mai ține-l și tu, că-mi rupe mîinile.

ORTANSA: Tot ce vrem să facem, facem din agoniseala noastră, fără să cheltuim banii statului.

MINODORA: Lasă tu, că om ruga și conducerea cooperativei noastre să ne-ajute cu cele de trebuință.

ANTON: Sigur, sigur, fiindcă eu, unul, la construcții și reconstrucții, fără bani nu subscriu!

DORULEANA: Mai vorbim noi.

SAVETA: Cui despre mîncare, avem destule oi, avem brînză, avem...

RARUCA: Sînt la peste două mii numai mînzări, oi cu lapte.

SAVETA: Și le-om da numai crema laptelui.

MĂLINA: Are cooperativa noastră și porci și vaci, este și griu...

MINODORA: Și-or sta copiii la creșă și la cămin, or sta ca bomboanele la cutie, lu.

ANICA: Ba om face și-un mic dispensar.

ANTON: Eii, că-ți vrea acum și un staționar pentru copii.

FINARETA: Ce-o fi, ce n-o fi, i-om lăsa acolo.

PARASCA: I-om lăsa care la creșă, care la cămin, iar noi ne-om vedea de muncilița noastră, cumătră!

DORULEANA: Dacă-o fi nevoie ne-om duce și mai departe și-om spune noi acolo, că, aici sînt unii bărbați care disprețuiesc femeile, care ne urăsc, ne desconsideră ca pe un sex slab, inferior.

SAVETA: Asta vine curat ca un fel de ură de rasă.

ORTANSA: Bine spune tovarășa ingineră: niște misoghini, tu.

TOATE: Așa-i. așa-i! Dacă le-am fi roabe, ar fi bine!

DORULEANA: Mergem noi și acolo unde are să fie cazul.

BÎRSAN: Despre mine, mergeți unde vă duc ochii și picioarele.

FINARETA: Să se ducă Doruleana, doar n-oi lua eu cursa să chellui, să...

ORTANSA: Are să se ducă ea, că-i mai răzbătătoare.

RARUCA: O-leu, or mai fi ele și altele.

ILEANA: Ba ducă-se ea, tu că-i și-n biroul organizației de partid, a fost aleasă și deputată, și-n afară de asta, știe să te vrăjească cu ochii.

VIRONCEA: Ui de mine, Ileană, ia vezi să nu-ți scap cîteva vorbe mai zgomulate.

MACOVEI: Dă-o-n nevoie, Vironce.

ORTANSA: Dar n-o auzi cum fișcie din gură?

DORULEANA: Multe zice omul la supărare. Noi, însă facem creșă și cămin.

SAVETA: Că doar am grăit aici românește, tu. Du-te și...

MALUCA: Și, dasfidania!

MINODORA: Atunci de mîine, pornim la treabă.

TOATE: Pornim, pornim.

MACOVEI: Ce ai de zis, tovarășe Anton?

ANTON: Cînd vrea femeia, vrea și Scharaotchi!

BÎRSAN: Bine o fi zis cel care-a zis, că, dacă vrei să reușești în viață, ori te-nrăgostești de toate muierile, ori te prefaci că măcar din cînd în cînd, ești musai de părerea lor și rabzi așa cîine-clinește ca să-nu-ți aprinză pale-n cap și să-ți meargă buhul peste nouă holare. Acu', dacă-i pe asta, să vedem la ce capăt au s-ajungă.

ANTON: Ce să vedem? Acu', de răzăluit peretii și de uns or unge ele; dar ce fac cu podelele, dom-le, ce fac cu ferestrele, cu ușile, că acolo-i treabă de bărbat. E lucru de tîmplărie, este lucru de specialitate. Eu nu mă bag, nu mă angajez.

BÎRSAN: Fără noi n-au să poată.

MACOVEI: Oare?

VIRONCEA: Tu. hai acasă și nu mai lehai! Înțelesu-m-ai?

MACOVEI: Hai.

ANTON: E ora închiderii, nevastă. Gata, haidem acasă! Și te rog pe mine să nu mă mai complici. Eu mă abțin.

DORULEANA: Las că te descomplic și te desabțin eu, nu te teme!

-- CORTINA --

ACTUL III

Tabloul 6

(Peste câteva săplămini, într-o seară, pe o uliță a satului, pe unde Anton se întoarce încet spre casă, îngînînd o lîrîtură de cîntec și apoi oprindu-se să-și aprindă o țigară).

ANTON *(În fața cortinei)*: Amărit e omul, doamne, cînd se culcă și nu doarme. *(Sieși)* Ce mai laic, bălaie. Femeile-s femei: ori le iubești, ori le cunoști; cale de mijloc nu există *(intră Raruca)*.

RARUCA: Scară bună, tovarășe.

ANTON: Bună, bună.

RARUCA: Aaaa, dumneata ești?

ANTON: Eu, Raruca.

RARUCA: Să mor eu dacă te-am cunoscut din primași dată. Să știi c-ai să te-mbogătești.

ANTON: Lasă, mai bine sărac și curat.

RARUCA: Pari cam mîhnit. Ce ai?

ANTON: Nimic.

RARUCA: În orice caz, nu ești în duși buni! Ori poate mi se pare mie, că-i întuneric afară.

ANTON: Dimpotrivă, sînt bine dispus. Mai ales că, tot stînd de vorbă pe-acolo, pe la bufet, ba cu unul, ba cu altul, am prins sămînță de vorbă și răsad de zăbavă și nici nu știu cînd am dat gata la câteva măsuri de țuică, așa ca să mai uit de necazuri.

RARUCA: Vrasăzică, sînt și ceva necazuri?

ANTON: Puține: așa e omul cînd are ceva pe inimă.

RARUCA: Nu te cunoști de loc că ai băut.

ANTON: Doar n-oi fi vrînd să mă vezi măsurînd ulița încolo și înapoi.

RARUCA: Doamne ferește, dă-o-n minie de băutură. Și măcar cinstit-ai bună țuică?

ANTON: Ași, de unde?!

RARUCA: Și crezi că-ți face bine?

ANTON: D-apoi rău de ce?

RARUCA: Așa prelind o seamă și zic.

ANTON: Povești. Uite, eu, cînd am curaj și cînd am vreme, trag cîte-o drojdioară — două și n-am nici pe naiba.

RARUCA: Am auzit eu că nu numai cîte una, două.

ANTON: În fine, două, trei... dar atît.

RARUCA: Și, singurel?

ANTON: Ei, na! Sînt eu omul care să boa așa de unul singur?

RARUCA: Știi și eu? Iacă, bunăoară, pe mine, una, nu te-ai îndurat să mă servești niciodată.

ANTON: Poate că încă nu-i timpul pierdut. Într-o bună zi, cine știe?

RARUCA *(ofînd)*: S-a cam trecut iarba de coasă, dragă.

ANTON: Fii serioasă, cine ți-a băgat în cap una ca asta?

RARUCA: Am și singură puțină minte ca să-mi dau seama de alîta lucru.

ANTON: Iartă-mă, dar parcă n-ai fi în apele tale. Glumești, zău.

RARUCA: Ba, pare-mi-se, din păcate, sînt singura fată în toate mințile, măcar din comuna asta.

ANTON: Lasă că, tînără ești, frumușică ești.

RARUCA: Da, ca mîine, poimîine ai să mă joci la nuntă.

ANTON: Păi, nu?

RARUCA: Ei, dacă aveam și eu parte, dacă avem noroc, ca Doruleana, de-un om de ispravă...

ANTON: S-o mai găsi el măcar vreunul și pentru tine.

RARUCA: Ca tine, nu dragă. Iartă-mă că-ți spun deschis.

ANTON: Vorbești serios?

RARUCA: Prea serios, dragă.

ANTON: Vezi, bagă de seamă: prea mă dragălești astă seară și s-ar putea să-mi treacă prin minte cine știe ce trăsnași și prăpăstii.

RARUCA: Nu mă-nspăimînt eu de asta!

ANTON: Nu de-nspăimîntat e vorba.

RARUCA: De orice-ar fi, tot una-i.

ANTON: Mă, dar să știi că ești mare hoțomană. Dacă vrei tu, sucești la iuteală capul cuiva.

RARUCA: Atunci, fă-mă, mamă, hoțomancă!

ANTON: Nu cumva te-o fi pus la cale nevastă-mea să-mi faci nițică curte, așa ca să-mi încerce buna credință?!

RARUCA: Ea?! O fi avînd ea alte treburî, mai interesante, decît ca să mă facă nadă pe mine, ori să mă arunce pradă în gura lupului.

ANTON: Atunci, bine face.

RARUCA: Nu știu dacă face chiar prea bine ce se aude că face.

ANTON: Dar ce face? Muncește, învață, termină acuși clasa a X-a...

RARUCA: Termină, terminăm noi vreo nouă clasa a X-a. Numai că lumea, de ce-i lume, dacă n-o mai scorni cîte și mai cîte.

ANTON: Despre ea?

RARUCA: Eu știu?!

ANTON: Uite ce, Raruca! Tu îmi ascunzi mie ceva și află dacă nu-mi spui despre ce-i vorba, mă supăr pe tine. Doar nu ne cunoaștem de ieri, de-ălaltăieri.

RARUCA: Și?

ANTON: Doar vii pe la noi, ești prietena casei noastre. ești prietena nevastă-mii.

RARUCA: Numai a tovarășului tehnician nu sînt.

ANTON: Ba, și a mea.

RARUCA (*încirgînd degetul arătător*): Să se facă așa al de minte?

ANTON: Să! Nu mi-ai adus tu mie în cîteva rînduri niște pastramă de batal clasa-ntia? Și încă mai nu știu cîte altele?

RARUCA: V-am adus la amîndoi.

ANTON: Foarte mulțumim. Era faină.

RARUCA: Dacă bănuiam că-ți place chiar așa de mult, îți mai aduceam. Și chiar o să-ți mai aduc. Doar mă și pornisem la voi.

ANTON: Vezi că sîntem prieteni?

RARUCA: Poate de-acu-nainte, dragă!

ANTON: Dacă mă iei iarăși cu dragă, păzește-te, s-ar putea să-ți spun și eu la fel, dragă, și-atunci...

RARUCA: Ei, și? Ce-ar fi dintr-asta?

ANTON: Să nu zic vorbă mare, însă...

RARUCA: Însă ce?

ANTON: Mde, i se mai întîmplă și lupului bătrîn ca măcar odată la o sută de ani să se înfrupte dintr-o mioară.

RARUCA: Și? Doar nu ne-om apuca să stîrpinim oile din pricina lupului?

ANTON: Atunci, dacă am să zic și eu așa; fă-mă, doamne, lup?!

RARUCA: Și?

ANTON: Tu n-ai nimic de spus?

RARUCA: Ce să spun? Am să zic și eu ori hau! hau! ca lupul, ori be-he-he! ca o oiță neștiutoare, supusă și cuminte.

ANTON: Și dac-o să ne latre cîinii?

RARUCA: Asta-i meseria lor, dragă. Parcă de Doruleana, mă rog, cît o fi ea, de cînd e, responsabilă comisiei de femei și cît o fi de deputată, nu zic o seamă așa și pe dincolo?!

ANTON: Dar ce anume zic?

RARUCA: Ei, ce știi tu, dragă? Tu cu construcțiile tale te duci din sat la lucru, dar lumea vede, aude și vorbește.

ANTON: E ceva grav?

RARUCA: Relativ. Totu-i relativ.

ANTON: Cum anume, totu-i relativ?

RARUCA: Vai, dar tare greu de cap mai ești?

ANTON: Greu, ușor, asta-s.

RARUCA: Și ce poțeste atunci de la mîne? Doar n-am să m-apuc să-ți povestesc aici în drum, totul? Cine știe de unde apare vreun dulău și face bleau! Hai mai bine și-om pleca de-aici.

ANTON: Unde să mergem?

RARUCA: Dacă vrei și te bizui, poți intra și la noi o idee! Mama îi dusă la Bașeu la o soră. Abia mîine vine. Așa că putem vorbi totul. Mergi?

ANTON: Eu?!

RARUCA: Dar eu cum vin la voi? Ce, te-am mîncat?

ANTON: Asta-i adevărat.

RARUCA: Vezi că totu-i relativ?

ANTON: Bine, merg, dar nu stau mult.

RARUCA: Cît poțeste! Că pe urmă tot trebuie să trag o fugă și pe la voi, s-o văd pe Doruleana.

ANTON: Mde! Vrasăzică, așa cu soția mea dragă?!

RARUCA (*îndreptîndu-se spre ieșire*):

Mde! Chiar dăunăzi am auzit-o pe lelea Palaghia, spunîndu-i în șoaptă Ilenei: „Tu, zice, lelea Palaghia, mi-a spus Cristina lui Ilaș că i-ai fi spus secretul de care ți-am spus să nu-i spui”. — „Cum așa? face Ileana. Doar i-am spus destul de bine să nu-ți spuie ce i-am spus!” — „Ei, iaca așa! zice lelea Pelaghia. I-am spus să nu-ți spuie de Doruleana și de Macovei! Așa că, te rog, să nu-i spui că ți-am spus că ei amîndoi de cînd ne-am pornit cu munca patriotică acolo la Bodrarachi, ce mai? Toată ziua, hi, hi, hi! și ha,ha,ha! amîndoi (*Cître Anton*). Înțelegi, dragă?”

ANTON: Parcă, parcă înțeleg eu ceva. Spune-mi, ai vre-o țuică ceva prin casă?

RARUCA: Este! Este ceva, mai este și — un rest de pastramă.

ANTON: Atunci, ia hai, dragă, și mi-i istorisi totul!

— cortina —

Tabloul 7

(*În aceeași seară, în același decor din tabloul 4, în cadrul căruia, în timp ce personajele stau care și unde pot, unele torcînd, altele cosînd ori împlinînd și cu toate dînd ascultare Dorulenei care continuă a le face o lectură dintr-o carte.*)

DORULEANA (*citind*): Prietene crescute la oraș / fără milă, ca florile în fereastră, / prietene care încă niciodată n-ai văzut / câmp și soare jucând subțiri înfloriți / vreau să te iau de mină / vino, să-ți arăt brazdele veacului. / Pe dealuri, unde te-ntorci, / cu ciocuri înfipte-n ogor sănătos / sunt pluguri, pluguri, nenumărate pluguri: / mari păsări negre / ce-au coborât din cer pe pământ... / Ca să nu le sperii / trebuie să te apropii de ele cîntînd. / Vîno-ncet!.

ORTANSA: Așa-așaaa! Ei, și-acu, ca de obicei la cercul nostru de lectură, ia să vedem care știe cine-a scris versurile pe care le-am ascultat?

MINODORA: De data asta poate că știe și lelea Maluca.

MALUCA: Ași! Că al meu moșneag, cînd vine de la câmp ori de la pădure, numai cu poezile mă drăgălește și numai ghiersuri îmi cîntă toată noaptea la ureche ca un privighetoi.

TUDORA: N-o fi Ion Pillat, tu?

DORULEANA: Altul și mai mare, Tudora. E vorba de poezia *Pluguri* a lui Lucian Blaga.

ILEANA: Ei, vezi? Tot plugurile, săracele, ce mai!? Lumea cîtu-i de deșteaptă de la plug mîncare-așteaptă.

ORTANSA: Mă rog, fie și pe a dumitale, dacă ții numaidecît, însă...

TUDORA: Ee, păi asta-i poet mare, am cetit și eu din el. Are și teoria cu spațiul mioritic.

SAVETA: Care spațiu, tu?!

DORULEANA: Spațiul mioritic, dar asta o să învățăm noi de-abia în ultima clasă de liceu.

MACOVEI: Dar ce-i greu de-nțeles aici? Spațiu fi spațiu și mioritic... Trebuie să fie vorba de-o teorie a imajului comunal.

MINODORA: Ole-leu, bade Macovei dar multe grăunțe-ți mai trebuie la moara minții! Ești slab aprovizionat, zău.

MACOVEI: Las-c-am șuguit și eu! Atîta lucru cred poeții mari dintr-astăia nu cresc așa ca bureții după ploaie! Cine știe cîtă apă o să mai cură pe Moldova pînă s-auzi c-or mai răsări undeva altul la fel.

VIRONCEA: Ba cu una mulțămîită-aș fi să am unul al meu, mai mărunțoc, numai să fie-al meu, dragu-mamei!

MACOVEI: Noa, nu-l mai dezmiarda încă de pe-amu și nu-i mai căta-n coarne, că cine știe ce pomană o mai fi!

ILEANA: Păi de ce, Macovei?

MACOVEI: Treaba mea!

VIRONCEA: Amu, dacă te-oi întrebat lumea, spune de ce, dragă?

MACOVEI: Ce să vă spun?

DORULEANA: Spune, spune!

PELAGHIA: Dacă te roagă și ea, spune.

MACOVEI: Bine, am să spun.

TUDORA: S-auzim, hai.

ANICA: Dar ce poate ști omul? Lăsați-l în plata domnului și nu-l mai necăjiți.

PARASCA: Destul umblă din urma noastră toată ziua, cu aparatul acela de radio care ne tot cîntă, plus că ne ajută la lemnație.

MALUCA: Păi altfel iar mai veni atîta popor de femei la treabă, la uns și la grijit?

FINARETA: Aleluia!

MĂLINA: Ei, spui?

MACOVEI: Ce să mai spun?

MINODORA: Spune, tovarășe! E-adevărat c-o să răstoarne Vironcea căruța și-o să nască?

MACOVEI: Da, și?

DORULEANA: Și-o să-ți faci un lucru de băiet. Da?

MACOVEI: Nuuu.

VIRONCEA: Nu?!

MACOVEI: Vezi bine că nu.

ILEANA: Sigur! Lui o să-i faci o fată, așa, care să semene la ochi și la sprîncene numai cu Doruleana.

MACOVEI: Da'de unde știi dumneatale? Doar ești prima ființă cu care-amu ia vorbesc treaba asta?!

DORULEANA: Așa-s femeile, tovarășe Macovei: unele știu foarte bine mai ales ceea ce n-au învățat de loc.

VIRONCEA: Iha, de-ar fi fată, ulululuuu, doctoriță o face mama.

MACOVEI: Da, doctoriță la dispensarul ori la staționarul care-o să fie aci.

VIRONCEA: Ba chiar poate la policlinica cea mare din Suceava.

PELAGHIA: Numai să nu fie ca feciorul lui Buțureanu.

MALUCA: Care, tu, uite-l relele?!

ILEANA: Ionuț, fa.

SAVETA: Studentul?! Pletosul ceala?!

MACOVEI: Da, știu eu, știu care. Zic mai ieri către mumă-sa: „Ce-ți face feciorul ăla mare la București, leică dragă?” „Învată să scoată aur din praf și din pulbere!” — Păi cum vine asta, leică dragă?” „Îl student” zice. Ș-apoi ce?!” — „Apoi, ce să fie? Că nu știu, dragă doamne. Știu doar că pînă or scoate aur din praf și din pulbere, face praf și pulbere bănuții noștri de-acasă. Că moreu cere frîncuți de-i cheltuie pe

cite fleacuri, de-or să-i stâlcească tal-su oasele cînd or veni acasă!"

MINODORA: Păcat de el că-i simpatîc. (Macovei iese).

ORTANSA: Brînză bună...

PELAGHIA: Parcă nici n-ar fi din neamul și din sămînța lui Buțureanu.

DORULEANA: Tată-său-i om vrednic.

ILEANA: Las-că pin-a tras la rîndea scîndurile alea...

TUDORA: Dar le-a tras?

FINARETA: Ori cu el, ori fără el...

MINODORA: Fără el, nu mai avem cîine știe ce mare spor cu lucrul, cîtu-i lumea și pămîntul.

DORULEANA: Ș-apoi, el i-a adus pe Roșca și pe celălalt.

ANICA: Și pe cei care lucrează amîndoi la lemnărie.

MALUCA: Da, au păsuit ușile și tocurile de la ferești.

ORTANSA: Și dușumelele din odăile alea din față.

FINARETA: Și ce așa mare lucru?

PARASCA: Păi să te fi văzut pe tine că pui mîna pe bardă și cioplești.

MĂLINA: Și-așa, și-așa, tot se făcea, cînd se făcea, dacă se făcea.

MINODORA: Dacă nu umbra Doruleana și dacă nu bătea trei dumuri pînă la primul secretar, nu se pornea lucrul.

DORULEANA: Lăsați-mă, doar nu vreți să-mi faceți statuie fiindcă am căpătat acolo o aprobare.

FINARETA: Mai bine ne-ar cînta ceva aparatul cîntă al lui Macovei, că al vostru vîd c-a amuțit.

VIRONCEA: Nu, că-i dus, tu, Macovei cu aparat cu tot.

MALUCA: Și nu mai vine?

VIRONCEA: Ba vine el, că-i plecat după niște baterii.

MINODORA: Mai bine-am mai aduna ceva bani pentru sticlă la geamuri.

FINARETA: D-apoi noi strica eu banii de la avans, pe ce?

PELAGHIA: Mai deie și de la conducere, de la cooperativă.

ILEANA: Mai pune-l la cale, Doruleana, și pe bărbatu-tău, doar e-n consiliu și-i cu brigada lui de construcții, ce dracu? Și mai scoată și din buzunar de la el și să deie, că pe ce cheltuiește?

DORULEANA: Las-că nu bea banii cu mîndrele.

PELAGHIA: Și să vină și el să ne-ajute, să bată acolo un cui.

ILEANA: Că nu i-or cădea galoanele!

MINODORA: N-are vreme.

VIRONCEA: Dar al meu cum vine?

PELAGHIA: Al tău tremură ca răcitură, tu, numai cît te uîți la el.

ANICA: Și ce-i treaba ta?

MALUCA: Zi-le bărbați la toți și asta-i: rău cu ei, rău fără ei.

TUDORA: Dacă ar fi după mine, i-aș lăsa să facă doar cite-un copil doi, și după aceea, să iertați. i-aș clpaoni pe toți.

MINODORA: Văileu, dragă, dar buruie-nos mai vorbești.

PARASCA: D-apoi ce, nu vezi c-au ieșit acu, o scos știința fel de fel de invenții, de nu mai face berbecul doi bani?

MALUCA: O fi ea știința știință, nu zic, tu, dar berbecul tot berbec rămîne.

MĂLINA: Eu ce să mai zic?

ORTANSA: Nu mai zice nimica, fiindcă și-așa n-ai nici o opinie.

MĂLINA: Ba am. *Depandă* cu cine-s în relații.

ANICA: Are dreptate Mălina!

DORULEANA: Are, are, fiindcă doar sinteți două capete sub o singură broboadă amîndouă.

PELAGHIA: Vorbiți, vorbiți drept degeaba, degebuța.

ORTANSA: Așa-i la clacă.

SAVETA: Era bine dacă venea și Raruca. Poate ne-aducea vreo veste în legătură cu dranița pentru acoperiș.

PELAGHIA: Hanțușca aia? Cine știe pe unde-i sticlesc ochii!

MINODORA: Păi de ce are ochi verzi? Uite-să-se cu ei la cine-i place.

ILEANA: Mde, m-aș mai răsufila eu cu-o vorbuliță, dar îi cam strîmt în casă.

ORTANSA: Ia nu mai birfiți fata. A fost criticată săptămîna trecută în ședință? A fost!

ANICA: N-ai ce-i face. Una ca dînsa, cum să zic să n-o scîntesc. Uneori îi pare și ei rău. Se zice însă că într-o zi, s-ar fi dus o iadă la Dumnezeu și i s-ar fi plîns: „Doamne, zice ea și întrebă, cum se face că m-ai osîndit să fiu cu hrană la atîtea făpturi de pe lume?” „Ce să-ți fac, iado dragă? ar fi zis Dumnezeu. Cînd mă uil la tine, mai că te-ai înfuleca și eu!”

MĂLINA: Lăsați-o că-i destul de rușinoasă pe cite știi eu.

PARASCA: Păi rușinoasă-i numai femeia cea care nu-i cuminte. după cum apa sărată toldeauna-i mai răcoritoare decît cea dulce.

ORTANSA: Nu mai birfiți, că sînt destule altele care s-or găsi să ne zugrăvească pe fiecare în parte.

PELAGHIA: Pe noi?!

ORTANSA: Pe! Că doar la destul de multe vi-s bărbații duși iarna la tăiat în pădure, la destule își duși vara la câmp, la slină și la ocoale pe munte, la minerit și mai știu eu unde.

ANICA: Așa-i. În afară de cîteva, mai toate avem bărbați cu chirie la casă: vin, se hodinesc, se primenesc și iar se duc!

DORULEANA: Altfel că soarele răsare pentru toată lumea deopotrivă și ficare cum își aterne așa doarme. *(Intră cu un pachetel Raruca).*

RARUCA: Bună seara.

SAVETA: Bună, tu.

ORTANSA: Dar ce așa tîrziu, tu?

RARUCA: Dacă nu vedeam lumină înăuntru nici nu mai intram.

DORULEANA: Puteai veni și mai de cu seară. Doar știi că avem clacă. Și-avem și de cilit.

RARUCA: Gindeam că se-ntoarce mama de la soră-sa de la Bașeu și-am așteptat-o. Ce faceți, bine?

ILEANA: Bine, numai c-am pătit-o și noi ca țiganii: cînd or vrut să joace, s-o rupt struna de la scripcă.

ORTANSA: E vorba de reparațiile alca.

DORULEANA: A prins să nu prea vină lumea la lucru atîta cît ar trebui.

RARUCA: Da, știu. Că s-au și iscat niște zvonuri prin sal: ba că n-o să se mai facă nimic, ba c-o să se amîne pe la anul.

DORULEANA: Ce ai acolo, subțioară? Ți-ai fi adus ceva de lucru?

RARUCA: Nu! Știi tu ce. *(Îi dă pachetul).*

DORULEANA: Iar?

RARUCA: Iar batal.

DORULEANA: Nu trebuia, zău. Și sezi dac-ai venit.

ILEANA: Uleu, da-mparfumată mai ești!

DORULEANA: Poate că aștepta și ea să-i pice-n prag vreun logodnic.

RARUCA: Dă-i în pustia lor de logodnici. Se vede lucru că pinză și nevastă nu-i bine să-ți alegi noaptea. *(Intră Macovei).*

MACOVEI: Iată-mă-s.

VIRONCEA: Dar pe unde ți s-au încurcat cărările, Macovei dragă? Pe unde umbli?

MACOVEI: Am fost după baterii la magazin.

DORULEANA: Al meu nu era pe-acolo?

MACOVEI: Nu l-am văzut. Dar parcă zicea nu știu care c-ar fi fost.

FINARETA: Noi mai stăm mult Vironcea?

PARASCA: Păi să vedem fâi, ce spune fata asta care abia a venit.

DORULEANA: Chiar așa.

FINARETA: Mic mi s-au lipit ochii de somn.

MINODORA: Nu, ce zici Doruleana, vine mine Lupan să mai bată șindila la acoperimînt ori nu?

RARUCA: Nu cred. Cică-l turuie la cap tanti Jenița, nevastă-sa.

ILEANA: Da, da, zice: „ce-ai ajuns, mă, să te comande doamna lui Anton?”

MĂLINA: Mîndră, mîndră.

FINARETA: Păi dacă nu vine nici el, nu-s semne c-om deschide noi pe data de-nlîi nici creșă, nici cămin.

ANICA: Or veni alții dacă nu vine el.

MĂLINA: Și dacă nu mai vine nimeni?

DORULEANA: Doamne ferește, doar nu v-ați pierdut curajul și mințile, dra-gele mele.

ORTANSA: Dac-o fi nevoie, vorbim cu tovarășul Ilie de la organizație.

MINODORA: Ba și cu Nedelcu trebuie vorbit.

TUDORA: Și cu tovarășul Bălan.

VIRONCEA: Ce mai, vorbim cu tot partidul.

RARUCA: Doar nu ne-om face de ris cu munculița noastră drept acum, cînd ar trebui să intre în toi.

ORTANSA: Dacă se respectă programul de lucru, terminăm la termen.

SAVETA: Ar fi și păcat să lăsăm baltă ceea ce am început.

DORULEANA: Păcat? Ris ar fi.

MACOVEI: Poate n-ar fi rău să se meară iar la primul secretar.

DORULEANA: Om merge noi, dac-om vedea și-om vedea că nu ne descurcăm și singure, și-om raporta că, de pildă, tovarășul Bîrsan vine doar cu-o țigară cît un ardei în gură și privește la noi cum ne muruim și ne mozo-lim toate din cap pînă-n picioare cu lutul și cu varul, cu gipsul și cu celelalte, dar de pus mîna pe telefon nu pune. Să informeze și să ne-ajute cu niște leațuri și cu aprobarea pen-tru labanuri și pentru cimentul care ne mai trebuiește; că l-om lua noi și pe dumnealui la frecuş și l-om picptăna frumos ca pe-un ginere, să vadă și să priceapă odată pentru tol-deauna că doar noi, femeile nu um-blăm ca furnicile în toate părțile dintr-o ambiție, așa, desartă, că doar avem copii pe care vrem să-i creș-tem ca pe niște flori de pus în cu-nună. *(Intră Anton).*

ANTON: Dar ce-i cu gălăgia asta aici, nevastă? Ce-i aici, circ?

RARUCA: Dă-i, te rog frumos, bună pace. Ce ai cu dînsa?

ANTON: În casa asta eu îs mai mare. Altf.

DORULEANA: Dar ce ai, omule? Ce nervi răi ai stîrnit?

TUDORA: Doară n-ai venit să ne hulești?!

MACOVEI: N-apoi care-i supărarea spune?!

MINODORA: Taci că suguiește, dragă.

ANTON (*din ce în ce mai iritat*): Afară! Să ieșiți cu toate afară din casă că vă zdobesc.

VIRONCEA: Noi?! Dar ce ți-am făcut?

ANTON: Ieșiți odată, ori vă răpun pe toate?

DORULEANA: În loc să-ți pară bine, că doar toate-s prietenele și tovarășele mele...

ANTON (*ușor clătîinîndu-se*): Gura! Gura! Gura, giștelor!

MACOVEI: Nu, că-i mînios peste poate!

ANICA (*mai aparte*): Să mor eu, dacă nu pare și-oleacă aghezmuț.

ILEANA: E pornit rău.

ANTON: Și poate nu am motive? Poate-ai vrea să-mi ceri socoteală?

MACOVEI: De mine să nu te legi.

ANTON (*punîndu-i mîna în gît*): Doar nu crezi că mi-i teamă! În casa mea? Ia te uți! dom'le! Umblă ca tăunul după cireadă în urma unui cîrd de femei smintite, căroră le turluluiește în fiecare zi cu radioul lui și încă mai are nas.

RARUCA: Antoane! Tovarășe Anton, eu te rog.

ANTON: Cu tine nu am ce vorbi.

VIRONCEA: Ia mîna de pe Macovei.

PELAGHIA: Ce ai cu omul?

SAVETA: Nu, că-i poznit peste poate astă seară.

ANTON: Ieșiți sau nu ieșiți?

DORULEANA: Dar pune-ți frîu la vorbe, bărbate! Doar n-ai băut chiar din cale-afară.

ANTON: Cu banii mei și-n casa mea fac ce vreau.

MACOVEI: No, bine. Atunci, hai și-om mere. Vironcea, că vîd că n-am nici un zoroboc, nici un cîștig n-am dac-am venit aici.

MĂLINA: În loc să fi adus și el cincișase sticle de bere să ne cinstească omeneste...

MALUCA: El ne ciufuluiește, tu, ne face de ocară.

ILEANA: Mă rog, vorba ceea: ce ai cu Safta te răfuiește, mie scoale și-mi plătește.

ANTON: Vă plătesc eu pe toate imediat.

ORTANSA: Rămîi, atunci, cu bine tovarășe, însă să știi că nu-i de loc frumos ce faci.

ANTON: Să nu vă mai prînd că-mi călcați pe-aici.

DORULEANA: Dar ce ai cu colegele mele?

ANTON: Mișcă de-atci că tot o-mplinesți cu mine.

VIRONCEA: E băut, tu.

ANTON (*o repede*): Piei din calea mea, gură bogată și neodihnită că ți oi face-un brînci, de-ai s-ajungi, cît colo.

VIRONCEA: E-he-hei, tu-ți morții tăi, cioacă neagră și croncănițoare ce ești, rupă-ți dumnezeu zilele! Dar ce mă, eu îs sluga dumitale de țipi așa la mine?

MACOVEI: Să nu care cumva să dai în nevastă-mea, tovarășe, că amuși amuși iasă but mare, iasă necăz.

ANTON: Uite-l, domnule, mai are nerușinarea să m-amenințe.

FINARETA: Np, că nu-i teafăr, tu, dați-l în paqubă!

ANTON: (*însfăc de undeva, la întîmplare, un melesteu care se cunoaște că e plin de mămăligă și prinde a o croi pe Finareta*). Ei! Bistrița și lumînarea și ceașca și leorba ta de muere, care ai ambiția să mă critici chiar aici, în casă la mine, că rup melesteul în două de tine.

FINARETA (*împreună cu celelalte care o secondează*): Văileu! Da'ce ți s-or suit rachiul la cap ori ce? Ptiu! Nenorocite! Tehnician ești, tu, fi-ți-ar rușine!

DORULEANA (*către Vironcea*): Du-te repede, dragă, și adă aici autoritățile, tu, că-i bun de legat.

MACOVEI: Să nu dai în Vironcea, Antoane, să nu dai.

DORULEANA: Zău că nu ești în toate mîntile, Antoane! Dar ai minte, bre omule! (*Vironcea și Macovei ies repede*).

ANTON (*lovîndu-le pe celelalte delao-laltă*): Ieșiți, cît nu fac poznă, cît nu vă nenorocesc! (*Cele lovite ceardă să-l oprească și să-i smulgă melesteul din mîna, dar el bombănește în continuare scoțîndu-le pe rînd, în timp ce fiecare țipă, afară*). Afară! Dar ce-i, în casa mea, fă? Harem dez-mățatelor, mîntuirea și zeama voastră, că n-are chip omul să răsufle de voi! Nu vi-i de-ajuns cite păcate

faceți acolo, pe șantier? Pe la dosuri? Că știu eu! Na, na!

DORULEANA: Poate vrei să dai și-n mine? În mine, tu?

ANTON: Dar ce, crezi că mi-i rușine? C-am să te învinețesc toată, să-ți piară pofta să mai umbli cu ochii după zburdăciuni și după hîrjoană.

DORULEANA: Mie? Mie, Antoane?

ANTON: Ție! Ție! e

DORULEANA (*îi aplică două palme*): Ia bagă de seamă: poate că ți s-a părut.

ANTON (*descumpănii*): Știu eu?! Poate că da.

RARUCA: Nu da Doruleana, nu mai da în el! Doar ți-i soț dragă.

DORULEANA: Îl învăț eu minte, dacă i s-a părut. (*De undeva de la locul lui se aude glasul copilului care plînge trezit din somn*). Deocamdată, i-am dat datoria de la nuntă!

SAVETA (*revenind, după ce între timp ieșise din scenă*): Mîncă-te și lovească-te rana, om șui, om nechibzuit ce ești. (*lese*).

DORULEANA: Nu, că-i lipsește o doagă, zău, dacă s-a prostiț chiar fără măsură. (*leșind*) Ai grijă tu, Rarucă, de copil, că vin îndată înapoi.

RARUCA (*Către Anton*): Ce făcut-ai dragă? Ce faci? Te-ai îmbătat, ori ce? (*Trage mai aproape de ea copaia și leagănă copilul*). Taci cu mama, taci cu mama!

ANTON: Închinarea lor de muieri! Dar ce socot ele? Ce crede dumneaei că mă duce pe mine?

RARUCA: Poate că nici nu-i adevărat dragă, poate că nici nu te-a înșelat zău; că doar așa am auzit și eu; doar lumea vorbește în tot felul.

ANTON: Las-că și fără să-mi spui tu, am cam auzit eu și-am prins toată mișcarea. Satul vede și vorbește, înșinarea ei de femeie, c-o rup în bătaii, o zvînt în bătaii.

RARUCA: Dă-i bună pace, te rog.

ANTON: Așa?! Nu, că de-acu-nainte-nțorc cu foaia! Dacă le mai prind pe aici pe vreo una, le rup picioarele la toate de-au să meargă-n băț. (*Între Bîrsan adus cam cu sila de către Vironcea, de Macovei și mai ales de Doruleana și de celelalte*) Să le treacă pofta de dragostit.

BÎRSAN: Ce-aveți cu mine, tovarășe? Pentru ce m-ați adus aici, tovarășelor?

DORULEANA: D-apoi vezi și singur și lămurește-te, orientează-te.

MACOVEI: Doar nu te-am sculat în toilul nopții, tovarășe Bîrsan, așa, pentru un fleac! c-or lovit într-o muieră care-i gravidă, dragă tovarășe.

VIRONCEA: Am mărturie.

MACOVEI: Mi-s martore toate, cite-s aici.

ANTON (*către Macovei*). Ce vrei, mă frumosule? Că de ți-oi arde vreo cîteva, ai să tremuri ca ciuperca pusă la fript pe plită ori de cite ori îi mai da ochi cu mine.

VIRONCEA: Ai auzit, tovarășe Bîrsan?

ANTON: Ieși din casa mea, rîie de femeie ce ești tu.

DORULEANA: Arestează-l, tovarășe secretei. Scurt și cuprinzător!

BÎRSAN: Eu? Dar cu ce drept?

ANTON: Aaa! De asta l-ați adus aici?

ANICA: Vezi bine că de asta.

SAVETA: Dați-l afară și băgați-l înăuntru la beci, la miliție.

ANTON: Pe mine? El? Din ordinul neveste-mi?

DORULEANA: Exact.

BÎRSAN: Eu? Se vede treaba, de-aia m-ați luat pe sus și m-ați adus.

ILEANA: Că doar nu l-am adus să-i spună noapte bună!

PELAGHIA: Arestați-l, tovarășe, că aista altfel nu se-nvață minte!

BÎRSAN: Eu ce pot să zic? Eu nu-s organ de miliție. Rog să am iertare.

ANTON: Să mă aresteze în casa și din casa mea? Păi bărbatul pe soția lui, poate s-o bată de trei ori pe zi ca pe coasă, dom'le.

DORULEANA: N-aș mai crede.

MĂLINA: Poti nu poți, bate-o pe muște.

ANICA: Dar nu aici, într-o organizație de femei, tovarășe!

ORTANSA: Noi sîntem toate din aceeași comisie de femei.

FINARETA: Ce mai vorbă lungă? Noi toate eram strînse la cercul nostru de citit și-o venit de ne-o luat cu ho! cu teo! și cu bataie.

DORULEANA: Cunoști dumneata, tovarășe Bîrsan, că, dacă noi sîntem un cerc de lectură și, mai cu seamă, o comisie de femei, se cheamă că sîntem apărute de lege?

ORTANSA: Și dacă-i pe-aceea, noi sîntem chiar un fel de persoană juridică pe care legea ne apără, fiindcă avem dreptul.

BÎRSAN: Și ce vreți să fac acum? Că de arestat, zău, n-am puterea, nu-s organ de miliție, v-am mai spus.

- DORULEANA: De la miliție nu ești, dar ești organ local al puterii de stat, singur te-ai lăudat că ești cel mai mare funcționar de stat din comună. Dar ce-i asta? De bălută încearcă să ne bată, pe șantier ne sabotează lucrările... Până când?
- MALUCA: Da nu mai lungiți vorba, tu! Umflați-l, că și așa-i cam vijiit cu bălutura.
- IILEANA: Să-l umflăm și să-l legăm ou-duf.
- TOATE (*tepezinându-se, după exemplul Ilenei, și imobilizându-l pe Anton, legându-l cu o înșiră*): Ține-l de chieă. Ortansă. Așa, că l-am mai chelfănit noi odată, dar atunci se chema că-i glumă. Așa, așa!
- ANTON: Tovarășe Birșan, să știi c-ai să răspunzi, Răspunzi de toată bătaia asta de joc. Ai să vezi. Cu mine să știi că nu glumești.
- DORULEANA: Nu vă temeți, tu! Ține-l bine de piciorul ăsta! Stringe-l! Învalătuțește-l! Îl legăm și-l încuim la răcoare. Căutați lacătul de la beci.
- TOATE (*în timp ce Anton se zvircolește jos și răcnește amenințător „lasă, lasă, lasă, lasă”*): La arest, la miliție! La beci! La beci! La beci cu el!
- ANTON: Doruleana, auzi tu? Fii serioasă, dragă. Te rog fii serioasă. Lasă gluma, dragă.
- BIRȘAN: La miliție nu se poate! Nu pot, că n-am act la mână!
- DORULEANA: Alunci în zămnicul nostru de la cooperativă, vizavi, unde-s zarzavaturile! Să stea acolo în pivniță până mîine ziua, să-l vadă tot satul! Să-l știe toată valea Moldovei. Iar mîine, l-om judeca noi. Să vedem, ne mai pune bețe-n roate pe șantier?
- TOATE: Alunci la sfat! Ridică-l tu! Mișcați-l, urniți-l! E greu ca lutul tu! Și duhnește-a tescovină de la o poștă! Direcția, fa! (*îl scot cu căznă și cu zgomot din scenă, în vreme ce Doruleana îi dă de știre Rarucă să rămînă lîngă copil*).
- DORULEANA: Ai grijă de băiet, Rarucă! Eu vin numaidecît! Mormîntii lui de om, că altfel, zău, nu i-oi zice. (*iese*).
- RARUCA: Ei, bine, bine dragă (*Catre copil*): Taci cu mama, taci cu mama! Uuu-uuu-uuu! Vai de păcatele mele, în ce horă nebuună mi-a fost dat să intru! (*Sieși*) Dă-l în pagubă de om ca ăsta, că la toată urina, așa-i și trebuie; doar i-am spus să nu spună ce
- i-am spus, dar dacă-i afumat și nu-i în stare să se stăpînească, ce-s eu vinovată, sărmana de mine? (*Catre copilul care se domolește Liu-lu-lu!* Întră Doruleana):
- DORULEANA: Ai văzut, dragă Rarucă?
- RARUCA: Oț, of, ce rușine, tu! Ce vorbe-or să iasă! Mai bine nici nu mai veneam, dacă știam de una ca asta!
- DORULEANA: Ba ai făcut foarte bine c-ai venit! Așa un schimb de experiență, n-avea teamă, ți-o prinde bine și ție, că ești încă tînă și nu cunoști.
- RARUCA: Vai de capul meu.
- DORULEANA: A adormit?
- RARUCA: Da, uite-l!
- DORULEANA: Bine, bine, foarte bine.
- RARUCA: Eu am plecat, tu!
- DORULEANA: Dar ce așa mare grabă?
- RARUCA: Mi-e frică, zău, că mi-e frică.
- DORULEANA: Lasă, nu-ți fie frică, că-n tine am băgat de seamă că n-a croit absolut de loc!
- RARUCA: Dar ce am eu cu el? Și ce poate avea el cu mine?
- DORULEANA: Asta aș dori să te-ntreb și eu: Ce are el cu tine, și mai ales, ce hram ai tu cu el, te-aș ruga să-mi spui?
- RARUCA: Eu! Doar n-ai visat, soro!
- DORULEANA: Nooo! Nici n-am cînd să visez și nici mare poftă nu-mi este.
- RARUCA: Dar ce ți se năzare, dragă?
- DORULEANA: Las-că știu. Eu nu dorm.
- RARUCA: Ei lasă că și asta-i bună.
- DORULEANA: Bună-ne-bună, ce-a căutat al meu la tine să-mi spui limpede, cu gura ta, acu-ia! Că doar știu totul.
- RARUCA: El la mine?! Ptiu, doamne ferește!
- DORULEANA: Sau poate s-a dus numai ca să mi-l parfumezi cu colonie din asta de care văd că amiroși tu, tunc șaptezeci de draci în tine, așa-i ori nu?
- RARUCA: Nu, tu!
- DORULEANA (*aplicîndu-i o palmă răsunătoare peste obraz*): Na, dacă-i așa povestea și mă minți.
- RARUCA: Vaaa!
- DORULEANA: Și bagă bine seama, că asta-i numai pocinogul, înțelesu-m-ai? (*Apucînd-o de pâr*) Vrei să ți-l smulg tot, ori vrei să ți-l fac permanent acu-ia? Vorbește.
- RARUCA: Eu, nu, dragă! Și să am iertare, dar nu cu mi-s alîta de vinovală...
- DORULEANA: Dar cine?

RARUCA: Ce rosti mai are să mai vorbim?

DORULEANA: Ieși! Ieși, că te smulg fir cu firicel toată, auzi? (*Raruca se îndreaptă spășită spre ieșire*) Și dacă te mai prind, dacă mai aud ceva te betelesc pe de-a pururi, ține minte-auzi, ori nu m-auzi?! (*În timp ce Raruca iese, Doruleana observă pachetul ce i-l adusese și i-l zvirlă afară*) Și te rog, ia-ți pachetul cu pastramă, că ți-o trebui! Ia-ți batalul și du-l acasă, că mie nu-mi trebuie-n veci neam de batal! Mie tu, să-mi lași berbecul meu în pace! Ia te uită, dragă! Te-ai dus, ori te-ajung din urmă?!

— cortina —

— FINAL —

(*Același decor ca și în tabloul I, peste mai mult timp*).

DORULEANA (*vorbind la microfon*): Acum, doar ați ascultat cu toate și cu toți și-ați văzut ce-a fost și cum a fost fiindcă așa, chiar ușor lucru, nu se poate spune că ar fi fost. Fiindcă, după cum am istorisit, nu demult, și la Congresul Mondial al Femeilor de la Helsinki, au trebuit rezolvate încă multe și destule altele mai mărunțele pe care le știe tot satul, că doar mai tot satul și comuna au venit și-au pus după aceea umărul! Ce să mai înșir, ce să tot lungesc povestea, că doar se cunoaște, de-a-fir-a-n păr, și se știe că nu era nici sticlă, nici clempușe la uși, nici balamale, nici teracote pentru sobe, plus că nici pături pentru copii nu erau, nici saltele,

nici cerceafuri, nici lumină trasă înăuntru. Ne-au ajutat însă, de la un timp încoace, și bărbații, mai într-ales după ce și Anton al meu, după rușinea pe care-a tras-o cu arestatul în pivniță și după ce s-a dat la brazdă, ne-a pus plită la bucătărie și celelalte de le-am rinduit pe toate cum ne-a fost planul și cum se cuvea mai bine. Și, laudă muncii, iaca, în ciuda misoghinilor, is gata, într-o bună zi, toate, și odăi și curte și flori și iaca a venit lumea la inaugurare să vadă cât de cu socoteală-s și de-a mai mare dragul is și creșă și cămin și grădiniță și staționar și tot; mă rog, un complex întreg. Venea lumea riu; parcă văd cum curgea puhoi poporul, înaintind pe drum, într-o duminică dimineată, pe la un sfârșit de august! Parcă-i aud și azi și-i văd cum vin, pe două rînduri, copiii noștri cîntînd cu glasuri moi și subțirele; parcă le zăresc de departe pe ale mele tovarăse, îl deslușesc și pe Anton călcînd mîndru și fălos nevoie mare, alături de tovarășul Birsan, Macovei și ceilalți. Și parcă văd și un întreg taraf zicînd un marș de clocotea satul și vîlva valea Moldovei. C-așa a fost înainte de a fi cu primărită. Și așa au început toate atunci. (*În timp ce deapănă treplat și odată cu ultimele ei cuvinte, povestea, glasul muzicii se apropie cortina din spatele ei se ridică, iar pe scenă cu muzica înainte, apar toate personajele, în timp ce pe fundal se proiectează cinematografic construcțiile*). Încolo, ce să mai zic, voie bună și noroc la dumneavoastră și la toată lumea!

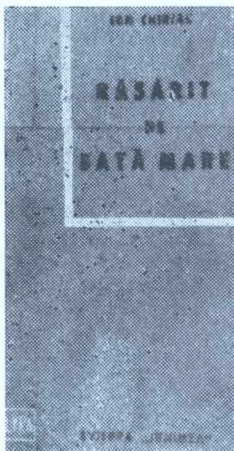
— SFÎRȘIT —

CRONICA LITERARĂ

AL. ANDRIESCU

Ion Chiriac

RĂSĂRIT DE FATĂ MARE

Ion Chiriac scrie o poezie frustră, programatic și poate chiar ostentativ neelaborată. Cuvintele par a veni într-o ordine care se fixează în profunzimi tainice, stăpinite de capriciile unei inspirații înviorate, care-și creează o sintaxă proprie și-și caută un lexic adecvat. Poetul se poate comunica astfel — și este evident că aceasta dorește — nealterat. Avantajul este de netăgăduit și poezia modernă și l-a înscris de multă vreme printre câștigurile ei sigure. Cu toate acestea l-am sfătui pe Ion Chiriac să mediteze și la pericolele care decurg din frecventarea zeloasă a procedului, pentru că între „prozaism”, prin care înțelegem formularea cotidiană folosită ca mijloc expresiv în poezia modernă, și prozaismul generat de incapacitatea de a transfigura poetic, hotarele sînt cu totul nesigure. Cu toate că am pomenit o întreagă direcție poetică, dacă ar fi să încercăm să găsim sursele la care poetul încearcă să-și acordeze instrumentele, n-am putea face decît o singură raportare, folclorul și cîteodată pagina de cronică, în care impresionează tocmai savoarea necultivată a scrisului. Nu credem — și motive mai numeroase ne îndreptătesc să facem această afirmație — că Ion Chiriac își revendică și alți maeștri, cu toate că îi menționează din cînd în cînd pe Eminescu, pe Blaga sau pe Bogza. Cel puțin poeziile pe care le-a scris pînă acum nu afirmă concludent astfel de filiații, numele amintite fiind roștite mai mult omagial.

Orizontul geografic și spiritual al poeziei lui Ion Chiriac apare, de la început, foarte bine delimitat. Poetul de altfel preferă să reducă plăcerea de a deveni a comentatorului, oferindu-i la sfîrșit această mărturisire francă, cu voce profetică, în poezia *Epitaf*: „Zic vouă: / tînăru-acesta ce cîntă / Ca limbile focului, / nengenunchiat nimănui / Proverbul de flori al carpaților / Și basmul copiilor lui / Suspinul adînc al părinților, / Oftatul eroilor, / lacrima-ntii a miresei / Vinul răsturnat și-nghet / Pînă-la țurture pe marginea mesei / Mort va fi, mort va fi, mort va fi. / Rupt în zimții de aur ai stelelor / Mort va fi, mort va fi, viu va fi”. Omagiul înaintașilor, în special cel pe care i-l aduse lui Eminescu („Dacă ar fi cineva în această toamnă să-mi ceară; / Pentru ca El să învie / Pe-o multe de drum să mă las omorît / N-aș clătina nici o clipă umbra oaselor mele amară / Ca să-l știu din nou pe pămînt”), îi dă prilejul să-și aștească încrezător privirea la propria sa stea. Ea se înalță, în acest moment, pe cerul poeziei populare și al cronicii.

Această poezie, turnată în vers necăutat, spontan, este, paradoxal, foarte tendențioasă (cuvîntul nu are nimic injurios nici laudativ și ne mirăm în egală măsură

cînd spirite dogmatice, cu un decalog artistic învățat mai demult sau recent, îl rostesc cînd cu oroare cînd pios). Poetul mărturisește că sentimentul responsabilității scrisului, angajarea prin el, le-a învățat de la Miron Costin. Este vorba întotdeauna de o responsabilitate etică și nu de una estetică, poetul fiind impresionat mai ales de moralistul și cărturarul Miron Costin, de fervoarea și fermitatea credințelor sale. Retrăindu-i îndurerat sfîrșitul tragic, poetul își propune să ofere modelul unei existențe exemplare. Identificarea aceasta cu destinul cronicarului îi prilejuiește aceste versuri frumoase: „Așa se-ntîmplă-n fiecare zi, / În fiecare zi vin călăreții pe sub zări / Îl iau pe logofăt din mine, / Îl duc la marginea Siretului / Și-i taie capul. / Oh, bine că nu le trece prin gînd călăreților / Că, sfințind o dată cu soarele, / Capul lui Miron Costin va mai răsări / Și eu voi putea îngîndurat cîteodată / Sub chipul lui să pătrund / Și, deschizîndu-i pleoapele, / Să privesc / Istoria acestei țări“.

Poetul desprinde din paginile cronicarului, mai exact din *Predoslovie* la *De neamul moldovenilor*, aceste precepte conducătoare: „Nu-i glumă a face-n scris ocara unui neam“ și „Eu voi da seama pentru cîte scriu“. Cu aceeași înfiorare cu care vechii cronicari luau cunoștință de originea neamului nostru, Ion Chiriac scrie multe din versurile acestui volum, pus sub un „motto“ foarte concludent, asupra mîndriei cu care se adîncește, pe căi deschise și de folclor, în trecut. De aceea poetul își vede întrupat idealul într-un voievod Făt-Frumos, rapsod al acestui pămînt: „Și-au intrat pe rînd și nu s-au mai întors în zări / Căi lor și azi nechează sub pămînt întunecos / Și pe vîrfurile muntelui se-ncrucișează raze / Purpurii de soare și de lună-nchipuind / Scaunul lui Făt-Frumos“ (*Scaun românesc*). În *Descălecarea* adevărul istoric și mitologia populară se întîlesc în fiecare vers, după modelul vechilor orații de care poetul se simte atît de legat. Dezvoltînd expresia „mi-i drag ca lumina ochilor“, îl învăluie pe Bogdan cel Orb, fiul și continuatorul faptelor de arme ale lui Ștefan cel Mare, după cum l-a păstrat posterității Grigore Ureche, într-o aureolă eroică, mitic-folclorică, în *Noaptea de ochi*. Din nou, oferind exemplul unui sacrificiu, preocuparea poetului trece de la estetic la etic. Uneori, oricît ne-am obișnui să nu confundăm universul poetic cu cel concret, istoric, cîte un vers are darul să ne nedumerească în aceste poezii: „Cum de nu ați învățat acolo sus / Limba dacilor, cei mai cinstiți dintre latini“ (*Descălecarea*). Și totuși, mai mult decît în altă parte, în această istorie mitică se pare că îl găsim în primul rînd pe poet.

Dialogul cu umbrele mari ale trecutului îl obligă pe poet să reflecteze, în poezia de dragoste, la un arbore genealogic urias, în care ramurile se profilează în continuitatea de neam, nu numai de familie. În *Noaptea de Anul Nou* universul este fabulos, cu toate că recunoști ușor hotarele întru care se mișca altădată, cînd era copil, poetul. De aceea, oricît ar apărea de stranie apropierea, în această lume fantastică — folclorică, cu linii naive, deformate, simplificate, în care un fel de gravitație afectivă, particulară vîrstei, le imprimă mișcări curioase, recunoști parcă ceva din pictura lui Chagall, în special cînd poetul se apleacă asupra acelorași mari teme, familiare pictorului, ca nașterea, nunta, moartea. Apropierea o facem numai pentru a ușura înțelegerea poeziei lui Ion Chiriac, nu pentru că am descoperi aici o cît de slabă influență. Poetul pășește rar dincolo de experiența proprie, care-i nutrește cele mai multe versuri, ca în această tîndră viziune naivă a corului copiilor în noaptea de Anul Nou: „Cîteva sute de copii și frați au venit și s-au dus / Și din gurile lor ieșeau păsări / Care, nemaiputînd să încapă sub cer, se izbeau în fereastra mea“ (*Noaptea de Anul Nou*). Dragostea este hotarul în care trecutul și viitorul se contopesc în prezent și tot universul, atît de concret rural în poezia lui Ion Chiriac, ia contururi fantastice, ca în pictura navilor: „După care, spre Apus, luîndu-mă / Știu că-l voi găsi-n pămînt pe tata / Și luîndu-mă spre Răsărit. / Nevoit voi fi să devin privighetoare / În copacul singelui / Tînărului după care am să mă mărit“. Metafora este bine găsită pentru sugerarea continuității.

Poet al ingenuității nealterate de evoluția tehnicistă, mecanică, prizonierul unei lumi vechi, pe care știe s-o transfigureze mai mult din instinct, Ion Chiriac se rătăcește ușor în abstracțiune cînd încearcă să pășească în domeniul ideilor. Cu titlul sugerat de opera filozofico-teologică de tînerete a lui Dimitrie Cantemir, *Divanul sau Gîlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul*, poetul încearcă și el un dialog filozofic, într-o suită de meditații tot etice, în *Divanul sau gîlceava*

poetului cu moartea. Un fel de gândire silogistică, tulburată mereu de incongruențe sintactice, îl fac să filozofeze în adverbe și conjuncții: *Ades, De-ajuns, Și-apoi, Încît, Fiindcă, Și-atunci* etc. În spatele unor astfel de lucruri gramaticale nu simți fiorul transmis de idei. Din fericire poetul se salvează repede de această primejdie și devine din nou cîntărețul naiv al trecutului și satului (*Cucul pestriț în mărul alb*).

Acest poet nefalsificat, care pășește sigur, însoțit de ființele mitologice populare și de voievozii trecutului, pe sub bolțile pîndurilor natale, în hotarele copilăriei, reușește să subuge prin prospețimea inspirației și să ne convingă de un destin propriu, pe care i-l dorim cît mai apărat de facilități, în poezia tinăra actuală.

AL. CĂLINESCU

**Nicolae
Manolescu**

Contradicția lui Maiorescu

Ca și precedentele cărți ale lui Nicolae Manolescu, *Contradicția lui Maiorescu* a provocat cele mai contradictorii luări de atitudine, care au mers de la negarea vehementă la clogiul fără rezerve, nelipsind nici contestarea atenuată (sau accentuată?) de o înșelătoare urbanitate, contestare ce pornește de la ideea că autorul nu merita „ni cet excès d'honneur, ni cette indignité”. Reacțiile erau previzibile: Nicolae Manolescu apare uneori în aceeași carte în posturi pe care cei mai mulți refuză să i le recunoască, acelea de polemist și de „erudit”, pledoariile „pro domo” abundă, teza fundamentală a cărții e susținută cu un anume dogmatism ce poate produce iritare, critica se identifică, fără complexe, cu Titu Maiorescu, alte ori deschide paranteze și face seducătoare digresii, regunând la orchestrația savantă pentru a executa mici solo-uri, lirice sau de virtuozitate (v., de exemplu, evocarea lui G. Călinescu și T. Vianu). Construindu-și în acest mod cartea Nicolae Manolescu și-a asumat, pe deplin conștient bănuiesc, și riscurile unei atare întreprinderi. Mă întreb chiar dacă nu cumva negarea îi dă un sentiment de satisfacție; o frază din Jean Paulhan pe care a reținut-o și a plasat-o în carte ne dă, oricum, de gândit: „le blâme des critiques (...) sert une oeuvre mieux encore que l'éloge”.

Meritele cărții lui N. Manolescu ies în evidență cu deosebire dacă încercăm o mică privire istorică asupra „problemei” Titu Maiorescu. Monografia lui Eugen Lovinescu, reprezentînd cel mai înalt omagiu pe care criticii români l-au adus marelui lor înaintaș, părea că stabilește definitiv locul pe care îl ocupă Titu Maiorescu în cultura română. Dar, în anii '50, puține personalități ale trecutului nostru cultural s-au bucurat (vorba vine) de o tratare atât de nedreaptă ca autorul *Criticilor*. De abia din 1963 (începînd cu binecunoscutul articol al prof. Liviu Rusu) lucrurile au început să reîntre în normal, adevărul a fost, treptat, restabilit, nu fără unele izbucniri, pe cît de gratuite pe atât de pătimase, ale vajnicilor detractori. Centenarul „Convorbirilor literare” și comemorarea a jumătate de veac de la moartea lui Titu Maiorescu au contribuit la înlăturarea ultimelor impurități care mai întinau portretul mentorului „Junimi”. Cartea lui N. Manolescu pune capăt, și încununează, totodată, „reconsiderarea” începută acum șapte ani și, dincolo de sistemul de lectură programatic „personal”, ne restituie un Maiorescu *nefalsificat*.

Un Maiorescu nefalsificat, dar un Maiorescu care este într-o anumită măsură și *creația* lui N. Manolescu. Aceasta a fost de altfel, și intenția autorului, mărturisită în repetate rînduri și urmărită cu tenacitate: „Ceea ce mă interesează este de a-l citi

totdeauna în același fel, indiferent de ce scrie, de a descoperi pretutindeni, îndărătul obiectului imediat, marele sentiment creator, întoarcerea la originea lucrurilor". Așa cum spunea cineva, a contesta viziunea lui N. Manolescu asupra lui Maiorescu ar însemna a-i opune o altă, cel puțin la fel de viabilă și de vrosimilă. Fapt este că în ceea ce-l privește pe Maiorescu criticii români de astăzi sînt departe de a avea aceleași păreri. Cîne a parcurs unele din studiile publicate în vara lui 1967 (la 50 de ani de la moartea criticului) nu putea să nu rămînă surprins de varietatea punctelor de vedere, de multe ori schițele de portret sau opiniile cu privire la valoarea și esența activității lui Maiorescu fiind în totală opoziție. După Al. Paleologu, Maiorescu „nu era omul marilor aventuri, pe cont propriu, ale spiritului”, pe cînd I. D. Bălan considera că în sufletul lui Maiorescu „se zbuciumă furtuni neîmpăcate și arde flacăra tuturor dorințelor omenеști”. Al. Dima afirma răspicat: „Cultura lui filozofică (...) remarcabilă și profundă, n-a fost utilizată spre a alcătui baza vreunei opere originale”, dar Gh. Achiței susținea că Maiorescu realizează un sistem estetic original, „încercare de *sinleză* independentă între formalism și idealism”. Pentru Edgar Papu, dimpotrivă, „Maiorescu nu era un gînditor”, autorul *Criticilor* reprezentînd un caz tipic cînd „omul se situează cu mult deasupra ideilor filozofice, estetice sau sociale la care aderă”. Maiorescu ar fi adus în cultura românească nu ideea, ci gustul și vocația, (și Vladimir Streinu considera că „prin gust artistic și vocație teoretică [Maiorescu] este Boileau sau Lessing al literaturii noastre”). Eugen Simion contestă că „în critica propriu-zisă, Maiorescu părăsește rar sfera ideilor generale”, primind, într-un dialog imaginar, replica lui George Munteanu, pentru care Maiorescu a fost un subtil comentator de poezie, unele idei maioresciene anticipînd teze ale noii critici. I. D. Bălan crede că *Insemnările zilnice*, „nefiind scrise cu gîndul de a fi publicate, nu sînt niște memorii cu o pronunțată valoare artistică”, dar după Al. Paleologu „importanța literară (nu culturală) a *Insemnărilor zilnice* este (...) cel puțin egală cu a *Criticilor* și este autonomă”, ele putînd fi considerate un mare Bildungsroman, așa încît George Munteanu nu se înșela afirmînd: „Definindu-se totdeauna prin capacitatea de a sugera mult mai multe lucruri decît spune, Maiorescu e (...) poate cel mai ambiguu critic român”. În acest concert discordant de opinii N. Manolescu a intervenit cu o partitură proprie și — vorba lui D. Mîcu — era dreptul său.

Indemnul „Înapoi la Maiorescu” a punctat, ca un neliniștitor semnal de alarmă, cîteva din perioadele cele mai agitate ale istoriei literaturii române. În 1934 Eugen Ionescu cerea, în *Nu*, „o severă revizuire a valorilor — cît de severă! cît de neduplecată! „considerînd că” e necesar un neo-junimism critic. O noapte lungă, opacă, a urmat clipei de luciditate. Să nădăjduim că zorile reapar acum cu noi”. (*Nu*, p. 58, 59). În 1967 N. Balotă preconiza o *Direcție nouă în critica literară*, pledînd în favoarea unei critici directe, normative și propunînd „modelul criticii lui Titu Maiorescu, critică prin excelență principială, filozofică, estetic fundamentată”. Că Maiorescu a fost și rămîne întotdeauna actual urmărește să demonstreze întreaga carte a lui Nicolae Manolescu, începînd cu alegerea motto-ului (din E. Lovinescu) și pînă la ultimele rînduri ale capitolului final. Nici nu putea fi altfel din moment ce, pentru exegetul său, Maiorescu e criticul ce rezumă destinele tuturor criticilor români, condamnați să aibă „vocația începutului” și să creeze sub imperiul obsesiei că, sub edificiul critic pe care vor să-l ridice, se găsește „un zid părăsit și neisprăvit”; totodată, „sîntem obligați să trăim mereu în prezent, abstragerea se cheamă la noi lașitate”. Personal, în legătură cu această din urmă idee, prefer să văd „actualizarea” lui Maiorescu și ca o revalorificare a principiilor ce au călăuzit activitatea criticului: respingere drastică a non-valorilor, încurajare consecventă și decisă a valorilor, onestitate și imparțialitate, preocupare de a conferi criticii bază filozofică și estetică etc. În acest fel se va evita „condamnarea la birocrație” de care vorbește N. Manolescu. Nostalgia criticului modern care „știe că nimeni, niciodată, nu se va mai putea întoarce ca el (ca T. M. n. n.) la începutul începuturilor ca să așeze prima piatră” poate deveni o nostalgie fecundă, regeneratoare, dăătoare de mari elanuri într-o acțiune eficientă, susținută și, constructivă.

„Marii critici sînt (...) creatori; ei își inventează obiectul și, vorbind despre opere, vorbesc în fond despre ei înșiși. Critica este creație cînd relevă o personalitate. Pe cei mai mulți critici îi citim pentru justetea sau claritatea opiniilor lor, într-un cuvînt, pentru felul în care descoperă operele și le apreciază, pe alții, puțini, îi citim pentru ei înșiși. Opiniile sau judecățile lor de valoare contează, desigur, dar nu mai reprezintă crite-absolut”. Orice critic ar vrea să aparțină celei de-a doua categorii; cel ce are franchețea (și imprudența) să introducă aceste cuvinte într-o carte care reprezintă tot ce a dat mai bun pînă acum nu face, desigur, excepție. O altă frază și ea semnificativă în acest sens: „...nu dreptatea criticului ne interesează, gustul lui, ci știința cu care organizează pagina critică”. Două aspecte mi se par definitorii pentru metoda exegetului: ambiția de a construi și ambiția de a seduce pe cititor, de a-l antrena în jocul subtil al ideilor, de a-l constrînge să accepte că acesta este adevărul și unicul Maiorescu. „Maiorescu pare a face (...) abstracție de ceea ce s-a scris [înaintea lui]”. N. Manolescu procedează la fel, exilînd trimiterile într-un *Apendice* care, prin bogăția referirilor, sugerează discret (alt mic truc de regie!) că documentația a fost epuizată. „Nu vorbește oare Maiorescu, indirect, despre sine? (în biografia lui Kant n.n.). Dacă nu înțelegem acest lucru ca pe o pură translație a împrejurărilor, dacă admitem că ne exprimăm adesea prin imagini opuse, faptul nu este de loc exclus”. Bineînțeles, faptul nu este de loc exclus nici în ceea ce-l privește pe N. Manolescu, de n-ar fi să amintim decît paginile în care e elogiât Maiorescu — „recenzentul literar” (v. p. 196) sau în care se exprimă preferința pentru un anume tip de polemică (v. p. 81). N. Manolescu insistă asupra acelor particularități ale stilului maiorescian care i se potrivesc în chip structural: „Sînt și articole întregi (...) scrise cu această tehnică a „colajului” (...). O structură există mereu, ca un montaj discret, în cel mai sumar comentat dintre articole. Maiorescu e un *metteur en scène* extraordinar și multe articole care nu mai interesează sub raportul conținutului își păstrează farmecul datorită artei de a compune a criticului”. Sau: „Nu numai că ne exprimăm cum sîntem: dar sîntem în măsura în care reușim să ne exprimăm. Ideea de stil se leagă de ideea de creație (...). Ceea ce ne interesează în istoria pe care o scrie Maiorescu este tocmai libertatea lui Maiorescu față de faptele ca atare: le inventează, povestindu-le. Ceea ce ne interesează în prelegerile filozofului este libertatea lui față de idei; le inventează, exprimîndu-le”. În consecință, reacția ideală a comentatorului față de cartea lui N. Manolescu ar trebui să fie următoarea: ceea ce ne interesează în *Contradicția lui Maiorescu* este libertatea autorului față de obiectul analizei sale: îl inventează, exprimîndu-l.

*

Liviu Petrescu a remarcat, cu subtilitate, (v. *Tribuna* din 13 aug.) că, în unele capitole, N. Manolescu face încercări de „psihanaliză existențială”. În *Temele formației spirituale* și în *Par lui-même* metoda pare a fi aceea a lui Sartre din eseu despre Baudelaire, neexcluzînd nici oarecare similitudini cu terminologia lui R. Barthes din *Sur Racine*. Se vorbește despre „lipsa unei autorități superioare, a tatălui”, cu consecințe asupra vieții spirituale a criticului, raporturile ambigui dintre Maiorescu și sora sa sînt analizate în același spirit, la fel frica de singurătate a lui Maiorescu („Călătorie înfinit repetabilă și remediu permanent contra singurătății, exorcism definitiv. Însemnările zilnice sînt scrise mai ales noaptea, cînd toate celelalte mijloace de protecție s-au epuizat” ș.a.). Sartriană e și insistența urmărire a raporturilor lui Maiorescu cu „ceilalți” (v. în special pag. 29 și 149). N. Manolescu refuză metodele criticii biografice („...nu va fi vorba de omul istoric, ci de opera lui, nu de cel care trăiește, ci de cel care scrie”) de unde considerarea *Însemnărilor zilnice* nu numai ca document ci și ca operă (în sensul de ficțiune, invenție). De aceea titlul capitolului „Par lui-même” nu amintește numai spiritul celebrei colecții de la Editions du Seuil (reconstituirea personalității prin operă), el ar putea simboliza — nu știu dacă autorul s-a gîndit la aceasta — și faptul că Maiorescu s-a creat pe el însuși, și-a compus o mască, și-a confecționat mitul, că *Însemnările...* sînt, și din acest unghi de vedere, creație.

Modern e și demersul de a vedea în Maiorescu un precursor al criticii de mai târziu, dar nu prin căutarea unor influențe și împrumuturi, pe exeget interesîndu-l

să distingă în opera lui Maiorescu accente călinesciene, lovinesciene etc. (aşa cum R. Barthes afirma că paralela Tacit-Racine îl interesează doar în măsura în care descoperă la Tacit „fantasme raciniene”). Un exemplu: „Maiorescu a creat, la noi, acest gen de recenzii negativă în care un autor sau o carte fără valoare sînt literalmente sufocați. Cronicarii literari de mai târziu (G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Al. Piru etc.) nu vor disprețui procedeul maiorescian care constă într-o lapidare”. Alteori e depistat („în germene”) stilul lui Perspectivius, foarte des e invocat Călinescu, vedem chiar că nu lipsesc din scrisul maiorescian nici elementele de tehnică... urmuziană! O *cercetare critică*... este prima și ultima *hygiène des lettres* din cultura română, deci Maiorescu ar fi un Etienne al nostru. Cutare idee e regăsită în *Teoria literaturii* lui Wellek și Warren, în altă parte Maiorescu e pus să dialogheze cu Sartre. Ca orice „nou critic” ce se respectă, Maiorescu privea circumspect critica biografică; citatul e elocvent: „nu doar că micile notițe biografice serveau la explicarea poeziilor, cum cere o rătăcire modernă a criticii literare, ci din contra, poeziile serveau la explicarea biografică a unei personalități atât de atrăgătoare”. În fine, convingător exemplu de rigoare analitică și de acuitate a demonstrației este execuția lui Gherea (sînt vizate, în subsidiar, și exagerările sociologizante) prins, supremă ironic, în flagrant delict de... esteticism!

*

Contradicția lui Maiorescu e o carte foarte frumos scrisă, seducătoare în primul rînd prin stil. „Trouvailles”-urile sînt numeroase, și aş aminti doar gestul de a plasa la începutul și la finele cărții cite un citat din Marin Sorescu. Unele lucruri sînt însă de natură să producă nedumerire sau chiar iritare: repetiții (frază: „Maiorescu a anunțat elementele — apa, aerul, focul, pămîntul — din care se naște lumea” — e repetată, cu mici variațiuni, la pag. 14, 46, 264), retorisme (căutarea insistență a întrebărilor „tulburătoare” cu orice preț; spre exemplu, în legătură cu întreruperea jurnalului: „Ce sens are însă prefacerea? Să fi încetat Maiorescu să mai creadă în „utilitatea” unor însemnări zilnice? Să fi pierdut el interesul pentru ceea ce putea face din viața lui, scriind-o? Sau viața însăși nu mai are acum nevoie să fie realizată astfel? Nu se poate ști cu hotărîre”, v. și p. 280 — „Și totuși, cine erau părinții scriitorului?”, și p. 284, nota 25), exagerări („Pana modernă cu care Maiorescu a scris cronică shakespeariană a barbariei, violenței și lașității române” etc. p. 34), obiecții gratuite („E de mirare că nu s-a scris încă o biografie erotică a lui Maiorescu, așa cum s-au scris atîtea despre Goethe” — p. 153), mici teribilisme („Spre a dovedi zădărnicia unei astfel de discuții, cel mai nimerit lucru pe care-l putem face este s-o încercăm” p. 188), citate prea lungi (p. 114 și urm.) ticuri verbale (extraordinar, excepțional etc.). Toate acestea provin, la un critic care are, hotărît, un stil al său, probabil dintr-un exces de calofilie, cu rezultate uneori neașteptate.

Contradicția lui Maiorescu e o carte care respectă, în datele ei fundamentale, opera lui Maiorescu și îl reprezintă în chipul cel mai fidel pe Nicolae Manolescu.

Convorbiri critice

THEODOR CODREANU

La ospățul criticii

A apărut anul acesta la editura „Dacia” din Cluj o carte de „eseuri” intitulată *Ospățul lui Trimalchio*, pe care o semnează Mircea Vaida. Câteva cronici i-au făcut o primire prea puțin triumfală. Autorii acelor cronici semnalau pe bună dreptate unele defecte ale cărții, izbiți probabil și de aerul cam ostentativ al „eseurilor”. Căci, volubil în expresie, Mircea Vaida nu depășește în fond lumea de suprafață a ideilor literare curente. Iată de ce ne îndoi-m că M. Vaida ar fi simțit profund

unele idei juste pe care le susține cu destulă volciune, dar oprindu-se, de fapt, doar la enunțarea lor. „Tipul criticului de factură exclusiv livrească — notează el — e o calamitate” (Op. cit. p. 187). M. Vaida are dreptate. Și are dreptate și când condamnă lipsa de informație, ignoranța (p. 193). Înarmat cu asemenea idei despre erudiție, ne-am aștepta de la M. Vaida la lucruri salutare în ce privește propria-i erudiție. Aici vine însă contradicția. Erudiția lui M. Vaida e ostentativă și e ostentativă pentru că este un soi de bil de șarjă menită să trezească zimbete. Iată de ce lui Adrian Marino i-a venit destul de ușor să-i ridiculizeze erudiția în paginile „României literare”. Și erudiția lui M. Vaida e falsă, pentru că nu știe, cel puțin în eseurile din cartea citată, să-și utilizeze cunoștințele. El nu le valorifică, chiar puțin cum sint, cu acea artă subtilă ca la un Mihai Ralea, pentru care vasta cultură devine un prilej de a ne purta cu eleganță în lumea inedită a ideilor trăite. Citiți eseuistica lui Ralea și veți găsi prea puține fraze gratuite. Din fiecare rind aproape țîșnește o idee nouă, un adevăr care incită gîndul și-i procură satisfacții prin originalitate și rafinament intelectual. La M. Vaida umplutura sufocă adesea. „Care Nirvană? — se întreba pasionat M. V. — Încotro tinde șirul lor nesfîrșit de vieți, transmigrațiunea ce se va continua dincolo de noi, în epocile și erele viitoare?

Ei trec prin conștiința generațiilor nemuritori, spre romantica Nirvană elefantină. Nirvana elefantină. Nirvana inaccesibilă, dincolo de orice iluminare, Nirvana care înseamnă mereu un pisc mai presus de timpul atins, dincolo de tine și de mine, un ceas care bate mereu mai departe, căruia nu-i poți auzi niciodată sunetul, ci numai ecoul săvârșit ca un ev înaintea ta". („Elefanții din Nirvana", cf. p. 44—45).

Asemenea fraze (și multe altele presărate cu citate) pot să pară poetice, dar nu profunde și esoului i se cere în primul rind profunzime. M. Vaida nu a depășit un anume stadiu de cunoaștere, care stă sub semnul simbolului, stadiu pe care îl releva M. Ralea într-un eseu publicat în revista ieșeană „Minerva" (nr. 2/1927 — „Cîteva observații asupra psihologiei simbolului"). „Alteea mentalității ceva mai debile — scria Ralea — nu pot reuși să ajungă pînă la idei generale, reușesc însă să se ridice pînă la acest concept ratat, elementar, primitiv, oprit în desfășurarea lui, care e simbolul. E cazul poetilor, despre care s-a spus că sunt copii înfrîiați" (p. 169).

Evident, Ralea avea în vedere îndeosebi poeții de mijloc și nu marii poeți care sînt și adînci cugetători. Cînd însă un critic se mulțumește să inventarieze în ce opere și cum apar pisica, elefantul, morile de vînt, ochiul ciclopului, casa etc., ca simboluri, mulțumindu-se cu aceasta, fără a reuși să ne spună prea mult, acel critic este poate ceva mai jos cu sărăcia lui de idei decît un artist minor la care criticul „erudit" descoperă cutare simbol potrivit cu tema eseului său. „Să visăm puternic! — ne sfătuiește M. V. — Iar celor care au obosit, tot ceea ce le pot spune cu inima, este: cumpărați-vă cîte un elefant" (48).

Nu e greu de priceput ce-ar vrea să spună M. V., dar moralismul acesta, înduioșător în felul său, sună lamentabil într-o literatură de idei ajunsă la o înaltă înținută intelectuală prin condeie ca G. Ibrăileanu, M. Ralea, G. Călinescu, T. Viann, P. Zarifopol ș.a.

Slăbiciunea criticului se manifestă copios la capitolul obiectivate. Un fel de reacție în lant în toate compartimentele gîndirii pornește de aici. Orice ar spune criticii impresionisti, obiectivitatea criticului rămîne rațiunea de a fi a marii critici. Și a fi obiectiv înseamnă a fi înzestrat

cu o putere nealterată de înțelegere a omului și a operei. Un critic cu adevărat obiectiv nu se va grăbi să desființeze înainte de a înțelege. Criticul mare nu condamnă, ci explică, înțelege, pătrunde pînă în resorturile cele mai intime ale creației și creatorului.

Pus în situația de a stabili valori în cîmpul criticii literare de azi, M. Vaida cade vrînd-nevrînd în spiritul partizan. Care sînt continuatorii cei mai iluștri ai marilor înanțiși în critica literară românească? Răspunsul îl aflăm de la M. V.: D. Micu, I. Oarcăsu, Ion Lungu, Al. Căprariu, Mihnea Gheorghiu, I. Negoitescu, C. Regman și Al. Protopopescu. Aceștia sînt „aleși ai metaforei, pe care o cultivă în grădinile lor cu dezinvoltură" (168). Noi nici nu ne îndoim că acești „aleși" cultivă „cu dezinvoltură" metafora în „grădinile lor", dar nu prea sîntem convinși că e de ajuns ca prin asta să fii și un mare critic. Să fim serioși: D. Micu, nu este, cel puțin pînă la ora actuală, un mare critic, care să poată fi pus alături de G. Călinescu, Ibrăileanu sau chiar Gherea. Recunoaștem în D. Micu îndeosebi un harnic autor de manuale studențești dintre cele mai bune. M. Vaida descoperă în D. Micu un subtil interpret al poeziei actuale. Ce calități relevă, de pildă, „Lirica lui Lucian Blaga"? Iată: Prin „Lirica lui Lucian Blaga", Dumitru Micu creează un portret expresiv din care emană multă poezie și grație. Metafora lui D. Micu nu e barocă, evită exploziile cromatice. Impresia e aceea a unei grafici în alb și negru. Autorul e stăpin pe tehnica topirii citatelor în respirația unică a frazei sintetice". Și exemplifică cu o „frază sintetică" din cartea lui D. Micu, pe care o reproducem: „Adunînd în jurul lăuntricului suspin „arbori cu crengi tăgăduitor apocate", „priveliști de cruci pe care se răstignesc singuri Cristoși înalți" și păsări ce cad, grele, din înălțime", „ca lacrimi sunătoare ale dumnezeirii peste ogor", poetul identifică pretutindeni stigmatul morții: pretutindeni e o tristete". În fond, ne aflăm în fața unei tipice formule de critică a poeziei, care ilustrează și constată și care nu ne spune mai nimic, așa cum mai nimic nu reușesc să ne comunice mulți dintre criticii noștri cînd scriu despre poezie, mai ales despre cea modernă, pe care au impresia că ei singuri o înțeleg cu adevărat și, generoși, o oferă

„tălmăcită” publicului, care nu-i înțelege de fapt.

Aici ajungem la adevărata „probă de foc” a criticului — opera de artă. M. Vaida este de părere că: „Proba de foc în critică, rămâne polemică. Aici se verifică luciditatea și în același timp forța de exprimare a criticului” (215). Fără să ignore importanța polemicii, marii critici au demonstrat că, din contră, talentul criticului se relevă deplin abia în fața creației și a creatorului. Abia în fața operei de artă se poate împlini criticul, acest „creator de puncte noi de vedere în raport cu o operă”, cum spunea M. Ralea. Nu-i de ajuns să înlături erorile debitate pe seama unei opere, îți mai trebuie, pe lângă spiritul polemic, acea forță de pătrundere spre izvoarele primare ale creației, o mare capacitate de re-creare și retrăire a operei, fără de care un Ibrăileanu n-ar mai fi fost Ibrăileanu sau un G. Călinescu n-ar mai fi fost Călinescu. Criticul este un concurent al artistului. Și este mare critic în măsura în care vede chiar mai bine decât însuși artistul. Criticul trebuie să-l întreacă pe artist printr-un surplus de luciditate, de forță de pătrundere și, mai ales, de **înțelegere**. După cum producerea operei a fost inevitabilă pentru artist, la fel criticul va simți, față cu opera, inevitabilă critica pe care o scrie. Marii critici nu și-au scris studiile din motive exterioare. De îndată ce scrii un articol, o recenzie, un studiu din pricină ca ți-a fost solicitat de o revistă și te ispitește faptul că vei fi remunerat și că ți se va face publicitate, din clipa aceea încetezi de a mai fi critic. Este de închipuit de ce în revistele noastre apar atâtea studii, articole și mai ales cronici literare plate, care nu spun aproape nimic. Evident, nici intenția bună a criticului nu ține loc de geniu critic.

În cartea sa, M. Vaida ne oferă și câteva mostre de critică literară propriu-zisă, aplicată la opere și autori. Cum trece de această „probă de foc” M. V. a cărui carte ne sugerează la tot pasul că ne-am afla în fața unui critic aproape mare? Lanțul slăbiciunilor se continuă. Scriind că „... pentru a judeca o creație, el (criticul, n. n. Th. C.) trebuie să aducă probe, să-și argumenteze fiecare idee, inclusiv laudele (p. 178—179) și amintindu-ne că „Scriitorul autentic răspunde timpului său, opera sa e înrădăcinată în suferințele și fericirea contemporanilor” (p. 195), ne-am aștepta de la

M. V. la analize care să depășească locurile comune din critica „oniristă” de azi, mai ales ținând cont de faptul că face un proces destul de convingător oniris-mului în poezie teoretizat la o masă rotundă a revistei „Amfiteatru” (nr. 12/1968) de către L. Dimov, D. Țepeneag, D. Turcea și L. Ulici. Preferința formulei critice a lui M. V. merge însă către acei „aleși ai metaforei”. Analizele sale stau măturie. Nu depășesc acel stadiu al constatărilor, oprite la nivelul sărac al simbolului, constatări care au cel mult calitatea de a fi îmbrăcate în metafore mai mult sau mai puțin reușite. Iată: „Romanul” „Casa” de Vasile Rebreanu se află la a doua ediție. Recitit azi după trecerea citorva ani, vigoarea îi e la fel de puternică. Același miros sălbatic de ierburi cosite proaspăt, senzația autentică a vieții. Se poate spune că atunci când pornește pe lungul drum al artei. Vasile Rebreanu pleacă de acasă, dintr-o casă de piatră de pe o rină de deal din Transilvania. În „Casa” lui, e vatra cu cenușă caldă, a amintirilor în care suflă adânc, tot mai straniu, halucinant. Pe vatra cu plită de lespede se coc oameni de lut, lighioane, cai, pisici, păpuși. Nu se coc așa ca lucrurile moarte, se pîrquie pe jar ca merele, aromitoare, mărturisind viață, fapte trăite, unele închipuite, adevăruri din cărțile viitoare. Pe acestea scriitorul le descintă... Acesta e secretul, forța prozei lui Vasile Rebreanu, descîntecul. E un inspirat”. etc...

Asemenea critică poate să pară mare, frumoasă, sau chiar subtilă, deși nimic subtil nu găsim în aceste rînduri care nu fac altceva decât să constate. În nici un caz ea nu cucerește spiritele, nu le incită la gîndire, nu stîrnește dorința irezistibilă de a citi opera. Cititorul nu termină de parcurs asemenea considerații critice convins că romanul „Casa” de V. Rebreanu este scris anume pentru el, adică să fie înrădăcinat „în suferințele și fericirea contemporanilor”, cum așa de promițător scria M. Vaida în alte pagini. Citiți, în schimb, analiza dramei „Năpasta” făcută în secolul trecut de Gherea. Părăsești textul lui Gherea convins că autorul „Năpastei” a pus geniu acolo, viață din viața contemporanilor. Dar Gherea nu era un „ales al metaforei”. Era critic. În zadar scrie M. Vaida că romanul „Casa” emană „senzația autentică a vieții” că pe vatra casei se coc „oameni de lut, lighioane, cai, pisici, păpuși” și alte asemenea. Nu

convinge. „Oamenii de lut, lighioanele, caii, pisicile” rămân simboluri. Este boala de care suferă o bună parte a criticii noastre. Și e păcat că, talente autentice ca I. Negoieșcu și alții alții, să se auto-complacă în analize criptice care nu aduc lumină asupra operei, ci o încurcă și mai rău în caz că e deja încurcată. Iată, de pildă ce scrie I. Negoieșcu pe marginea prozelor scurte ale lui Sorin Titel „Noaptea inocenților”: „Motivul spațial al odăii revine mereu în prozele din „Noaptea inocenților”: odaia mîncată de igrasie, cămăruța murdară, cu dușamele soioase, odaia îmbicșită de fum (bucata titulară a culegerii); odaia încuiată, baricadată, din care evaziunea se face, halucinant, în alte odăi străine (*Dîmîneți ciudate*); odaia cu paturi grosolane, fotografii vechi pe pereți; lămpi acoperite de praf, bibliotecă dărăpănată; odaia banală, cu versuri pe tapetul de deasupra aragazului...” („Simbolism spațial în „Noaptea inocenților” — „Tomis”, nr. 6/1970/). Și alte soiuri de odăi pe care I. Negoieșcu le inventariază cu o răbdare demnă de invidiat. Ne întrebăm, la ce folosesc asemenea revărsări de „simbolism spațial” sau de alte proveniențe în critica literară? Pentru ce și pentru cine se scrie critică? Oare această critică nu discreditează mai degrabă opera în ochii cititorului decît o impune? Asta nu e rău, în cazul operelor de valoare modestă. Marele pericol e cînd criticul are proasta inspirație de a se apuca să discute pe marginea unor scriitori și opere de mare valoare. Există mulți cititori care și-au făcut o imagine eronată asupra poeziei lui Bacovia, Barbu, Blaga, Arghezi, pe care ezită să-i citească din pricină că au avut nenorocul să citească mai întîi, siliți de împrejurări, (în școală și în învățămîntul superior se recomandă multe studii critice bune și rele), studii critice despre acești mari artiști, studii incapabile să fascineze prin profunzime, să cucerească. Așa se ajunge în situația paradoxală că, din prietenă a literaturii, critica devine dușmana ei. Ridicolul e că „aleșii metaforei” îi pri-

vesc, de regulă, de sus pe critici ca Gherea, Ibrăileanu, Ralea sau chiar G. Călinescu. Și totuși Gherea, așa „modest” cum îl cred destui a reușit ceea ce criticii estetizanți nu vor reuși niciodată. Ibrăileanu a înțeles bine acest lucru și nu ezită să scrie: „În schimb ce entuziasm a stîrnit Gherea pentru Coșbuc cu critica lui... psihologică și sociologică! Cu ce căldură l-a impus atenției și admirației publicului, cam refractar atunci poeziei coșbuciene, căci psihologia eminesciană era încă dominantă. Dar Gherea avea toată senzualitatea în fața operei de artă! O strîngea în brațe propriu-zis. Nu se învîrtea în jurul ei necăjit și plouat”. (cf. „Viața Românească” — „Greutățile criticii estetice”. „Miscellanea”, nr.1/1928). Și cînd te gîndești că M. Vaida scrie: „E o condiție a actului critic, voluptatea. Cel ce nu o are, n-o poate dobîndi și deci mai bine să cultive zarzavaturi” (p. 235). Evident, nu voluptate în sine. Voluptate în sine posedă M. Vaida, dar nu-i de ajuns.

Dar să revenim la critica estetică. În fața unei literaturi care se vrea adesea scrisă pentru un grup de „aleși”, critica răspunde cu o critică destinată tot unor „înțîiați”. Pericolul a fost sesizat încă de Vianu în „Estetica”: Fenomenul devine cu atît mai îngrijorător dacă ne spunem că în această vreme nevoia artistică a maselor nu piere, dar ea este captată și întrebuințată de artiști și opere de o valoare cu totul inferioară (...)

Cultura artistică a timpului nostru vede astfel problema ei cea mai însemnată în restabilirea contactului multîmilor cu arta superioară a timpului...”. (Cf. „Estetica”, E.P.L., 1968, p. 197 și urm.).

Să chemăm la „ospațul” criticii masele largi de cititori. Acest popor atît de plin de eroism, atît de harnic, atît de generos, merită mult mai mult decît ne închipuim. E de datoria criticilor să-i formeze gustul, să-i trezească dragostea conștientă de adevăr și de frumos.

AL. DOBRESCU

Quousque tandem?...

Cind deschidem o revistă literară sîntem atrași în mod firesc (nu înainte de a parcurge pagina de notițe polemice) spre o rubrică permanentă care poartă titlul **cronica literară**. De ce? Intii pentru că articolele înserate în cadrul ei tind (cel puțin teoretic) să exprime un punct de vedere autorizat la o apariție editorială recentă și, dacă am citit totuși anterior respectiva carte, îl putem confrunta cu propriile noastre păreri. Apoi pentru că este un mod rapid și (ar trebui să fie) eficace de a lua cunoștință de ultimele lucrări tipărite. Ambe motive sînt o concentrare a funcțiilor imediate pe care și le arogă orice cronică literară și, implicit, orice cronicar: **formarea și informarea publicului cititor**. Se tinde deci spre atragerea acestuia către literatură, spre formarea lui în sensul distingerii autenticului de fals, a valorii de non-valoare.

În urma lecturii unui număr de cronici la volume apărute în ultimii ani am fost pus în fața unor simptome care generează întrebări de tipul: ce este totuși o cronică literară? Cine o practică? Cu ce scop? Ce funcție are un astfel de act? etc. etc. Și aceasta pentru că, deși există un „concepl” de cronică, o aproximare teoretică deci, diversitatea formelor ei concrete îl neagă parțial sau uneori în totalitate.

Sigur că gestul valorificator al cronicarului (nu spun un lucru nou) este în ultimă instanță unul subiectiv, de gust

personal, care ar explica multitudinea manifestărilor practice. Criticul-cronicar operează preferențial în două etape succesive: inițial prin selecția pe care o face în **suma** de apariții, alegînd numai o parte anumită dintre ele; prin atitudinea pe care o exprimă în chiar cercul „favoritelor” față de un volum sau altul. E greu de crezut că poate să scrie despre absolut orice (a se observa că identific termenii **critic** și **cronicar** pentru a nu fi obligat să fac și alte aprecieri în sensul celor existente în cartea lui Adrian Marino **Introducere în critica literară**) și atunci cînd o face, actul critic se profesionalizează, ceea ce este sinonim cu dispariția lui.

Unul și același text poate fi susceptibil de interpretări multiple uneori total opuse, ca urmare a plurivalențelor semantice care coexistă latent și nu așteaptă decît să fie „descoperite” (Eugen Lovinescu a dovedit-o cu prisosință). Dar, deoarece obiectul „lecturii” este unul **exterior** eului receptor, cel puțin sub raport strict material, el conține anumite valori **obiective** care se impun în orice nouă percepție critică. Or, tocmai acest suport stabil are un rol hotărîtor în atitudinea axiologică. Aprecierea critică este, oricît ar părea de paradoxal, o recunoaștere subiectivă a unui fapt aparent obiectiv. De ce nu-si dăsc oare dezlegare aceste posibilități în unele cronici literare? De ce două sau mai multe dintre ele, plecînd de la același text, nu dau naștere unor debateri polemice care să vivifice, să fertilizeze creația literară contemporană? **Pînă cînd cumințenie, cumințenie și iar cumințenie?**

Ce se întîmplă mai departe? Cronicile semnaleză fără încetare **afirmări fulgerătoare sau numai promițătoare** („volumul — urmează titlul — propune momentului literar actual o prozațoare de remarcabilă vocație și numai prea marea discreție a apariției acestei cărți nu a făcut să se vorbească despre — urmează numele — în termeni vehiculați cu ani înainte în lansarea unor scriitori azi foarte apreciați” sau „autorul are cerl o personalitate, o simură și o știință a compoziției care îl plasează dincolo de nivelul debuturilor comune”) **autentice valori, conștanțe în creație** (volumul „rămîne, în tot cazul, o cutotul deosebită realizare, una din cărțile

de poezie cele mai bune apărute în ultimul sfert de veac") ș.a.m.d. În baza afirmațiilor de acest fel am putea conclud, fără teama erorii că numărul scriitorilor de mare talent este în continuă creștere și deci nu e lipsită de adevăr vehiculata formulă, care s-ar cuveni azi reabilitată, că „românul e născut poet”. Îndrăznesc totuși să fiu sceptic în această privință. Și în epoca interbelică au fost tipărite la noi impresionant de multe volume. Cîte a reținut însă istoria literaturii? Cineva, făcînd o statistică, ajungea la concluzia că nici a zecea parte. Avem motive să credem că situația actuală diferă fundamental de cea de atunci? Să nu uităm că judecata valorică a cronicii literare depinde direct de nivelul general al literaturii momentului ca și de preferințele acestuia. Larghețea și concesivitatea epitetelor caracterizante se justifică în parametrii unei literaturi cu o medie valorică redusă. Oare în momentul de față, cînd din peisajul literar pot fi selectate cel puțin cîteva nume și titluri unanim acceptate, avem dreptul de a fi mai puțin severi, putem acorda cu alita ușurință autentificări sigure de valoare? **Pină cînd vom continua să uităm că de la Eliade („Scrieți băieți, numai scrieți!”) a trecut prea multă vreme pentru a reedita o asemenea procedură?**

Cronicarii au simțit la un moment dat necesitatea dovedirii autorității lor categorice. Și dacă impunerea unor volume asigură numai parțial argumente, negarea altora era hotărîtoare. A luat astfel naștere „războiul” împotriva celor „lipsiți de talent”, a „intrușilor” în cîmpul li-

terar. Curios, furia desființării s-a îndreptat mai ales în direcția debutanților, a celor care după ani și ani de rugăminți pe la edituri au reușit să scoată un minuscul op. Nu contest că poziția aceasta categorică este binevenită, dar de ce e aplicată preferențial? Cei care și-au cîștigat un nume, cei care pentru a-și număra volumele n-au degete suficiente la ambele mîini, sint de o „constanță” creatoare perpetuă? Să privim iarăși în urmă și să observăm că, și în cazul unor scriitori deveniți clasici, nu toate paginile lor ating nivelul maxim. Oare azi prestigiul unui nume este suficient pentru a putea publica orice? Cum se justifică poziția cronicarilor? E la mijloc o tocire a spiritului critic sau nesinceritate cauzată de o anume conjunctură literară? Spiritul critic n-ar face un mai mare serviciu literaturii noastre acționînd hotărît și în astfel de cazuri? **Pină cînd faptul că X este unanim recunoscut ca mare poet sau prozator în baza a ceea ce scrisese pină acum sau că Y deține o funcție-cheie în ierarhia literară, vor fi argumente în virtutea cărora înaltele aprecieri să se extindă automat asupra tuturor producțiilor acestora?**

Șirul întrebărilor ar putea continua: **Pină cînd vom mai citi cronici de com-lezență sau determinate de simpatii reciproce? Pină cînd susținătorii cronicilor literare vor evita enunțarea deschisă a criteriilor estetice care stau la baza afirmațiilor pe care le vehiculează? Pină cînd...? Pină cînd...?**

DANIEL DIMITRIU

Despre „irealitatea imediată”

Lumea exterioară — oameni, obiecte, întâmplări — exercită asupra conștiinței individuale un adevărat asediu. Există ceea ce numim „sensibilități exacerbate”, atribute ale unor existențe complet permeabile la solicitările exteriorului; îl primesc cu totul, fără restricții, îl sorb averse, ca un burete apa. Sînt lipsite de acel strat protector de „materie moartă”, caracteristic firilor echilibrate, menit să atenueze, să amortizeze într-o măsură mai mare sau mai mică violența șocurilor. Lumea exterioară se constituie ca o permanentă sursă de agresivitate, invazia realității are în final consecințe destructive.

Hipersensibilitatea nu elimină însă suprema luciditate, teribila conștiință a iminenței. Totul e o continuă așteptare. Suferința este dublată: e simțită și apoi re-simțită prin tălmăcirea ei la nivel cerebral. Foarte adesea, îndelungatul asediu despre care vorbeam sfîrșește prin distrugerea fortăreței psihice, capitularea echivalează cu renunțarea de a mai „face față”, adică de a mai ști ce se întâmplă. Există însă cazuri cînd totul se oprește la un prag, în dreptul unei limite de netrecut. Limită unde simțul realității se păstrează intact și determină o asumare totală și înspăimîntător de conștientă a faptelor.

M. Blecher este un asemenea caz. Să-i spunem „un caz aparte” care, și din acest moment lucrurile trebuie să ne intereseze. Își transpune în scris experiențele. O sensibilitate cu accente morbide interesează aproape exclusiv pe medici, dar în clipa cînd aceeași sensibilitate cu accente morbide prinde crustă de semnificații și începe să devină domeniu de curiozitate pentru toată lumea, atunci ea lunecă spre un alt plan de receptare, spre alte posibilități de evaluare. Acolo i se vor pune alte diagnostice, discuțiile vor concura spre alte implicații.

Întîmplări în irealitatea imediată este, așa cum s-a mai spus, o încercare unică în literatura noastră. Simplificînd în mod voit lucrurile și căutîndu-le planuri de referință mai palpabile, putem spune că avem de a face cu un jurnal, secțiunile lui respectînd o anumită desfășurare în timp, desfășurare care luată în sine nu prezintă vreo importanță. Există un timp interior sensibil la anotimpuri dar nu la zile sau luni, alimentat de acel flux emanat de curgerea încontinuu a faptelor în clepsidra conștiinței. O localizare a evenimentelor este de asemenea pe deplin posibilă; este vorba de un spațiu destul de frecventat al literaturii române de dinaintea ultimului război — tîrgul de provincie, cadru admirabil pentru perturbații nevrotice, în alt sens luat, leagăn fericit a numeroase opere remarcabile.

Notabil în suita de confesiuni aparținînd lui M. Blecher este modul de receptare a lumii exterioare, de validare a ei de către lumea interioară. Reîntoarcerea unor

senzații acute, a unor intime procese reflexive se face la temperatura și acuitatea imediatului și nu în tonalitatea palidă, atât de des sesizabilă în rememorare. Există în totul o mare artă de a traduce în succesiuni de cuvinte și simultaneități de senzații, spații de conștiință cu arii ce se înfundă în fantastic. gesturi sau imbolduri nefinalizate.

Adolescentul de o sensibilitate bolnăvicioasă se află față în față cu realitatea și, vrînd, nevrînd, trebuie s-o cunoască, să-i pătrundă tainele. Firesc ar fi ca în relația individ-lume, rolul activ să-l aibă primul factor, cel puțin în virtutea anecdotice curiozității omenești. La Blecher fenomenul este invers. Lumea se face cunoscută, ea este aceea care asaltează conștiința și nu există putință de a se opri procesul. Conștiința personajului, asemeni unei membrane ultrasensibile, receptează și cele mai fine vibrații, mai mult chiar, le amplifică, astfel încît ele capătă în intimitatea ființei dimensiuni nebănuite. Comunicarea cu lumea este totală, se face prin fiecare por al pielii, nu există zonă refractară. Numai că, în ciuda acestei comunicări fără opreliști, lumea rămîne neînțeleasă, mai precis — inacceptabilă. Comunicarea totală dă naștere unei totale lipse de comuniune.

Impresia de desfășurare leneșă a faptelor, de sărăcie epică este, îndeosebi, datorată introspecției, analizei minuțioase. Fiecare fapt exterior trezește în conștiința povestitorului ecouri prelunge, întîrzie obsesiv pînă îi sînt epuizate semnificațiile reale și posibile. Decorul propriu-zis al „întîmplărilor...” este lumea lucrurilor — sinteză monotonă și aridă a lumii în genere: „Există întotdeauna aceleași locuri în stradă, în casă, sau în grădină care îmi provocau „crizele”. Ori de cîte ori intram în spațiul lor, aceiași leșin și aceeași amețală mă cuprindeau”. Sau, în altă parte, mai elocvent: „Invidiam oamenii din jurul meu, închiși hermetic în hainele lor și izolați de tirania obiectelor. Ei trăiau prizonieri sub pardesiuri și paltoane, dar nimic din afară nu-i putea teroriza și învinge, nimic nu pătrundea în minunatele lor închisori. *Între mine și lume nu există nici o despărțire*. Tot ce mă înconjură că invadea din cap pînă în picioare, ca și cum pielea mea ar fi fost ciuruită. (...) *Lumea își prelungea în mine în mod natural toate tentaculele*; eram străbătut de miile de brațe ale hidrei. Trebuia să constat pînă la exasperare că trăiam în lumea pe care o vedeam. Nu era nimic de făcut împotriva acestui lucru” (s.n.). Așadar, oamenii circulă prin spațiul otrăvit dintre obiecte (fiecare obiect secretă un fel de halo nociv) cu lipsa de crispare a mișcărilor peștelui în apă, intră în relații de neînțeles cu ceilalți semeni, fericiți. Orice încercare de spargere a cochiliei este iluzorie și tragică. Fuga, revolta se produc o singură dată căci întoarcerea e certă și mult prea amară pentru a fi încercată o nouă evadare. Chiar și sinuciderea este imposibilă.

Scritura lui Blecher se face remarcabilă prin teribila exactitate în surprinderea obiectului și, simultan, a senzației declanșate de el. Captarea obiectului în șirul literelor se face integral, mai mult, amănuntele cele mai ascunse, mai greu abordabile, microscopica existență a senzațiilor rapide și confuze, totul este prins, încremenit, totul devine inteligibil, distinct. Artă prelucrării detaliilor atinge desăvîrșirea, mai ales prin simplitatea și fluiditatea expresiei.

Relația strînsă dintre subiect și obiect are, evident, consecințe tragice. Lumea văzută prea de aproape (lupa sensibilității îi conferă dimensiuni catastrofale) își pierde din verosimil, din acceptabil. Fiind prea concretă, prea apropiată, devine ireală, asfixiantă, ostilă. Distincția dintre obiecte este anevoioasă, formele, dimensiunile, funcțiile dispar, atributele organizării se tocesc, totul se transformă în „lavă” de materie. Totul fiind prea aproape, se deformează, acestei materii îi sînt „văzute” parcă moleculele: „În jurul meu materia dură și imobilă mă înconjură din toate părțile (...) imensă și zadarnică, închizindu-mă în ea din cap pînă în picioare. În orice sens mă gîndeam, materia mă înconjură, începînd cu hainele mele, pînă la izvoarele din păduri, trecînd prin ziduri, prin copaci, prin pietre, prin sticle. În fiecare colțișor lava materiei ieșise din pămînt, încremenind în aerul gol, în formă de case cu ferestre, de copaci cu ramurile ce mereu se înălțau ca să înțepe vidul, de flori ce umpleau moale și colorat mici volume de spațiu de biserici crescute cu oupola din ce în ce mai sus, pînă la crucea stîlpire din vîrf unde materia își oprise scurgerea în înălțime, neputincioasă de a se sui mai departe. Pretutindeni ea infestase aerul, irupînd în el, umplîndu-l cu abcesele închistate ale pietrelor, cu scobiturile rănite ale copacilor... Umblam înnebunit de lucrurile pe care le vedeam și de cari eram sortit să nu mai pot scăpa”.

Viața este mai mult decît un vis, este o succesiune de coșmaruri, percepțiile dereglate, transmit imagini neautentice, prin autentic înțelegînd tot ce se află în limitele normalului. Scurgerea implacabilă a materiei determină existența unui haos complet și definitiv. În contact permanent cu neînteligibilul, ființa umană așteaptă în zadar o trezire, o recuperare a autenticului, a autenticului presupus: „Mă zbat acum în realitate, țip, implor să fiu trezit, să fiu trezit la altă viață, în viața mea adevărată. Este cert că Țe plină zi, că știu unde mă aflu și că trăiesc, dar lipsește ceva din toate acestea, așa ca în grozavul meu coșmar. Mă zbat, țip, mă frămînt. Cine mă va va trezi? În jurul meu realitatea exactă mă trage tot mai jos, încercînd să mă scufunde. Cine mă va trezi? Întotdeauna a fost așa, întotdeauna, întotdeauna”. După cum se vede, M. Blecher este obligat să viseze, onirismul său nu are statut de aparență, ci de esență vitală.

„Întîmplările în irealitatea imediată” au un epic debil. Structural, talentul lui Blecher e aproape în întregime acaparat de analiză. Stăruind obsesiv asupra staticii obiectelor, scriitorul nu are timp să le perceapă dinamica de ansamblu. Blecher nu vede „de la distanță”, este prin excelență „miop”, un explorator meticolos al microcosmosului senzorial. Îi lipsește totuși artificialitatea artizanală, transpunerea datelor se face cu o participare totală, dureroasă. Blecher descoperă „irealitatea imediată”, o creează într-un fel, demonstrîndu-i existența, aducînd-o din obscuritatea subiectivității la distincta claritate a evidenței. O transformă (nu se poate evita jocul de cuvinte) în *realitate* artistică.

Lectura lui M. Blecher antrenează zone mai rar solicitate ale sensibilității. Emoțiile sînt durabile, cu alit mai puternice cu cît fac parte din categoria celor mai rare. Problematika scrierilor sale depășește o filozofie a morbidului, pentru a se situa pe planul mai general al raporturilor omului cu lumea. Situîndu-l în avangarda literelor tocmai prin insolitul și modernitatea scriiturii sale, să nu omitem faptul că Blecher este *organic* integrat în limitele unei literaturi de excepție, talentul, personalitatea artistică îl călăuzesc sigur pe drumuri mai puțin umblate, îl obligă să scrie așa cum scrie. „Irealitatea imediată” — sintagmă ce definește succint spațiul brutal ce amenință permanent existența umană — este un domeniu asiduu frecventat de arta contemporană. M. Blecher satisface parametrii unei literaturi de sorginte kafkiană, literatură care bîntuie secolul al XX-lea într-o impresionantă varietate și obsesivă revenire. Racordarea scriitorului nostru la marele drum străbătut de nume sonore ale acestui veac se impune, mai ales pentru că opera sa oferă pe plan estetic netăgăduite împliniri. În contextul unei asemenea aventuri existențiale unde azi, pare-se, nu mai există solitari și în care, dincolo de implicațiile tragice și alienatorii, rămîne valabil, în primul rînd, efortul conștiinței umane, îndreptat spre supraviețuire, M. Blecher vine să împărtășească o experiență originală în dimensiuni și expresie.

TEODOR DIMA

CUNOAȘTEREA „FORMEI” LA BACON

Conceptul de „formă”, cu rezonanțe aristotelico-scolastice, a constituit unul din motivele pentru care Bacon a fost socotit de către unii cercetători „ultimul dintre scolastici” și nicidecum inițiatorul științei moderne. Desigur, rezistența întinzată a scolasticii stărnește ecouri și la Bacon, dar, mai ales, în folosirea unor termeni, printre care și cel de „formă”. Insuși Bacon și-a dat seama de caracterul învechit al acestei haine în care și-a prezentat ideile sale profund înnoitoare, considerind-o pentru vremea sa necesară¹ „...așa după cum împărații romani au păstrat vechile denumiri ale magistraturilor, dindu-le însă altă întrebuințare, spre a nu zdruncina echilibrul vieții sociale, tot astfel, spre a păstra echilibrul vieții intelectuale, trebuie să menținem în filozofie vechile denumiri pentru ideile noi pe care încercăm să le impunem²”.

Dar, contrar scolasticilor, Bacon va pune acțiunea mai presus de speculație scopul său fiind același ca al lui da Vinci și Descartes: o știință activă, deschisă, „care să ne facă stăpînii și posesorii naturii”. Pentru aceasta nu există decît o cheie: a cunoaște natura adevărată, intimă. Ea este formată din prietăți, calități sensibile, dintre care el dă

ca exemplu: albul, roșul, caldul, transparența, duritatea creșterea etc. Natura unui corp, a aurului de exemplu, este suma „naturilor” care îl constituie: densitate, culoare, reacții chimice. „El concepea ca și Leibniz, un număr limitat de calități elementare care compun toate lucrurile. Aceste calități, considerate în ele însele, nu în aspectul lor aparent și relativ al simțurilor noastre, iată ce numea el **forme**”³.

„Forma” unei „naturi” date este asociată cu acesta în mod constant și reciproc: acolo unde există natura, acolo există și forma. Astfel, din punct de vedere gnoseologic, forma baconiană este asemănătoare esenței însăși a lucrurilor, formată din **calități primare**, cum li se va spune mai târziu, opuse calităților secundare, concepute doar ca aparente. Era prima anticipare a lui Locke și ultimul ecou aristotelic.

Totuși „forma” lui Bacon nu este identică cu „forma Stagiritului. La Aristotel materia este acea realitate definită printr-o pură potențialitate. Ea este posibilitatea infinită a devenirii. Materia nu este nimic, dar poate deveni orice. Această posibilitate infinită a devenirii nu este altceva decît o tendință invicibilă către existență. Omul o așteaptă și în această devenire, ea îl întîlnește și i se desvăluie

¹ Al. Posescu, **Introducere la Noul Organon**, trad. rom., Ed. Acad. 1957, p. 5.

² Bacon, **Despre însemnătatea și înaintarea științelor**, III, 4.

³ A. Lalande, **Les Théories de l'Induction et de l'Experimentations**, Paris, 1929, p. 50—51.

prin simțuri și intelect, ipostaziat în activ și pasiv. Materia își croiește drum neliniștită și dornică de a-și realiza virtualitatea. Pentru aceasta îi trebuie forma care o ajută să se transforme din nimic în orice. După cum materia în sine este potențialitate pură, forma în sine este actualitate pură, — unirea lor este necesară și inevitabilă. O înfrigurată căutare le stăpânește. Tendinței materiei către formă îi corespunde o tendință de sens contrar a formei către materie. Omul așteaptă în punctul confluenței lor. Prin forma vie, mlădioasă, materia impulsionează complexul uman și-l forțează s-o accepte așa cum i se dezvăluie. Omul nu se alarmează însă de pretențiile materiei, el o acceptă cu surisul încrederii în forța operațiilor mintale. Mintea lucidă, logicul, își face drum, pendulind între adevăr și eroare, între formele corecte și incorecte prin care materia se actualizează, dezvăluindu-se în procesul cunoașterii.

La Bacon însă omul nu mai are răbdare să aștepte. Acțiunea este pentru el mai presus de orice speculație. O curiozitate febrilă îl îndeamnă să devină „stăpînul și posesorul materiei”. Pentru aceasta nu există decît o cheie: a cunoaște natura adevărată, intimă, a materiei. Tot forma o dezvăluie. Dar nu forma aristotelică, exterioară, acea haină care actualiza materia, care o îmbrăca ascunzându-i secretele de privirile indiscrete ale omului. Forma baconiană are valoarea noțiunii de structură din știința contemporană. Este „textura secretă și progresul ascuns al mișcării particulelor unui corp”⁴, scheletul fizico-chimic, structura moleculară care determină caracteristicile exterioare ale unui corp. Forma capătă astfel, în concepția baconiană, o dublă determinare: aceea de esență și aceea de lege.

În felul acesta, „Bacon se deosebește și de nominaliști, întrucît admitînd legea, admitea implicit existența obiectivă a generalului”⁵.

Fiind strict contemporană obiectului însuși, determinarea formei nu înseamnă descoperirea cauzelor în sensul lui Duglad Stewart și a lui Stuart Mill,

adică a antecedentelor invariabile și necondiționate care preced în timp fenomenul obiect de studiu. Cade astfel una din obiecțiile aduse lui Bacon de către Fowler, după care tabelele ar fi o formă foarte puțin elaborată a canoanelor lui Mill.

Obiectul științei fiind cunoașterea formei, iar aceasta, ca esență, fiind prezentă cînd lucrul corespunzător este prezent, absentă cînd el este absent și schimbătoare cînd și el se schimbă, rezultă că trebuie ca intelectul, pentru a o descoperi, să constate un număr cît mai mare și cît mai variat de astfel de cazuri pe care apoi să le examineze. Intelectul nu ar putea face aceasta fără ajutoare speciale. Acestea sînt tabelele: *Tabula presentiae*, *Tabula declinationis sive absentiae in proximo*, *Tabula graduum sive comparativae*.

În prima, sînt consemnate cazurile în care natura simplă, a cărei formă e căutată, este prezentă; în a doua, sînt consemnate cazurile în care ea lipsește, deși ar trebui să figureze; în a treia, sînt consemnate cazurile în care natura simplă cercetată prezintă diferite grade de intensitate.

Să pătrundem în mecanismul logic intern al mersului gîndirii bazat pe aceste tabele, folosind chiar exemplele lui Bacon și prețioasele îndrumări ale lui Kotarbinski. Să cercetăm ceea ce în mod constant și ireversibil însoțește o natură dată, anume una din proprietățile corpurilor — *căldura*. În acest scop, se vor consemna observațiile în cele trei tabele:

În *tabela prezenței*, faptele în care prezența căldurii este constatată:

- a₁ — razele soarelui încălzesc;
- a₂ — flacăra este caldă;
- a₃ — intestinalele animalelor sînt calde;

În *tabela absenței*, ar trebui să se noteze toate cazurile de absență a căldurii; s-ar obține un regisru enorm, dar inutil. De aceea, se vor nota numai faptele în care nu se observă căldură, deși se aseamănă cu faptele notate în primul tabel:

- b₁ — razele lunii nu încălzesc;
- b₂ — licărirea licuriciului nu este caldă;
- b₃ — părțile interioare ale plantelor nu sînt calde;

.....

⁴ T. Kotarbinski, *Leçons sur l'histoire de la Logique*, Warszawa, 1965, p. 332.

⁵ Ath. Joja, *Studii de logică*, vol. I, p. 316.

În **tabela gradelor** se vor nota faptele de creștere sau descreștere a căldurii și, într-un mod general, gradele căldurii în diversele corpuri;

- c_1 — corpurile animalelor se încălzesc în funcție de mișcare;
- c_2 — flacăra jăratecului crește în măsura în care se suflă aer cu foalele;
- c_3 — nicovala se încălzește când este lovită cu ciocanul;

Poseesor al acestor date, Bacon va proceda prin eliminare.

El va compara două cîte două, întîi, faptele din cadrul aceluiași tabel și apoi faptele din tabele diferite. Sesizăm în cadrul procedului său următoarele scheme de eliminare:

prezent A ————— prezent B
prezent A ————— absent B

De exemplu, din a_1 și a_2 rezultă că, deoarece și razele soarelui și flacăra corpurilor care ard sînt calde forma căldurii nu provine din corpuri cerești; din confruntarea lui a_2 și a_3 se elimină și proprietatea de a fi ființă vie din ansamblul proprietăților propuse să aparțină formei de căldură.

A doua schemă de eliminare este următoarea:

prezent A ————— prezent B
absent A ————— prezent B

De exemplu, din confruntarea lui b_2 și a_2 rezultă eliminarea strălucirii unei flăcări din ansamblul componentelor formei căldurii, deoarece există flăcări lipsite de căldură (licurici).

Cu ajutorul acestor scheme de eliminare Bacon va ajunge pînă la urmă, să enunțe că, ceea ce caracterizează forma căldurii este un oarecare fel de mișcare. El numește acest rezultat **prima recoltă**, sau **începutul explicării** cu privire la forma căldurii, făcută cu încredința intelectului; urmează definiția căldurii și anume; „Căldura este o mișcare de extindere, împiedică și răspîndită în părțile mai mici ale corpurilor. Dar extinderea este astfel modificată în sensul că ea se dilată în jurul ei și are totuși tendința de a merge în sus. Și năzuința în părțile este de asemenea modificată:

nu este înceată, ci grăbită și cu oarecare vioiciune”⁶.

Stabilirea cu ajutorul tabelelor a genului proxim în definirea formei căldurii, și anume **mișcarea**, constituie, cu toate adăugările eronate și chiar naive ale diferențelor specifice, triumful metodei lui Bacon, metodă care, după cum am văzut, procedează prin eliminarea tuturor caracterelor străine naturii considerate, pentru a rămîne, „ca pe fundul unui creuzet”⁷, forma căutată.

Nu găsim oare aici în procedul de eliminare baconin germenii operației de confirmare a ipotezelor din știința modernă? Într-adevăr, știința procedează, după ce s-a formulat cîmpul ipotezelor posibile asupra unui fenomen dat, la eliminarea acelor ipoteze care vin în contradicție cu faptele. Diferența este că Bacon credea într-o prea ușoară și sigură eliminare. Știința a dovedit că acest ideal frumos este greu de atins.

Sesizarea schemelor de eliminare, prezente în operația de comparare a cazurilor înscrise în tabele, pune în lumină ceea ce este comun la Bacon și la Stuart Mill. Este vorba tocmai de condițiile generale de comparare și eliminare. Dar, în esență, tendința generală și intenția cuprinse în tabele dîreră de scopurile canoanelor.

Mai întîi, Mill și-a propus să descopere antecedentele invariabile și necondiționate, cu alte cuvinte, cauzele; la Bacon este vorba de structura internă, sau de mișcarea imperceptibilă din interiorul lucrurilor opusă aparenței experienței sensibile.

În al doilea rînd, Mill atribuia „canoanelor” valoarea demonstrativă atunci cînd le concepea după modelul silogisticii. La Bacon tabelele au menirea să sugereze cu prudență ce este forma și să pună intelectul la adăpost de tentațiile divagațiilor. Ele trebuiau să pregătească dosarul, nu să judece — vorbind în termenii juristului Bacon.

Poate că anticiparea canoanelor o fac două procedee cuprinse în **Praerogativae instantiarum**, (încă un termen juridic), cu analiza cărora se termină, de altfel, **Novum Organon**. Iată exemplele pe care

⁶ Bacon, **Noul Organon**, trad. rom. de N. Petrescu și M. Florian, Ed. Acad. 1957, II, af. 20.

⁷ *Ibidem*, II, af. 16.

le dă Bacon, în paragraful XXII, sub titlul *Instantiae solitariae*. Vom folosi chiar cuvintele sale: „...cercetînd însușirea **culorii**, sînt cazuri singurale: prisme, pietrele prețioase cristalizate, care arată culori nu numai în ele însele, ci și extern, pe un perete; tot așa roua etc.; sînt **cazuri singurale**: căci ele nu au nimic comun cu culorile fixate în flori, în pietre colorate, în metale, în lemne etc., cu excepția culorii. De aceea, conchidem ușor că culoarea nu e altceva decît o modificare a imaginii luminii pătrunsă și privită în obiect”⁸.

Kotarbinski sesizează aici următoarea schemă, asemănătoare **metodei concordanței** a lui Mill

există ABCDE.....,

există AB,

lipsește C, lipsește D, lipsește E;

deci AB sînt constant concomitente.

(unde A este **culoarea** iar B, proprietatea ei, de a pătrunde prin prismă, rouă etc.)⁹

Tot așa, continuă Bacon, în aceeași cercetare, venele distincte ale albului și ale negrului în marmură și varietatea de culoare în flori de aceleași specii sînt **cazuri singurale** căci negrul și albul din marmură, sau petele de alb și de

purpur într-o garoafă, concordă în aproape toate, afară de însăși culoarea. De aici conchidem ușor că culoarea are puțin a face cu natura intrinsecă a corpului, ci alină mai mult de aranjamentul brut și oarecum mecanic al părților. Aceste cazuri sînt singurale în ce privește diferența”¹⁰.

Același Kotarbinski surprinde în acest exemplu următoarea schemă, analogă **metodei diferenței**:

există ABCDE.....

lipsește A, lipsește B

există CDE.....,

deci A și B lipsesc concomitent.

(A fiind culoarea, B structura sa moleculară, iar CDE..... alte caractere ale lucrurilor comparate)¹¹.

Bacon s-a oprit undeva la jumătatea drumului de constituire a metodei inductive, dar prin teoria sa asupra cunoașterii „forme” el a realizat ceea ce era mai greu: începutul. El a meșteșugit la cheia cu care s-a putut deschide poarta cetății în care natura își apără secretele. Odată cu Bacon cercetarea științifică a devenit un joc sublim cu reguli precise în care cei doi parteneri sînt omul de știință și natura.

⁸. Bacon, **op. cit.**, II, 22.

⁹. Kotarbinski, **op. cit.**, p. 337.

¹⁰. Bacon, **op. cit.**, partea a II-a, al. 22.

¹¹. Kotarbinski, **op. cit.**, p. 337.

DORU SCĂRLĂTESCU

POLEMICA GHEREA-MAIORESCU și manualele noastre școlare

O carență, credem, a predării istoriei literaturii în școală ține și de insuficiența lămurire a unor elemente de estetică. Teoria literaturii căreia, în clasa a IX-a, i se rezervă un trimestru, stăruind într-un clasificationism rigid, de tip Linée, ocolește însă problemele esențiale ale originii, specificului și finalității literaturii, neglijază sau explică nesatisfăcător noțiuni cheie, indispensabile etapei următoare, de analiză pe viu a fenomenului literar (formă și conținut, frumos natural și frumos artistic, imagine artistică, eteronomia și autonomia operei de artă, teorie, istorie și critică literară etc.). Cu toate acestea, chiar din clasa imediat următoare, a X-a, discutând amănunțit (poate prea amănunțit iar uneori, în detrimentul clarității și, deci, al accesibilității) concepțiile estetice generale de „Junimea” și „Contemporanul”, manualul operează dezinvolt cu asfel de noțiuni, ca și cum elevii le-ar cunoaște perfect. Trebuie să arătăm apoi că unele formulări din manual sînt ambigue și chiar contradictorii. Nu se explică, de exemplu, simplu și fără echivoc, poziția estetică a celor doi șefi de grupări literare, pionieri în cîmpul teoriei și criticii literare românești, mari adversari în același timp, Ghera și Maiorescu, și nici poziția esteticii marxiste și, implicit, a autorilor manualului, față de aceștia. Concepția despre artă a lui Titu Maiorescu este prezentă, într-un paragraf concludiv, în manieră sibilinică: „Cu toate că Maiorescu n-a pronunțat niciodată lozinca „artei pentru artă”, contemporanii săi au avut impresia (s.n.) că, din punct de vedere teoretic, el voia să rupă arta de realitate și să interzică artistului nu numai orice tendință dar chiar orice ideal, în afară de idealul schopenhauerian al micșorării voinței de a trăi. Tot odată, trebuie să recunoaștem (s.n.) că, atrăgînd atenția asupra caracterului de ficțiune a artei ca și asupra procedurii obligatorii al generalizării datelor observației prin tipuri, Maiorescu nu greșea” (s.n.). Ce trebuie să înțelegem din prima frază? Că greșea Maiorescu? Sau, mai degrabă, că greșeau contemporanii cînd „aveau impresia”? Și care este în general impresia autorilor manualului, căci, deși se pare că înclină spre ultima alternativă, cîteva pagini mai departe, în capitolul rezervat lui C. Dobrogeanu-Ghera, întîlnim o frază ca aceasta: „sub influența lui Schopenhauer el (Maiorescu, n.n.) insistă totuși în chip arbitrar asupra „eliberării de egoism” ca unic scop al artei, interzicînd scriitorului orice ideal social” (s.n.). Deci, Maiorescu limitînd „în chip arbitrar” scopul operei de artă, impresiile că ar rupe-o de realitate ale contemporanilor săi, printre care cel mai combativ era Ghera, sînt juste! Bă nicidecum, căci, întorcîndu-se la Titu Maiorescu, în explicațiile pe mai multe pagini ale ideilor sale estetice influențate de concepțiile lui Kant și Schopenhauer, *filozofi*

Idealiști, nu ni se spune dacă aceste concepții sînt sau nu acceptabile. Revenim, odată cu elevii noștri, la capitolul „Polemica Gherea-Maiorescu”, sperînd să aflăm, în concluziile lui, un răspuns la întrebările noastre. Dar prezentarea polemicii se rezumă mai ales la problemele secundare ale terminologiei (personal-impersonal) către care discuția a deviat, sub impulsul lui Maiorescu și cu tot protestul lui Gherea. Manualul înșiră impasibil, cronologic, articolele și părerile celor doi combatanți, păstrînd o strictă neutralitate („Maiorescu observă”, „Ghera arată”, „Maiorescu — sustine” etc. etc.), după care nu mai urmează nimic. Care este însă rezultatul acestei polemici, cu ecouri adînci în epocă, prelungite pînă în zilele noastre, pînă la urmă tot nu aflăm. Disputa însăși este pusă sub semnul incertitudinii, căci în manualul de clasa a XI-a, la capitolul rezervat lui E. Lovinescu se pomenește de „așa numita” polemică Ghera-Maiorescu, fără să se explice rezerva formulată, după ce în același manual într-o lecție de concluzii, se stăruie asupra importanței deosebite a acestui eveniment.

Creдем că trebuie să li se explice elevilor importanța polemicii, autentice, în care au fost direct implicați, așa cum au simțit contemporanii lor, în primul rînd Maiorescu și Gherea, dar și alți reprezentanți ai grupurilor literare pe care ei le-au condus, subliniindu-se chestiunile esențiale vizate de această polemică. Socotim, de asemenea, că nu se diminuează cu nimic rolul imens pe care l-a avut mentorul „Convorbirilor literare” în dezvoltarea culturii românești, dacă arătăm elevilor că cel care a exprimat atunci un punct de vedere nou, superior prin sincronizarea cu concepțiile moderne europene, a fost Constantin Dobrogeanu-Ghera. În ceea ce privește teoria „artei pentru artă”, pe care Titu Maiorescu s-a ferit s-o afirme, creдем că ea se subînțelege în multe din formulările sale teoretice; și chiar dacă n-a susținut-o, în schimb, împotriva „tendințelor” el s-a pronunțat destul de răspicat. Dar important este că, în practică, Maiorescu a admis aceste tendințe, ca în cazul poeziei patriotice autentice, căci, ca și Gherea, el n-a fost un exclusivist, între cei doi existînd pe acest teren mai multe puncte de contact decît pe cel al disputelor teoretice, fapt remarcat de Mihail Dragomirescu: „Nici d-nul Maiorescu nu era într-atît străin de curentul istoric în cercetarea literară, nici d-nul Gherea nu era atît de adversar, în fond, metodei estetic-critice”.

Prezentînd astfel lucrurile se creează posibilitatea înțelegerii de către elevi a fuziunii celor două concepții în cadrul esteticii actuale care valorifică, în aprecierea operei de artă, atît criteriul estetic, ce rămîne, subliniem, dominant, cît și cel extra-estetic. O sinteză de acest gen o întrezărea la noi, încă din 1944—1945, Tudor Vianu: „Operele artistice profunde au totdeauna o semnificație spirituală mai largă decît valoarea artistică singură”.

Se ajunge, astfel, la conceptul modern de *autonomie relativă* a esteticului, preconizat de estetica marxistă, care, respingînd atît exagerările esteticii pure cît și vulgarizarea sociologizantă, sustine că „finalitatea esteticii este corolarul funcției cognitive și social-educative a artei” (Dicționar de terminologie literară, Ed. șt., 1970, p. 39). Din acest unghi de interpretare, polemica dintre Gherea și Maiorescu apare într-o lumină nouă: aplicînd „criterii paralele” (vezi D. Căscăreanu: *Permanențe ale criticii*, Ed. tineretului, 1968), aceștia au lăsat urmașilor sarcina de a pregăti „fuziunea ambelor direcții” care este, sau ar trebui să fie, o realitate a epocii noastre.

Cărți • reviste

Radu Petrescu :

„MATEI ILIESCU“

Relatarea despre romanul lui Radu Petrescu poate fi începută cu una din concluziile lui Lacan din *Écrits*. Dacă se încearcă o definiție a propriului discurs prin „opacitatea“ subiectului, semnul va ieși din obișnuita dinamică saussuriană: nu va mai realiza operația de a semnifica ci va rămâne doar o articulație a procesului. *Matei Iliescu* este un roman care pare să exemplifice la nivel axiologic această teză.

Un „personaj principal“, cu toate aparențele, nu există în sensul obișnuit al cuvântului. Matei Iliescu nu-și povestește viața; nu realizează o aglomerare a evenimentelor într-o cronologie colidiană. Cu toate acestea o primă impresie este aceea a degajării unui criteriu temporal al sistemului epic. Cartea lui Radu Petrescu trebuie însă remarcată în singularitatea ei în „urmărirea“ unei asemenea posibilități.

Matei Iliescu poate fi considerată o reparcurgere a vechilor construcții românești. „Schemele“ sînt reluate, reintroduse în continuitatea unui fapt epic aparent banal: dragostea cu specificul ei într-un oraș de provincie. O primă constantă este nuanța deliberat desuetă. Apoi espectiva, acceptarea unui semn care-i domină și-i conduce. Matei și Dora nu mai sînt astfel „unici“ în dragoste și nici măcar nu au dorința de a fi. Nu mai respectă obișnuitele vanități din cultivarea sentimentului, singularizarea și izolarea de lume. Chiar dacă aceasta este prima impresie a lectorului. Unicitatea lor nu e însă decît repetarea unui model de a te vrea unic, e lectura și acceptarea ca atare a unei atmosfere cunoscute și recunoscute de toți.

Elementul original este participarea lor la această lectură. Fiecare din ei va încerca o descifrare cît mai perfectă, dar nu vor reuși să-și depășească determinările colidiene. O arheologie a sentimentelor îi va constrînge să accepte dragostea ca o posibilitate în care vor găsi, poate, stările altfel interzise. O evidență care ni se impune este recunoașterea și acceptarea unui joc convenabil, lizibil pentru toți, în speranța depășirii lui, a realizării unor stări inefabile. Căutarea va fi „idila din provincie“. Provincia devine un sistem al convențiilor acceptate, ea însăși fiind un „produs“ livresc, o punere în situație a literaturii despre provincie. Matei și Dora acceptă regulile și succesiunea lor. Ea e măritată cu un om străin prin vîrstă și preocupări. Iluziile ei refuză însă să fie reduse la o scară altă de terestră și de aceea își vor căuta un spațiu de manifestare. Acest spațiu este pentru ea dragostea lui Matei Iliescu. Ei se vor întîlni și vor fixa — respectînd convenția — o „introducere“ la dragostea propriu-zisă. „Comentariul“ încearcă să-i apropie dar nu arată

decît limitele pe care nu le pot depăși. Matei caută să fixeze realitatea unor imagini infantile. Preocuparea lui este aceea de a realiza procesul, mișcarea motivată de cele două extreme: imaginea copilăriei trăite într-o grădină aproape uitată a Bucureștiului și femeia din fața lui. Gesturile de azi trebuie să coincidă cu cele de altădată într-o comparație ai cărei termeni există doar în el însuși. Revelația înaintază treptat pînă la rezultatul inevitabil al incompatibilității celor două momente. Mutarea lui în București va fi sincromă cu un altfel de mutație: Dora nu mai este un contur realizat din memorie. Tot procesul obsedant pînă atunci se destramă; ea nu mai este decît o femeie și va fi doar altă pentru el de-aici înainte. Pentru ea dragostea este un ținut exotic unde poate deveni egală dorințelor ei. De aceea acordă atîtă atenție detaliilor care pot să o întrețină.

Realitatea nu e în existența de convenție pe care o duc ci în conștiința acceptării acestei convenții. Ea se realizează prin construirea unui moment superior cunoașterii ei: pentru Matei cenzurarea memoriei unei anumite vîrste, pentru ea imposibilitatea realizării unei iluzii. Întîlnirea lor din București este alt plan al iubirii lor. Acum, uitînd jocul, intră cu adevărat în stereotipia gesturilor cotidiene. Dragostea va fi ca a tuturor celor pe care-i ocoleau, chiar dacă undeva se mai aud vechile cuvinte. Eșecul lor sentimental este al lipsei de perspectivă, al nerespectării în continuare a regulilor jocului.

Aceasta este realitatea scrierii lui Radu Petrescu. Romanul trebuie apreciat în apariția lui însoțită ca tehnică narativă între romanele noastre de astăzi.

CONSTANTIN PRICOP

Ion Moldoveanu :

„ZBOR PESTE APE“

Stîns din viață la vîrsta cînd steaua sa poetică prindea conturul înveșnicirii (avea numai douăzeci și șase de ani) Ion Moldoveanu face parte din acea generație de scriitori pentru care arta se confundă cu dezvăluirea unui eu în permanentă căutare de sine, îngemănare de teluric și transcendent, mit și cîntec. Cîntec pur, cale deschisă spre ceea ce în mod obișnuit numim „incomunicabil“, și mai presus de toate vibrație fierbinte, sinceră confesiune. Este vorba, deci, de acea poezie a trăirilor autentice în care eul poetic se exprimă cu plenitudine, fără contorsiuni imagistice arbitrare sau voită opacifiere a sensurilor. Inceputurile sale stau sub zodia lui Blaga și în unele poezii se simt ușoare inflexiuni de limbaj argheziian, sau ușoare sonorități eminesciene. Dar ceea ce distinge poezia lui Ion Moldoveanu este candoarea și ingenuitatea acestuia, sunetul ei de cristal, ivit dintr-o fericită îmbinare a tradiționalului cu modernul: „Azi nu mai cînt, Undeva / Cerurile-s sparte. / Din viață, din moarte / A căzut o stea. // Peste gînd, peste tot / Curg melodiile. Reci. / Să-nchid visul de veci / În glastre nu pot. // Mîinile-nținse-au căzut. / Pasul peste lespezi s-a frînt. / Cerurile vrute sînt / Căzute cu fața în lut“ (Cîntec de sfîrșit).

Sentimentul acut al morții rămîne predominant. Ion Moldoveanu nu filozofează în poezia sa, ci se confesează. De aici umanitatea acestei poezii, timbrul ei răscolitor: „Scîlipirea stelelor în sufletul meu / Aduce zvor de țărîna, greu. / De cîte ori întind brațele spre azur / Ca să prind, în fașă, visul pur / Cad fulgerate cu grele bătăi. / Le-auzi ecourile-n fund de văi? / Cineva din înălțimi sau adîncuri mă cheamă. / Pămîntul sau cerul mi-e mamă?“ (Cîntec pentru vis nespus).

Dar a limita poezia lui Ion Moldoveanu doar la zonele obsesive (în care suferința fizică este cea care vorbește de fapt, exprimînd în esență drama personală a autorului) ar fi cu totul greșit. Poetul abordează cu suficientă siguranță teme esențiale obiective: gloria trecutului național, frumusețea unică a naturii patriei, satul ardelean cu zarea de mit și legendă. Astfel apar: *Voievodul*, *Țara*, *Ileana Cosîn-*

zeana, Făt-Frumos, *Domnița, Popas în primăvară, Schimbarea la față etc., al căror lirism este pe bună dreptate apreciat de prefațator ca elnic și simbolizant.

În acest context, reeditarea unei mari părți din opera lui Ion Moldoveanu este o restituire necesară în cadrul valorificării literare. Cria poetului Dimitrie Danciu de a pregăti această ediție, prefața judicios concepută pe care o semnează V. Fana- che, precum și însuși gestul editurii „Dacia” de a tipări cartea, se cuvin a fi apreciate.

HARALAMBIE ȚUGUI

„OSPĂȚUL PĂMÎNTULUI”

Ion Chiriac :

Cartea de versuri a tânărului poet gălățean Ion Chiriac (*Ospățul pământului*, Ed. „Albastros”, 1970) pare a fi aceea a unui autor nehotărît încă asupra drumului său fundamental. Întîlnim în lirica lui Chiriac poeme cu tentă avangardistă (*Volup- tatea plămuitii, Atelier, Substanțialism*), poezii „de notații”, de un descriptivism fad (*Insemne, Conexiune II*), meditații (*Plămădiri*), ba chiar o *Elegie în pastel* și un *Pastel în elegie*. Dar nu modalitățile artistice eterogene îi asigură lui Ion Chiriac laurii unei promițătoare traiectorii poetice, ci încorporarea lor directă într-o sensibilitate proprie, dotată cu virtuțile originalității.

Chiriac scrie o poezie traversată de mari întrebări, de îndoieli, o poezie care sună interior : „Izvoarele din oameni au preluat munca izvoarelor din munți / și vîna de lumină a pământului s-a îmbogățit c-o febră de singe / și străbate cuprinsul lumii ca un curent / a tot ce e mai bun în inimi” sau „A nins cu lună toată noap- tea / și-acum pămîntu-n mine-i cald și reavăn / de pot s-aud cum rîuri subterane / din tălpi în creștet își alungă peștii albi, / cei roșii clipocind statornic și bizar / în stări de dor ca-n golfuri vase mici”. Melancolia sa crepusculară, gesturile uneori grațioase, altele severe, dovedesc o aplicație structurală spre un amar sentiment de tristețe provocat de trecerea timpului : „Rătăcesc și acum cu izvorul la porți, / dar va trebui să pătrund prin grădini, printre flori / altfel se sting luminile și în cale îmi cresc / vuiete fierbinți și o plasmă de nori” (*Micșorarea corpului*). Efortul său atinge esențializarea în viziuni de o surprinzătoare transparență, deschise spre sensuri variate, totul discret studiat, nestrăin de o oarecare poză, voind, pare-se, să definească condiția unui poet obscur. Expresia poetică, utilizînd, pe alocuri, o teh- nică impresionistă și chiar suprarealistă, își îngăduie misterioase incoerențe : „Flă- cări și fum și miresme / de vuiet prelung. Ochiul soarelui / ride în ochiul negru al pămîntului / și caută întruparea trupului necunoscut. / Se zvîntă sudoare. În bucle concave / metalul ca foc se-nalță și unduie / neliniștit în incandescențele grave” (*Polta de limpede*).

N. VALERIU

„SOARELE NETERMINAT”

Gheorghe Suciu :

A treia carte a lui Gheorghe Suciu, după *Oul* și *Antrenorul și zeul*, este un microroman conceput ingenios pe două planuri : unul propriu-zis, menit să demon- streze că „hoțul” nu e „hoț”, plecînd de la un citat din Cezare Beccaria, iar al

doilea, într-o manieră odobesciană, urmărește evoluția actului de creație al lucrării pe bază de subsoluri.

Pentru a demonstra ideea cărții, dar și pentru a confirma reversul ei, că hoțul nu poate fi negat, ci mai curînd noțiunea în sine, Gheorghe Suciu ne prezintă eroii într-o frămîntare continuă între ipoteze și negări. În muzeul „Apollo” este adus tabloul *Apus cu romanțe* al pictorului L. printr-un mister care îi agită atât pe directorul muzeului, Vicențiu, cît și pe colaboratorii săi Andrei Pribu, Vasile Arnăutu și Stan Pop, mai ales că acest tablou fusese cotal o adevărată culme artistică și de multă vreme dispărut, rămînînd o enigmă pentru admiratorii pictorului. Deci și „hoțul” care l-a deținut, rămîne tot o enigmă. Dar nu această idee vrea s-o accentueze scriitorul, ci aceea că orice ipoteză e goală, fără valoare, agravantă cînd ne aflăm în fața unor capodopere recuperate. Mobilul cărții e polițist, acțiunea decurgînd curgător, cu excepția unor stridente de limbaj („Poate că se poate...”, „Odată hotărîrile aceste lucruri, au hotărît să se despartă...”).

Problematica se adîncește pe parcurs prin o serie de reflecții și ipoteze, reușind să-l atragă pe cititor. Nota de mister antrenează și mai mult.

GHEORGHE ANDREI

„GHEORGHE ASACHI”

George Sorescu :

În mintea celor care și-au conturat studiile de specialitate la școala lui Ibrăileanu, mai stăruie poate imaginea unui Gheorghe Asachi de origine străină, care, statornicit în Moldova, și-a dedicat toate forțele patriei sale, fiind considerat de ilustrul profesor ieșean ca un mare și sincer „filo-român”.

Ceea ce i-a determinat pe unii istorici și critici literari să opteze pentru originea străină a lui Asachi a fost forma numelui său; dar acest lucru nu trebuie să ne inducă în eroare. „Sufixul nu e totdeauna un criteriu științific în dovedirea originii unui scriitor” — observă George Sorescu, autorul recentei monografii.

După cum G. Călinescu, înlăturînd toate însinuirile cu privire la cel mai mare poet al nostru, afirmă categoric că *Eminescu a fost român*, tot așa George Sorescu, însușindu-și părerea aceluiași critic, dar venind și cu argumente personale, bazate pe cercetări amănunțite, ajunge la încheierea că „Asăchestii nu sînt nici armeni, nici ruteni, ci moldoveni de origine transilvăneană”.

După ce aruncă o privire stăruitoare asupra latăului scriitorului, preotul Lazăr sau mai tîrziu, călugării, Leon Asachi, „protopresviter a toată Moldova”, punîndu-i în evidență meritele de mare cărturar și patriot luminat, autorul monografiei, înalînd prin hățușul de documente și controversate, reliefează personalitatea multilaterală, nu lipsită de contradicții, a celui care, pe parcurs de aproape 60 de ani, a dus o luptă neobosită pentru prosperarea culturii române.

Asachi studiasă mai întîi la Lemberg și la Viena, dar definitivă sa formație spirituală se decide la Roma, unde o cunoaște pe inspiratoarea și prima sa iubire („Mia Musa ed il primo Amor”) Bianca Milesi (Leuca), ființă de rară frumusețe, („Questo per fermo naque in Paradiso”) și de înaltă ținută morală. Sub influența ei se întoarce Asachi în Moldova, cu năzuința fermă de a lupta pentru făurirea unei Dacii unificate. Cînd, însă, la 1812, pășește pe pămîntul Moldovei, află aici — ca și Alecsandri mai tîrziu — o situație alarmantă. Îl impresionează îndeosebi starea

jalnică, în care se afla limba română, decăzută la „gradul unui dialect vulgar”, căci, moldovenii se împărteau în două nații: acei ce osteneau vorbeau limba patriei, cei ce folosea vorbeau grecește”.

Pentru a readuce limba românească la prețuirea ce i se cuvenea, Asachi a dus o luptă energetică și consecventă. Nu vom intra în amănunte. Ne vom referi doar la unele rezultate, reamintind că Asachi poate fi considerat ctitor și promotor al celor mai de seamă instituții și manifestări culturale: întemeietor al primului curs de inginerie, unde a funcționat ca profesor (1813), promotor al teatrului, dând prima reprezentație din Moldova, în limba română (1816), întemeietor al școlii naționale, prin inaugurarea școlii de la Trei Ierarhi — „Gimnazia Vasiliană” — (1828), întemeietorul Conservatorului Filarmonic — dramatic din Iași (1835), organizator al primei reprezentații de operă în limba română (1838), susținător al învățământului românesc, prin înscrierea în Regulamentul Organic a unor articole în acest sens (1832), întemeietor al presei naționale, prin apariția foii „Albina” (1829) etc. Ca publicist, Asachi abordează domenii variate: istorie, arheologie, poezie, pictură, nuvelă și teatru, încît cu drept cuvînt poate fi considerat „un Heliade al Moldovei”, Heliade pe care, după cum observă George Sorescu, în unele privințe îl depășește.

Activitatea lui Asachi în domeniul creației literare face obiectul unor conștiincioase comentarii, autorul ajungînd la concluzia că, dacă așa zisele nuvele nu sînt nici istorie nici literatură, iar piesele de teatru au doar valoarea unor deschizătoare de drumuri, în ce privește poezia, însușindu-și opinia lui Șerban Cioculescu, după care ciclul *Leucaidelor* constituie partea cea mai bună din activitatea lirică a poetului, crede că „Asachi poate figura în antologii”.

Generalizînd, autorul monografiei îl consideră pe Asachi „profet și călăuză în sensul adevărat al cuvîntului”; asta pînă la 1840, cînd se ridică alți oameni, cu care, ca reprezentant al unei mentalități perimate, vine în conflict ireductibil. Fără a renunța la dreptul de mentor al vieții culturale din Moldova, se vede silit a-și mesteca amărăciunea izolării și a singurătății dramatice.

Monografia lui George Sorescu — căreia i se pot aduce unele obiecții de amănunt — e o sinteză critică a tot ce s-a scris anterior despre Gheorghe Asachi. Ea aduce și unele contribuții personale de ordin documentar, în special în legătură cu primul ciclu de poezii al scriitorului, cel de inspirație bianco-milesiană.

La un secol împlinit anul trecut de la moartea marelui umanist român, monografia în discuție reprezintă mai mult decît o restituire omagială.

D. FLOREA-RARIȘTE

Albert Camus :

„TEATRU”

Între opera literară și filozofică a lui Albert Camus există un paralelism perfect, ceea ce a permis stabilirea a două etape distincte în creația sa dramatică și romanească, situate între cei doi poli ai gîndirii sale. Astfel, filozofia absurdului, a cărei esență este dată de *Mitul lui Sisif*, își găsește o expresie sensibilă în *Neînțelegerea*, *Caligula*, *Străinul*, în timp ce ideea revoltei din eseu *Omul revoltat* constituie punctul de plecare al pieselor *Starea de asediu*, *Cei dreپți* sau al romanului *Ciuma*.

Și totuși, între lumea pe care o zugrăvește scriitorul în primele sau în ultimele sale opere nu există diferențe notabile. Universul teatrului camusian este esențialmente tragic, bizar, illogic, stăpînit de solitudine și angoasă, de ură sau indiferență. În acest spațiu haotic omul se simte fără refugiu, desrădăcinat, redus la el însuși, în dezacord cu societatea. Eroul lui Camus reprezintă perfect ceea ce R. M. Albérès numea într-un eseu celebru „l'homme traqué”, anul „hăituit”, urmărit de o fatalitate

(grupul de anarhiști din *Cei dreپți*) sau de răul universal care domină existența (*Starea de asediu*).

Însăși libertatea individului apare ca o formă a hazardului. Omul încearcă să lupte împotriva fatalității sale interioare, cînd nu este, de fapt, decît victima ei neputincioasă. Ascunzîndu-și identitatea, în ciuda averismentelor pe care destinul i le trimite, Jan este omorît de mama și sora lui, cele două ființe cărora vrea să le aducă fericirea. Visul de o ardore disperată a Marthei de a trăi liber, în fața mării, într-o țară însoțită, se zdrobește de aceeași forță nemiloasă. Nevoia de iubire și dorința de a fi înțeleși ale acestor exilați pe pămînt, care apar în *Caligula*, în *Starea de asediu* sau în *Cei dreپți*, găsesc, mai ales în *Neînțelegerea*, ecouri dureroase. Martha, care ucide cu sînge rece pentru a scăpa din închisoarea unei vieți anoste, dar și pentru a salva ceea ce este mai uman în ea, rămîne „singură în mijlocul crimelor sale”, respinsă de propria ei mamă, de la care a încercat inutil să smulgă dragostea și pe care nu și-a putut-o apropia nici măcar făcînd-o pârtașă la crimă.

Personajele lui Albert Camus ajung la cumplita descoperire a absurdității universului, „cea mai sfișietoare dintre pasiuni”, cum o numește scriitorul în *Mitul lui Sisil*, a „neînțelegerii” profunde care stă la baza existenței lor. *Starea de asediu* este o imagine a acestei lumi absurde, supusă opresiunii unui tiran — personajul simbolic Ciuma însoțit de secretara sa, Moartea. Eroul cel mai tragic, cel mai torturat de întrebări sfișietoare este însă împăratul Caligula, care vrea să instaureze o nouă ordine în lume, în această viață fără sens, în care oamenii, „lipsiți de posibilitatea cunoașterii”, „mor și nu sînt fericiți”. El vrea mai ales să învingă absurdul prin teroare. Tentat de mirajul imposibilului, Caligula își crează iluzia unei libertăți depline, a unei fericiri găsite în „singurătatea veșnică”, în „izolarea fără seamăn a omului”. În ură și crimă, dar în fața propriei morți, el are o ultimă și tragică revelație, cea a inutilității mijloacelor folosite. („A omorî nu e o soluție”).

Ceea ce distinge piesele *Starea de asediu* și *Cei dreپți* de primele creații dramatice este, în primul rînd, mesajul lor definit. Revolta, care îi apare acum lui Camus ca singura evidență, ia locul absurdului. „Mă revolt, deci existăm”. Omul a găsit un răspuns meditației sale tragice asupra rostului vieții în revolta creatoare. Dacă *Cei dreپți* este concepută ca o pasionantă dezbatere în jurul problemei idealului revoluției, al mobilului și mijloacelor luptei, al puterii de sacrificiu pentru o cauză nobilă, de care face dovadă un grup de aleși, de o mare elevație sufletească, în *Starea de asediu* ideea revoltei, a căutării fericirii și libertății, apare întruchipată într-un efort colectiv.

Scriitorul a fost mereu preocupat de a varia stilurile și formulele dramatice, trecînd de la piesa de idei la spectacolul agitaric sau alegoric. *Cei dreپți* păstrează încă o rigoare de tip clasic. *Starea de asediu* însă este mai interesantă sub raportul construcției scenice, prin încercarea de a crea un teatru total, în genul mistelor medievale, în care elementele farsei coexistă cu cele ale tragediei, monologul liric cu litaniiile corului.

Albert Camus rămîne în istoria teatrului francez unul din acele strălucite exemple de om de teatru complet: dramaturg, actor, animator de festivaluri dramatice, în sfîrșit, regizor, care și-a montat propriile opere sau a adaptat texte celebre din Lope de Vega, Dostoievski, Faulkner sau Dino Buzzati. Teatrul său este „un teatru al înfruntărilor” care stă sub semnul viziunii tragice asupra condiției umane. Încrederea în solidaritatea dintre oameni, care poate înfrînge suferința și moartea, anunță însă finalul optimist al capodoperei camusiene, *China*.

ANCA MĂGUREANU

Rudi Strahl :

„PRIETENA MEA SYBILLE”

Aflîndu-mă în vara asta la Berlin, s-a-nîmplat să văd o piesă: „O afacere cu Adam și Eva” care, plăcîndu-mi prin dialogul spumos și realismul cu care-ntr-o comedie se dezbate trînicia căsătoriei și datele psihologice ce-i asigură durabi-

litalea, să doresc a citi textul. Astfel am cunoscut, în sinul familiei, la masa-i de lucru, pe autor, prozator, poet, scenarist de filme, care, vă asigur, completa din punct de vedere uman, admirabil și expresiv, cadrul acid și caustic al piesei sale, văzută la teatrul „Maxim Gorki”. Doar că-n locul dialogului celor 10 eroi, am ascultat convorbirea vie și la fel de reconfortantă a soției scriitorului și a fiului său, care se adresa mamei cu „surioară”. Făcui ăst preambul ca să declar că o dată cunoscând autorul în inlimitate, am citit și una din cărțile lui, „Prietenia mea Sybille”, povestire a cărei acțiune se petrece la bordul navei Transilvania, la Constanța și București, cu personaje ce fac un voiaj de agrement — Constanța — Crimeia, descoperind că printre ele sînt și români și românce. Causticitatea folosită de Strahl în teatru este prezentă și-n astă narațiune. Cum partenerii sînt oameni de rase și obiceiuri diferite, autorul e la largul lui în ce privește satirizarea moravurilor omului văzut de-aproape și luat în mărime naturală, în sensul că aflîndu-se-n vacanță, el nu se machiază și nu-i anină masca de rigoare, permițînd să fie văzut și analizat în profunzime. Dacă una din dominantele autorului e aceea de a valorifica în imagini artistice incandescența faptelor celor de toate zilele (și prin asta se trudește cu unii din prozatorii de acelaș leat de la noi, are 34 de ani), una din caracteristicile lui Strahl și prin care face corp cu alți scriitori germani, e că el, avînd experiența vieții de agricultor, lăcătuș și fierar, pornește de la sursele ei directe și o prezintă-n cărțile sale, cu verism și oarecare cruzime. Asta nu-nseamnă că umanismul funciar, care-i a doua dominantă a scrisului său, nu apare ca un subtil filigran în variatele-i opere, pînă acum în număr de vreo 14. Încă o particularitate a autorului scrierilor cu titlu alit de sugestiv („De la om la om”, *Adio orașelului, Tu, cu și micul Paris, Mime și mine*”, „Nu le-ncrede în Happy End”, plus cărțile pentru copii), e că-și transformă unele lucrări, ca de pildă cea de care vorbim, în scenarii de film. Negreșit, deși și-a descoperit de timpuriu vocația de dramaturg, ea nu s-a realizat decît în 1969 — operele-i excelează printr-un dialog viu, plin de vervă și umor firesc și cu un tonic timbru optimist, justificat la un scriitor care-și trăiește viața pe cont propriu, gustîndu-i, din fragedă adolescență, bucuriile și amarurile. De-aceia, urmărind pe eroii din variata-i activitate literară, ai plăcuta impresie că stai de vorbă cu însuși autorul lor, răspîndind un haz de bună calitate, avîndu-și sorginta în prea plinul vieții celei de toate zilele. Așa se explică faptul că scrierile sale cunosc mai multe ediții iar piesa cu care începui mențiunea mea, se joacă pe scenele a 42 de teatre din cele 44 de orașe cite are Republica Democrată Germană, firește la fiecă teatru cu o altă viziune regisorală și cu o interpretare diferită. Am ținut a împărtăși lectorului român descoperirea că unii din înzestrații scriitori germani și-au ales personajele din rîndurile poporului nostru. Pot adăuga, cu satisfacție, că Rudi Strahl nu e singurul autor german care are această inițiativă.

CAMIL BALTAZAR

Allred Jarry

„UBU”

„Transfigurînd patafizic” această carte (fundamentală, în felul ei) în limba lui Urmuz, Romulus Vulpesu (acest *Rabelais al traducerilor*) a obținut o neobișnuită performanță: a adus în românește o operă ultradificilă respectîndu-i impecabil spiritul (dar îmbogățindu-i copios, pantagruelic litera) și, în același timp, a „uzurpat” în modul cel mai onest, nepărăsînd planul artei, locul de drept al autorului: teribilul copil mare Jarry. Vreau să spun (o cred cu convingere) că această carte, în varianta ei românească, aparține în egală măsură autorului francez cit și traducătorului român. Vulpesu a folosit pretextul *Ubu* pentru a scoate o carte care

(vorba unui confrate) îi stătea pe limbă. Jarry a rămas intact, dar amplificat parcă de cutia de rezonanță oferită de traducătorul-editor.

Ubuada este cu totul în spiritul lui Romulus Vulpesco, chiar mai mult decît este acesta (ca formație psihic-literară) în spiritul lui Jarry. Acesta din urmă era neconformist funambulesc, Vulpesco e un *neconformist clasicizant*. El (Vulpescu) o mai scapă înspre nuanțe de avangardă și frondă doar pentru că e un exploziv și un spirit tentacular, avid de toate teritoriile artei (film, teatru, regie, poezie, bibliografică, proză, joc, traducere, teatru de marionete, desen etc.). În esență sa însă, excluzînd preocupările ramificate, Vulpesco e, tipologic, un clasicoid, în maniera renascentistilor, cu aplicări spre masiv și trainic. Șicanîndu-l puțin, l-am numi un renascentist divagant (pentru a nu folosi termenul „împrăștiat”).

Traducerea lui *Ubu*, ca și toate traducerile lui Romulus Vulpesco îmi sugerează următoarea metaforă: un ins desface o catedrală cărămidă cu cărămidă, le lustruiește apoi pe fiecare-n parte și le așează înapoi respectînd întru totul ansamblul primordial, dar operînd mici năstrușnice modificări ici și colo: o cărămidă cu-n colț mai în afară, un vitraliu vopsit ceva mai violent, un...

Ediția de față *Ubu* e pe cît de bizară, insolită ghidușă, pe alft de congruentă, adecvată materiei. (Vocile care au reclamat asemenea ediții și pentru atuori români au perfectă dreptate în principiu; dar e neloial să reproșăm lui Vulpesco — care a făcut ceea ce fondul său îl împingea să facă — sau editorii care a scos *Ubu* lipsa acelor ediții. Cei destinați unei atari întreprinderi o vor face, dacă nu tot cu alfta imaginație, cel puțin cu tot alfta acribie).

Ediția *Ubu* ne atrage încă odată atenția cît de structural legate sînt operele traduse (Villon, Rabelais, Jarry), de acest inconformist, Vulpesco. Ascuns, dar puternic înfrățite, lucrări de virtuozitate a limbii, de superioară valoare de act cultural, ele conturează prin transparență și un profil spiritual unitar. Poate mai mult decît prin ceea ce scrie, Vulpesco se definește prin ceea ce traduce.

Despre traducerea *Ubu*, în amănunte, au spus lucruri esențiale și Laurențiu Ulici și Sorescu și Al. Călinescu și N. Balotă. I s-a reproșat, undeva, lui Romulus Vulpesco abuzul de inventivitate. Reproșul e gratuit, cam așa cum uneori, din subtile motive, mireasa este excesiv frumoasă. Vulpesco recompune textele, ba mai mult, recompune cuvintele lor, mergînd obstinat la etimologii și aluzii fonice. *Personalitatea sa rezidă tocmai în abuzul acesta de precizie și originalitate*. Între literaturii de astăzi, îl consider unul din cei mai interesați (în sensul cel mai propriu: demni de a stîrni interes și care-l stîrnesc). În faimoasa-i barbă ascunde mari surprize, duble mari surprize. Pentru că, pe cît știe să scrie, Vulpesco știe să conceapă cărți.

GEORGE PRUTEANU

Și pentru că e vorba de Jarry, să spunem că fără el literatura franceză ar arăta ca Parisul fără turnul Eiffel: frumoasă dar fără smoking. El este „nebulul” acestei literaturi, bogată, e drept, și în înțelepti și în aventurieri sau mîscărcii. Jarry nu a inventat teatrul absurdului, ci a arătat că există; prin Shakespeare, prin tragediai cei vechi, și că poate exista în continuare și mai dezgolit. Capodopera sa *Ubu roi*, e o tragedie a puterii timpenei, a forței negre pe care, pînă la apariția probei contrare, o are stupiditatea și suficiența imbecilă. Jarry, în ciuda declarațiilor sale demolante, a avut o încredere oarbă în teatru: l-a dus pînă-n pinzele albe ale scenei goale, l-a dus pînă la absurd. Și tocmai prin acesta i-a dat un sens nou (Ionescu, Beckett ș.a. plecați din Jarry spre Nobel, Godot, Academii și clasicizare). Jarry a scris *Ubu roi* așezînd ceva mai zvăpăiat și mai deșuchet cuvintele dintr-o tragedie de Shakespeare. Ionescu a luat literele din Jarry și le-a mai umanizat un pic, iar Beckett a luat aceleași litere și le-a supt sîngele și voioșia transformîndu-le în mortăciuni care așteaptă trist.

Pentru toate acestea, Jarry poartă vina. Dacă mi se permite un joc de cuvinte, aș spune că Jarry frondeurul nu a vrut să arunce în aer literatura franceză, ci să arunce aer în literatura franceză. A reușit. Burta lui Dom'Ubu ne mai acoperă și azi.

G. P.

De la început trebuie să remarcăm modestele criterii după care revista craioveană a selecționat, cel puțin în acest număr, poezia. Chiar de pe prima pagină ne întâmpină poezia vaduvă de orice emoție artistică a Mariei Nicoară: „*Agățat de meridiane / Orașul meu își rotește casele pe același cerc //, Vechea cetate / Își poartă zidurile înspre verde / Cîteodată cade o piatră ca un măr putred...*“ (Orașul meu). Versuri asemănătoare semnează Daniela Crăsnaru (*Preludiu, Aproape*). George Gibescu (*Exerciții la o mașină de scris*), Margareta Frunză (*Cronos*), Dumitru Udrea (*Poezia, Anii*) etc. Mai apropiat de ceea ce se cheamă poezie este sonetul lui V. Eftimiu *De-ai sta să stringi*.

Unele virtuți artistice vădește Damian Necula în proza *De ce murim*, în linia tradiției investigației psihologice din ultima vreme, atingînd uneori accente grave. Năi „la obiect“ sînt paginile închinat criticii și teoriei literare. I. Mihalache inaugurează serialul *Specificul cunoașterii artistice și al limbajului artistic*, în care, pe cele trei coloane ale paginii a treia, rețin atenția următoarele două fraze: „Arla este acel univers secund creat de om în care acesta se contemplă pe sine ca existență lucidă și om total“. „Omul creează artă și se crează prin artă“. Adrian Mariano semnează articolul „Conflictul dramatic“, Al. Piru se prezintă cu o amplă cronică literară despre Ilie Constatin, în fapt un mic studiu asupra operei poetului, despre care scrie în încheiere: „Poetul Ilie Constantin e un prozator umorist impenitent“. Asupra actualității lui C. Dobrogeanu-Gherea discută Mihai Novicov (*Actualitatea lui C. Dobrogeanu-Gherea*) care își încheie articolul cu aceste considerații îndreptățite: „Acțiunea de fundamentare a unei critici științifice marxiste, operă începută cu aproape un veac în urmă de Constantin Dobrogeanu-Gherea, nu e nici pe departe încheiată în țara noastră. Să muncim, deci, pentru desăvîrșirea ei cu aceeași pasiune, cu același devotament și cu aceeași onestitate, cu care o făcea Gherea. Și e de neconcepul să nu culegem roade“. Evident.

Mai reținem Friedrich Hölderlin de George Cuțu, Alessandro D'Ancona și Giovanni Vegezzi Ruscallo de Marie Ruffini, Arthur Adamov de C. D. Papastate, *Despre luminescențele materialului și „lumina sculpturii“* de V. S. Paleolog, o convorbire Juan Garcia Hortelano realizată de Domnița Dumitrescu, precum și lălmăcirea poemelor poetului catalan Salvador Esprin, *Pielea de taur și Cartea Sirenei*, însoțite de o scurtă prezentare a lui D. T. (Dumitru Trancă).

Pe prima pagină atrage atenția un număr de cugetări (*Din carnetul unui pseudocritic*) ale lui Gheorghe Grigurcu, uneori puerile și teribiliste, în care constată: „Nu s-a observat ce aer dictatorial au dicționarele?“ etc.

THEODOR CODREANU

Cu fiecare număr, „Arges“-ul se întrece pe sine; iată o revistă vici, exploatănd la maximum șansa de a avea colaboratori de elită, promovînd și lansînd cu consecvență tineri scriitori, intervenind cu curaj și promptitudine în problemele care agită viața noastră literară. Numărul din iulie e consacrat în mare parte „Cărții de critică“. Remarcăm contribuțiile lui Mircea Iorgulescu, un critic care se distinge prin sericitatea și obiectivitatea judecăților de valoare și prin voluptatea cu care își execută victimele. La „Cronica literară“ Dan Cristea comentează nuanțat *Spiritul critic în cultura românească și însemnările critice* ale lui I. Negoiteșcu. Un captivant eseu semnează Petru Popescu: *Camil Petrescu și spiritul critic muntean*, iar N. Negoiteșcu încearcă o analiză a metodei critice a lui N. Balotă. Verva a șase critici e stimulată de precarul *Dicționar de terminologie literară*, desființat fără drept de apel.

În numărul 8, o pasionantă anchetă realizată de Florin Mugar: *Cine a fost Nicolae Labiş? Cine este Nicolae Labiş?*

Aduc emoționante mărturii și încearcă să silueze poezia lui Labiş în cadrul evoluției liricii post-belice Dumitru Mîcu, Petre Iosif, Marin Ioniță, Ion Băieșu, Savin Bratu, Mihai Beniuc, Nichita Stănescu, Paul Georgescu; ancheta va continua în numărul pe septembrie, așa încît e prematur să tragem concluzii: oricum, un gest frumos și, mai ales, necesar. Notăm, în aceste două numere și semnăturile lui Marin Sorescu, Dan Laurențiu, G. Ivănescu (cronica limbii), Emil Brumaru, Cezar Ivănescu, M. Ungheanu (un nou articol din seria *Literatură și film*) etc. *Biblioteca Argeș* la înălțime, aleșii fiind acum Leonid Dimov și Gabriela Melinescu.

C. ALEXANDRU

Nr. colilor de tipar: 6

Întreprinderea poligrafică Iași
Str. Vasile Alecsandri nr. 12,
Republica Socialistă România
Comanda nr. 471